دیموکراتەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
لە بەڵگەنامەکانی یەکیەتی سۆڤیەتیدا

(سالانی ١٩٦٠ - ١٩٤٧)

کۆی ١٧ بەڵگە

د.کامران ئەمینئاوە

کوردستان/هەولێر
٢٠٢٥

ناوی کتێب: دیموکراتەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
لە بەڵگەنامەکانی یەکیەتی سۆڤیەتیدا
بابەت: مێژوو
نووسەر و وەرگێڕ: د. کامران ئەمین‌ئاوە
پێداچوونەوە: ئەنوەر سوڵتانی
گرافیك و دیزاین: ئامەد
چاپخانە: ڕۆژهەڵاتی کوردستان
نۆرەی چاپ: چاپی یەکەم
تیراژ: ٥٠٠
نرخ" ٥٠٠٠ دینار

مافی لەچاپدانەوەی ئەم کتێبە بۆ نووسەر پارێزراوە.

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/هەرێمی کوردستان
ژمارەی سپاردنی(٢٩٦)ی ساڵی ٢٠٢٥ی پێ دراوە.

پێرست

سەرەتا..... ٥

هەوڵەکانی ڕەحیم سوڵتانیان، حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان بۆ پێوەندی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی یەکیەتی سۆڤیەتی لە پێناوی بووژاندنەوەی بزووتنەوەی نەتەوەیی..... ٣٣

بەڵگەی ١. لێکدانەوەی تەیموور یەعقوبۆف یەکێك لە بەرپرسانەی ئاسایشی کۆماری ئازەربایجانی سۆڤیەتی سەبارەت بە نامەکانی ڕەحیم سوڵتانیان بۆ باقرۆف و ستالین..... ٣٥

بەڵگەی ٢. لیست [گیانبەختکراوانی بزووتنەوەی کوردستان و ئازەربایجان]..... ٤٧

بەڵگەی ٣. نامەی ڕەحیم سوڵتانیان بۆ پێشەوای ئازادی جیهان..... ٥١

بەڵگەی ٤. نامەی ڕەحیم سوڵتانیان بە ناوی حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان "حیزبی ژیانی کورد" بۆ ڕێبەری دادپەروەریی و خەبات بۆ ڕزگاریی مرۆڤایەتی..... ٧٥

بەڵگەی ٥. نامەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان بۆ باقرۆف لە ریگەی باڵوێزی یەکیەتی سۆڤیەت لە تارانەوە..... ٨٣

بەڵگەی ٦. نامە بە ناوی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان بۆ میر جەعفەر باقرۆف سەرۆك کۆماری ئازەربایجان..... ٩١

کوردانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە یەکیەتی سۆڤیەتی، کێشە و پرسەکان..... ٩٧

بەڵگەی ٧. تایبەتی حیزبی. لە پێوەندیی لەگەڵ هاوڕێ سەیفی قازی ڕەحیم ئەبولحەسن ئوغڵی ئەندامی دەفتەری سیاسی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان..... ٩٩

بەڵگەی ٨. نامەی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، دەستەی نووسەرانی 'کوردستان' بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان..... ١٠١

بەڵگەی ٩. نامەی دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی 'کوردستان' لە باکۆ بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ لابردنی نێوی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ڕێزی پێکهێنانی حیزبی یەکگرتووی مارکسیستی کرێکاری لە ئێران... ١٠٩

بەڵگەی ١٠. نامەی کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ پرسی حیزبی یەکگرتووی مارکسیستی کرێکاری لە ئێران..... ١٢١

بەڵگەی ١١. نامەی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ کۆنفرانسی یەکگرتن لە باکۆ..... ١٢٧

بەڵگەی ١٢. پرسی کۆبوونەوەی ئەحمەد تۆفیق لەگەڵ بەرپرسانی یەکیەتی سۆڤیەتی ١٢٩

بەڵگەی ١٣. وەڵامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان بە نامەکەی ڕەحیم قازی..... ١٣٥

بەڵگەی ١٤. نامەی ڕەحیم قازی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لە پێوەندی لەگەڵ کێشەکانی سێیەمین کۆنفرانسی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان..... ١٣٧

بەڵگەی ١٥. وەلامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان بە داواکاریی ڕەحیم قازی..... ١٥٧

بەڵگەی ١٦. نامەی ئەحمەد تۆفیق بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی..... ١٦١

بەڵگەی ١٧. ئاگاداری ئەحمەد تۆفیق سەبارەت بە ئەو ئەندامانەی دەبوو سەردانی یەکیەتی سۆڤیەتی بکەن..... ١٦٢

سەرەتا

بەڵگەکانی ئەم کتێبە بە پێی شوێن و زەمەنی رووداوەکان، کراون بە دوو بەشەوە:

بەشی یەکی ئەو بەڵگانە بڕگەیەکی بەرچاو لە مێژووی گەلی کورد پاش ڕووخانی کۆماری کوردستان و هەوڵی لاوە شۆڕشگێر و چەپە بێئەزموونەکانی کوردستان لە بواری کاروباری ڕێکخراوەیی بۆ بووژاندنەوەی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەگرێتە خۆ. پێکهێنانی کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستان بە سەرۆکایەتی ڕەحیم سوڵتانیان[1] یەکێك لەو چەشنە هەوڵانەیە. مخابن زانیارییەکی ورد لە سەر

[1] ڕەحیم سوڵتانیان لە ٢٤ / ٧ / ١٣٠٢ ی هەتاوی بەرانبەر بە ١٧-ی ئۆکتۆبری ١٩٢٣ لە شاری سابڵاغی موکریان لە دایك بووە، لە سەردەمی لاوەتی خۆی دا ماوەیەك لە میاندواو بەرپرسی فرۆشی نەوت و بێنزین بووە کە ئیمتیازی ئەو کارە لە مەهاباد و میاندواو ئی کەسێك بووە بە ناوی حاجی سالّح شاتری. ڕەحیم سوڵتانیان لە بنەماڵەیەکی سیاسی دا گەورە بووە، باوکی میرزا مستەفا سوڵتانیان ڕاوێژکاری پێشەوا قازی محەمەد و یاوەری پێشەوای کردووە بۆ وتوێژ لەگەڵ قەوامووسەلتەنە سەبارەت بە داوخوازەکانی گەلی کورد. ڕەحیم سوڵتانیان یەك لەو کەسانەیە کە چالاکانە حەولی داوە بۆ زیندووکردنەوەی چالاکی سیاسی لە موکریان بە دوای ڕووخانی جمهووری کوردستان دا. نەمر سارمەدینی سادق وەزیری لە کتێبەکەی "بەرگری لە دوو سیمای نەتەوەیی کورد" دا بە وردی باسی پێوەندیی خۆی لەگەڵ ڕەحیم سوڵتانیان و ڕەحیم خەرازی و چالاکییەکانیان دەکا. لە سالانی دواتر دا وا دیارە نەمر سوڵتانیان بە شێوەی چالاك بەشداری لە کاری حیزبی نەکردووە. کارمەندی ئیدارەی دارایی سابڵاغێ بووە و بە داخەوە دواتر تووشی نەخۆشی هات و بۆ موداوا لە ١٩٧٤ هاتە لەندەن. لەو کاتە دا کە میرزا ڕەحیم لە لەندەن لە نەخۆشخانە کەوتبوو حاجی سالّحی شاتریش لەلەندەن بوو و لە نەخۆشخانە سەری لێدا و لە سالانی پێش دامەزرانی کۆمارەوە جارێکی دیکە یەکتریان دیتەوە. بە داخەوە نەخۆشی دادی نەدا و ناچار بوو ماوەی ١٥ سالّ لە سەر ویلچەیر ژیان بەسەر بەرێ و لە ٢٩-

کاتی دامەزران و تەواوی چالاکییەکانی ئەو ڕێکخراوەیە بە تەواویی لەبەر دەستدا نییە،[٢] بەڵام ئەوەی لەم بەڵگانە دەردەکەوێ، باوەڕی ڕاستەقینەی کەسانێك وەکو ڕەحیم سوڵتانیان لە خەباتی هەموو گەلانی جیهان بۆ ئازادی و سەربەخۆیی بە پشتیوانیی یەکیەتی سۆڤیەتی، تا ئەو ڕادەیەیە کە هانی دەدان پێوەندیی بە بەرپرسانی ئەو وڵاتەوە بگرن.

هەر بەو هۆیە، 'کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستان پێوەندیی بە باڵوێزخانەی یەکیەتی سۆڤیەت لە تاران دەگرێ و دامەزرانی کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستانیان پێڕادەگەیەنێ.'[کەریم حیسامی. ل ٦٥] پاش ڕاوێژ کردن لەگەڵ ئەوان بە پێی ئەوەی نابێ لە وڵاتێك دوو حیزبی کۆمۆنیستی هەبێ، بەگوێرەی وەڵامدانەوە و ڕێنوێنی باڵوێزخانەی یەکیەتی سۆڤیەتی' *واز لە ڕێکخستنی کۆمۆنیستی دێنن و لەوە بەدواوە بە ناوی حیزبی*

ی پووشپەڕی ١٣٧٣-ی هەتاوی [٢٠-ی جوولای ١٩٩٤] لە تەمەنی ٧١ ساڵی دی کۆچی دوایی کرد. حەسەن قازی

[٢] کەریم حیسامی بەم چەشنە ئاماژە بەم ڕەوتە دەکات:' لە مەهابادیش چەند لاوی خوێندەواری تێکۆشەر لێك کۆ دەبنەوە و ڕێکخراوێك بە ناوی کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستان (ك.ك.ك) دادەمەرزێنن. بە شێوەیەکی نهێنی و زانایانە خەبات دەست پێدەکەن.

[...] لە مانگی ئۆکتوبری ١٩٤٨ شادڕەوان میرزا ڕەحیمی سوڵتانیان وەك کارمەندی ئیدارەی دارایی دەجیتە نەغدە و لەگەڵ دامەزرێنەرانی (کۆمەڵەی لاوانی لادێ) پیوەندی دەگرێ و پاش لێکدانەوەی ژیربێژی کۆمەڵەی لاوان بەخڕی دەچێتە نێو(کۆمەڵەی کۆموونیستی کوردستان). خەبات شێوەیەکی ڕێکخراوەیی خاوەن زەبت و ڕەبت بە خۆوە دەگرێ. ك.ك.ك بە خێرایی تێکۆشانی خۆی پەرە پێدەداو تینی خەبات وەبەر خەڵك دەنێ. بەڵام ئەویش بێ بەرنامە و پرۆگرام، تەنیا لە ڕێگای پیوەندی ڕاستەو خۆ دیدار و ڕاسپاردە کارەکانی ڕادەپەڕێنێ.

[...] کومیتەی سەرکردایەتی(ك.ك.ك)[کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستان] کە بریتی بوون لە (ڕەحیمی سوڵتانیان، ڕەحیمی خەرازی، غەنی بلوریان، عەزیزی حیسامی(ئەمەیان لەبەر ناکۆکی لەگەڵ غەنی بلوریان دەستی لەکار کێشایەوە) کەریمی وەیسی و عەبدالله ئیسحاقی) بێ کۆنفرانس و کۆنگرە و هەڵبژاردن بە ناوی کومیتەی(کوردستان) تێکۆشان بەڕێوە دەبەن.[کەریم حیسامی ل. ٦٤ و ٦٧]

هەولێنامەی کتێب

دێموکراتی کوردستان درێژە بە چالاکیی خۆیان دەدەن. [بازیار. س. ل ١١٨] نەمر سارمەدین سادق وەزیری لەم پێوەندییەدا باسی هاتنی ڕەحیم سوڵتانیان و ڕەحیم خەڕازی بۆ ماڵی خۆی لە بەهار یان هاوینی ١٣٢٦(١٩٤٧)، داواکاریی ئەوان بۆ یارمەتی و ڕێنوێنیان لە ڕەوتی زیندووکردنەوەی حیزبی دیموکراتی کوردستان، هەروەها هاتنەوەی دووبارەیان بۆ تاران دوای دوو یان سێ حەوتوو بۆ پێدانی نامەیەك بە بەرپرسانی یەکیەتیی سۆڤیەتی لە ڕێگەی کەسێك بە ناوی 'وانیا' دەکات کە بۆ 'ژێنێرالیسم ستالین' نووسرابوو. نەمر سادق وەزیری دوای ئەوەی بۆ ڕاپەڕاندنی ئەم کارە لەگەڵیان دەچێ، پێشنیازیان پێ دەکات واز لەو جۆرە پێوەندییانە بێنن 'چونکە جگە لەوەی دەتوانێ ئەوە کێشە و مەترسییەیان بۆ ساز کا و پێوە بن، هیچ قازانجێکیان لەو جۆرە پێوەندییانە دەست ناکەوێ.' [٣]

[٣] نەمر سارم خان سادەق وەزیری بەم جۆرە باسی ئەم ڕووداوە دەکات:' ڕەنگە دوو سێ حەوتوو یان مانگێك لەدوای ئەو دیدارە جارێکی دیکە بەیەکەوە هاتنەوە تاران بۆ لای من و گوتیان نامەیەکمان بۆ ژێنێرالیسم ستالین نووسیوە و تێیدا داوای ئیزنمان کردووە لە بەڕێزیان کە هەنگاو هەڵێنینەوە بۆ ڕێکخستنەوەی تەشکیلاتی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و دەمانەوێ ئەو نامەیە بۆ بەڕێزیان بنێرین و ئیزنی لێ بخوازین. گوتم من بە داخەوە قەت هیچ پێوەندی و تێکەڵاوییەکم لەگەڵ مەئموور و سیاسەتمەدارەکانی شووڕەوی نەبووە و لەو بارەیەوە هیچ کارێکم لە دەست نایە. گوتیان ئێمە خۆمان کەسێك دەناسین کە دەتوانێ هەڵگری ئەو نامەیە و داوخوازی ئێمە بێ داوات لێ دەکەین لەگەڵ ئێمە وەرنە لای ئەو کەسە تا بە ئامادەیی ئێوە نامەکەی بدەینێ و ئەو بزانێ کە ئێوە لەگەڵ ئێمەن. دوای بڕێك ڕامان پێشنیارەکەیانم پەژراند قەراریان دانا کە فلان ڕۆژ و فلان سەعات من خۆم ئامادەکەم و بێن بە دوومدا و بەیەکەوە بچینە لای کەسە ناسیاوەکەیان. لە ڕۆژ و سەعاتی دیاریکراودا هەر سێکمان چووینە خیابانی هیدایەت و لە نیوەی خیابانەکە و بە لای باشووریدا ئەوان لە دەرگای ئاپارتومانێکی پچووکیان دا. جەوانێك کە بە ڕواڵەت و سەروسەکوتی ڕا هیچ جیاوازییەکی لەتەك ئێرانییەکاندا نەبوو دەرگای ئاپارتومانەکەی کردەوە و ئێمەی بەخێرهاتن کرد بۆ ناو ئاپارتومانەکە کە زۆر پەڕپووت بوو و کەلوپەل و موبلی ناویشی زۆر ئاسایی بوون و لەگەڵ وەزعی ماڵەکە دەگونجان. ئەوان ئەو کەسەیان وەك وانیا بە من ناساند و گوتیان زۆر لە مێژە لە تەوریزەوە ئەو دەناسن و لە دوای

[تێبینی: نەمر کەریم حیسامی باس لە چالاکیی ڕ. سوڵتانیان و ڕ. خەڕازی وەك کۆمەڵەی کۆمۆنیستی کوردستان لە ساڵی ١٩٤٨ (١٣٢٧) دەکات، بەڵام بەڕێز سارم خان، باس لە چاو پێکەوتن و دیداری ئەوان لە بەهار یان هاوینی ١٣٢٦ واتە ١٩٤٧ بۆ دەستپێکردنەوەی چالاکییەکانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان دەکات کە جیاوازیان نزیك بە ساڵێکە.

ئەو نامانەی ڕ. سوڵتانیان لە ئارشیوەکان لەبەر دەستن زۆربەیان ڕێکەوتی ساڵی ١٣٢٨(١٩٥٠) یان لەسەرە و، وێدەچێ 'وانیا' هەمان 'مالیك خاشابایف' بێ کە لە لێکدانەوەی تەیموور یەعقوبۆف- یەکێك لە بەرپرسانی ئاسایشی کۆماری ئازەربایجانی سۆڤیەتی- سەبارەت بە نامەکانی ڕەحیم سوڵتانیان بۆ باقرۆف و ستالین لە بەڵگەی ژمارە ١دا باسی کراوە]

ئەم چەشنە پێوەندیی گرتنانە بە پێی ئەو نامانەی لەم کتێبەدا دەکەوێتە بەردەستی خوێنەر، لە لایەن نەمر ڕەحیم سوڵتانیان بە ناوی خۆی یان

چاکوچۆنی ئاسایی و ناساندنی من بابەتەکەیان لەگەڵ هێنا گۆڕێ و نامەکەیان دایە کە بەخەتێکی نەستەعلیقی زۆر جوان نووسرا بوو و ناوەڕۆکەکەی هەر وەك باسم کرد داوخواز و وەرگرتنی ئیزن بوو بۆ زیندوو کردنەوەی چالاکی لە کوردستان. ئەویش بەڵێنیدا کە نامەکە بگەیێنێتە مەقسەد و لە ماوەی ئەو نیو سەعاتەی لەوێ بووین خانەخوێ بە چایی میوانداری لێ کردین و هیچ باسی کاروباری سیاسی نەکرد و مالئاواییمان لێ کرد و بەجێمان هێشت. ئەمن بە هاوڕێیانم گوت پێم وا نییە ئەو کەسە لە ڕووی سیاسییەوە شتێکی بە دەست بێ و یان سەلاحییەتێکی هەبێ هەرچۆنێك بێ چونکە جگە لەوە ڕێگایەکی دیکەتان نەبوو بۆ ئەوەی ئەو داوخوازینامەیە بنێرن ئەمن قبوولم کرد لەگەڵ ئێوە بێم و ببینم بەڵام لە سەر ئەو باوەڕەم ئێوە دواتر نابێ لەگەڵ کەسی ئەوتۆ دە پێوەندی دابن چونکە جگە لەوەی کە دەتوانێ ئەوە کێشە و مەترسییەکتان بۆ ساز کا و پێوە بن، هیچ قازانجێکتان لەو جۆرە پێوەندییانە دەست ناکەوێ. هەر چۆنێك بێ تا دەورو بەری ١٥-ی ڕێبەندان[١٥-ی ڕێبەندانی ١٣٢٧-ی هەتاوی/ ٤-ی فێورییەی ١٩٤٩. وەرگێڕ] جار جار یەك لەو هاوڕێیانە یان هەردووکیان بەیەکەوە دەهاتنە لام و کاروباری تەشکیلاتی و هتادیان لەگەڵ دەهێنامە گۆڕێ و ئەمنیش بۆچوونەکانی خۆم بە ورده ڕیشاڵ بۆ باس دەکردن.[س. سادق وەزیری ل ١٠٤-١٠٢]

حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان 'حیزبی ژیانی کورد' هەروەها 'کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان' دریژەی بووە و بەردەوام بۆ وەرگرتنی ڕێنوێنی، یارمەتی مالی و چەك، هەوڵی پێوەندی لەگەڵ بەرپرسانی سۆڤیەتی دراوە. لەم نامانەدا ئاماژە بە ڕێبەرانی سۆڤیەت و بە تایبەتی ستالین وەك ڕێبەری ئازادی، دادپەروەری و پێشەوا و مامۆستای هەموو گەلانی ئازادیخواز و گەلی ئێمە کراوە و نووسەران بەو هیوایە بوون لە ژێر سەرکردایەتی، ڕێنوێنی و یارمەتیی ماددی و سیاسی یەکیەتی سۆڤیەتی بە ئازادیی و ڕزگاریی گەلان و زەحمەتکێشانی ئێران بگەن. بەڵام وەك لە لێکدانەوەی تەیموور یەعقوبۆف کۆمیساری ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی سۆڤیەتی لە ساڵی ١٩٥٠ دەردەکەوێ، ئەوان بە گومانەوە سەیری ڕەحیم سوڵتانیان کردوە:

'دەکرێ گریمانە بکرێ کە ڕێکخراوی هەواڵگری ئانگلۆ – ئەمریکی لە ئێران ڕەنگە بە هەستکردن بە بوونی هێزە نهێنییەکان لە باشووری ئازەربایجان لە ڕێگەی کاربەڕێوەبەرانی خۆیانەوە، کە ڕەنگە ڕەحیم سوڵتانیان وا لە شیرکەتی "نەوتی ئانگلۆ – ئێران" کار دەکات و مستەفا سوڵتانیانی باوکیی کارگێڕی فرۆشی بەرهەمە نەوتییەکانی [شرکەتی][4] "نەوتی ئانگلۆ – ئێران" لە مەهاباد، لەو چەشنە کەسانە بن کە بە ئەفسانەسازیی سەبارەت بە بوونی بەرفراوانی ڕێکخراوە دیموکراتە نهێنییەکان، بیانەوێ لەو ڕێگایەوە کانالێك بۆ دزە کردن بۆ نێو ئەم ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنیانە لە باشووری ئازەربایجان بدۆزنەوە، کەسەکانی خۆیان بخەنە نێو ئەو ڕێکخراوانە و لەو ڕێگایەوە پێوەندیی بە نوێنەرانی یەکیەتی کۆمارە

[4] نووسراوەکانی ناو کروشە [ ] لە لایەن نووسەری ئەم کتێبەوەیە.

سۆسیالیستییەکانی سۆڤیەتییەوە بکەن. دوور نییە، نوێنەرانی ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنییەکانی باشووری ئازەربایجان بە هۆی نەبوونی ئەو گومانەوە کە ڕەحیم سوڵتانیان و باوکی ئەو مستەفا سوڵتانیان، پێوەندییان بە ڕێکخراوە هەواڵگرییەکانی ئانگلۆ – ئەمریکییەوە بێ، پێوەندیان پێوە گرتبێتن و لە ڕێگەی خاشابایف شارۆمەندی سۆڤیەتییەوە، بەڵگەکانی سەرەوەیان بە چەشنێکی فەرمی بە نوێنەری سۆڤیەتی لە ئێران دابێ.' [بەڵگەی ١]

واتە کار کردن لە شرکەتی "نەوتی ئانگلۆ – ئێران" لە مەهاباد[٥] دەیتوانێ پێوەرێك بێ بۆ هەڵسەنگاندن و بە سیخوڕ پێناسەکردنی ئەو چەشنە کەسانە لە لایەن کاربەدەستانی سۆڤیەت، بەڵام چەپی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و یەکیش لەوان کورد، لەنەبوونی هیچ دەرفەت و پشتیوانێك لە دونیای دووجەمسەریی و، بە باوەڕی ڕاستەقینە بەوەی کرێملین شوێنێکە *'تیشکەکان لەوێوە دەدرەوشێنەوە و، ڕێگای ئازادی و بەختەوەریی ڕووناك دەکەنەوە، لەوێشەوە تەواوی گەلە زۆرلێکراوەکان کە بۆ ئازادیی خۆیان خەبات دەکەن پشتیوانی دەکرێن و ئەم تیشکانە تەنیا هیوای ئێمەن، تیشکی یاسای بنەڕەتیی ستالین.*'[بەڵگەی ٤] واز لە ئوتۆپیا ئینسانییەکانی خۆی بۆ گەیشتن بە ڕزگاری گەلی کورد ناهێنێ و داوا دەکات' *ڕێبەر و مامۆستای مەزن، ڕزگاریکەری تەواوی مرۆڤایەتی، باوکی ژیر، ستالینی مەزن کە بیر لەهەموو کەس دەکاتەوە' سەرنجێکیش بداتە وەزعی کورد.*[بەڵگەی ٤].

---

[٥] 'حاجی سالّح شاتری' بازرگان و خاوەن ئیمتیازی ئەم شرکەتە لە مەهاباد بوو و، لە بۆکانیش ئەم کارەی بە بنەماڵەی حەبیبزادە سپاردبوو. بێگومان کارکردنی نەمران کاك مستەفا و کاك ڕەحیمی سوڵتانیان لە شوێنێکی وادا، ناتوانێ پێوەرێك بۆ هەڵسەنگاندنی کەسانێك بێ کە لە پێناوی نەتەوەی خۆیان تووشی گەلێك چەرمەسەری و نەهامەتی هاتن.

بەڵام کاتێك هەوڵەکانیان زۆر بە هەند وەرناگیرێ، بە ناوی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان، شاری تەوریز، سووکە گلەیەك لە باوکی بەڕێز و سەرکردەی گەورە میر جەعفەر باقرۆف دەکەن و دەنووسن:

' ئەو جووتیارانەی سەردەمانێك هاوڕێ و خەباتکارمان بوون، ئێستا پەرش و بڵاون، زۆرێکیان گیانیان لەدەستداوە یان ناچاربوون ئازەربایجان بەجێبهێڵن. هاوڕێیان دەڵێن برا ئازەربایجانییەکانمان کاتێك وەبیر ئێمە دەکەونەوە کە گەلانی باشووری ئازەربایجان و کوردستان لە ناو چووبێتن.'[بەڵگەی ژمارەی ٦]

بێگومان ستالین و ڕێبەریی حیزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەتی بە پێی بارودۆخی ژئۆپۆلیتیکی ئەو سەردەمە و بەرژوەندیی ئابووری و سیاسیی خۆیان لە ئاسیای ناوەڕاستدا ئاوڕیان لەمەسەلەی کورد و گەلانی دیکەی ئەم ناوچەیە داوەتەوە و کورد و پرسی کوردیش تا رادەیەك بۆیان گرینگ بووە، بەڵام وەکو هەر وڵاتێکی دیکە ئامادە نەبوون لەبەر کورد یان هەر نەتەوەیەکی ناسۆڤیەتی بەرژوەندیی ستراتیژیکی خۆیان بخەنە مەترسییەوە. لێرەدا نەك هەر کێشە لە سیاسەتەکانی یەکیەتی سۆڤیەتی، بەڵکوو چاوەڕوانکراوییەکانی دوور لە ڕاستیی ڕێبەران و تێکۆشەرانی کورد هەر لە شێخ مەحموودی بەرزنجی و سمایل ئاغای سمکۆ و خالید بەگ جوبرانلییەوە تا کەسانێك وەك غەنی بلووریان و چەپەکانی ئەو سەردەمەدایە کە پێیان وابوو، دەکرێ مافی کوردی بێ

بەش کە بێجگە لە شاخەکان قەت هاوڕێیەکی نەبووە، بە یارمەتی یەکیەتی سۆڤیەتی وەربگیرێ!

بەشی دووی بەڵگەنامەکان بڕگەیەکی دیکە لە ژیان و چالاکیی بەشێك لە ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە خۆ دەگرێ کە پاش هەرەسهێنانی کۆماری کوردستان بە ناچار لە یەکیەتی سۆڤیەتی مانەوە و هەوڵیان دا لە تاراوگە، بە ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە قازانجی بزووتنەوەی کورد چالاکی بکەن.

بۆ چوونە ناو بابەتەکە ئاماژەیەك بە بەسەرهات و چالاکی سیاسی ئەم کەسانە لە یەکیەتی سۆڤیەتی دەکەین.

لە پایزی ساڵی ١٩٤٥/١٣٢٤دا، سێ کەس (مستەفا شەڵماشی، خەسرەو زولفەقاری و ڕەحمان حەلەویی) و لە بەهاری ١٣٢٥/ ١٩٤٦دا، نزیك بە ٦٠ کوردی ڕۆژهەڵات لە باکۆی پایتەختی ئازەربایجان دەستیان بە خوێندن لە زانکۆی پزیشکی و فیزگەی سپایی کرد. دوای هێرشی بە کرێگیراوانی حکوومەتی تاران و سپای ئێران بۆ سەر ئازەربایجان و کوردستان لە سەرماوەزی ساڵی ١٣٢٥ی هەتاوی و سەرکوتکردنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی - نەتەوەیی کورد و ئازەربایجانی و ڕووخانی حکومەتی میللی ئازەربایجان و کۆماری کوردستان زۆربەی خوێندکارانی کورد بە ویستی خۆیان گەڕانەوە یان وەك حەلەویی و زولفەقاری نێردرانەوە ئێران. بەڵام بەشێك لە کوردەکان وەك ڕەحیمی سەیفی قازی، عەلی گەلاوێژ، عەزیزی شەمزینی، حەسەنی حیسامی، سوڵتانی وەتەمیشی، کەریمی ئەیووبی، ڕەحمانی گەرمیانی، مستەفا شەڵماشی و حامیدی خوسرەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەتی مانەوە.

بەشێکی بەرچاو لە ڕێبەران، کادر، ئەندام و لایەنگرانی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان بە هۆی هێرشەکەی ئەرتەشی ئێرانەوە، پاش پەڕینەوە لە چۆمی ئەرەس چوونە ناو خاکی کۆماری ئازەربایجان.

نزیك بە ساڵێك پاش کۆچی فیرقەییەکان بۆ یەکیەتی سۆڤیەتی چاپ و بڵاوبوونەوەی دەوری سێیەمی ڕۆژنامەی 'آذربایجان' لە باکۆ دەستی پێکرد و "یەکەم ژمارەی 'آذربایجان' ڕێکەوتی ١٠ی سەرماوەزی ١٣٢٦ لە باکۆ چاپ کرا". [لاهرودی ل ٩٨] یەکەم ڕۆژنامەی 'کوردستان' دەوری دووەم، وەك ئورگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ١٦ی سەرماوەزی ئەو ساڵەوە لە لاپەرەیەکدا لە ژمارەی دووی ڕۆژنامەی 'آذربایجان'دا بڵاو بۆوە. [کوردستان ژمارەی ٢٠٠]

لە نێو نووسەرانی ڕۆژنامە کوردییەکەدا، نێوی کەسانێك وەك نەمران: ڕەحیم سەیفی قازی، عەلی گەلاوێژ، ڕەحمان گەرمیانی، مستەفا سەلماشی، کەریم ئەیوبی، عەزیز شەمزینی، هەروەها ناوی خوازراوی وەك ا. نادری، ڕشید. س، برای کورد، کورده، دلخوش، کاکە، ئاگری، م. س- ئەسعەد بەرچاو دەکەوێ. ڕەحیمی قازی و عەلی گەلاوێژ نووسەر و بەرپرسی سەرەکی ئەم ڕۆژنامەیە بوون.

پاش کۆنفرانسی بەرفراوانی ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان[ڕۆژهەلات] و حیزبی دیموکرات کورد[باشوور] بە ڕێبەرایەتیی مەلا مستەفا بارزانی لە ١٩ی ژانویەی ١٩٤٨ لە باکۆ و پێکهێنانی کۆمیتەی کورد لە ١١ کەس، کوردەکانی دانیشتووی یەکیەتی سۆڤیەتی بە ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان و لە ژێر سەرۆکایەتی مەلا مستەفا، دریژەیاندا بە چالاکی سیاسی. وێدەچی دوای ناردنی بارزانییەکان بۆ ئوزبەکستان لە ئاگوستی ١٩٤٨، بە کردەوە ئەو کۆمیتەیە هەڵوەشابێتەوە و کوردانی ڕۆژهەلات لە پێوەندییەکی زۆر نزیك لەگەڵ

فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان دریژەیان به چالاکی خۆیان دابێ. کوردانی ڕۆژهەلاتی، لەوەبەولاوە وێرای پاراستنی ئەندامیەتی حیزبی دیموکراتی کوردستان، ئەندامی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجانیش بوون و تەنانەت ڕەحیمی قازی و عەلی گەلاوێژ له فێوریەی ١٩٤٨ دا بوون به ئەندامی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، هەروەها له ساڵی ١٩٥٤دا ڕەحیمی قازی وەکو جێگری سەرۆکی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان هەڵبژێردرا و، ماوەی نزیك به ٦ سال به هۆی هەبوونی ئەو پلە و پایە بەرزەی له فیرقە، ڕۆڵێکی گرینکی له ژیانی سیاسی ئەو ڕێکخراوەیەدا گێڕا.

پاش یەکگرتنی حزب تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، له ساڵی ١٣٣٩ که بێ بەشداری نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان سەری گرت، "به دەستووری ڕێبەری حیزبی تودەی ئێران بلاوکردنەوەی لاپەڕە کوردییەکەی 'کوردستان' وەستێندرا". [لاهرودی ل ٥٩٧]

کۆمیتە ناوەندی حیزبی تودەی ئێران له پێوەندیی لەگەڵ بوونی چەند کوردی سەر به حیزبی دیموکراتی کوردستان له نێو فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان له بەڵگەیەکی پەسند کراوی ژووئەنی ساڵی ١٩٥٩ دا دەنووسێ:

" له ساڵی ١٩٤٦ سازمانی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان کۆچیان[بۆ یەکیەتی سۆڤیەتی] کرد و چەند ئەندامێکی حیزبی دیموکراتی کوردستان – یش کۆچیان [بۆ یەکیەتی سۆڤیەتی] کرد و فیرقەی دیموکراتی کوردستان له کردەوەدا له ناو فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان تواندراوە. بەو چەشنەی که کوردێك بوو به ئەندامی بوورۆی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و لاپەرەیەك

لە ڕۆژنامەی ئازەربایجان کە لە باکۆ بڵاو دەبێتەوە کرا بە ئۆرگانی فیرقەی دیموکراتی کوردستان. ئەوە ئیتر وەزعێکی سەیر و سەمەر و نائاسایی‌تر لە بوونی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجانە، لەبەر ئەوەی بزوتنەوەی کرێکاری کوردستان دەکەوێتە ژێر ڕێبەریی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان؟ خۆ کوردەکان لە باری نەتەوەییەوە لەگەڵ فارس و قەومەکانی دیکەی ئێرانی خزمایەتی ڕەگەزیی و زمانییان هەیە؟ وڵامی ئەم پرسیارە نەك لە بنەماکانی مارکسیزم لێنینیزمدا، بەڵکو تەنیا لە مەبەستەکانی باقرۆڤدا دەبیندرێتەوە کە لە ئازەربایجان و کوردستان بە شوێن سیاسەتێکی تایبەتەوە بوو. ناکرێ لەگەڵ ئەم بێسەروبەرەییە بێبنەمایە (otniyud) تەبا بی. باقرۆف بۆ جێبەجێکردنی ئەو ئامانجە لە سەردەمی خۆی‌دا تەنگی بە بەشێك لە کوردەکان بە سەرۆکایەتی هاوڕێ مستەفا بارزانی هەڵچنیبوو کە یەکێکە لە قارەمانە بەناوبانگەکانی گەلی کورد و، وێرای هەبوونی ئاوازەیەکی ئەوتۆ لە نێوان کوردەکانی ئێران و تەواوی گەلانی ئێران، ڕۆڵێکی گرینگیشی لە فرقەی دیموکراتی کوردستاندا بینیوە." [لاهرودی ل. ٥٩٧]

هەرچەند لە سەرەتادا ڕێبەری حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان تەنانەت لەسەر پێشنیار و ڕێنوێنی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لە بەشداری کردنی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ڕەوتی پێکهێنانی تاقە حیزبی کرێکاری مارکسیستی ئێراندا کۆك بوون، بەڵام لە کۆتاییدا ئەم یەکگرتنە بێ بەشداریپێدانی نوێنەرانی کورد سەرێ گرت.

لە ٥ی سپتامبری ١٩٥٧ دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی "کوردستان"، ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە نامەیەکدا بۆ ڕێبەریی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجانی سۆڤیەتی کە کۆپیەکەی بۆ ڕێبەری حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی، حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان نێردرابوو، ویڕای دەربڕینی ناڕەزایەتی خۆیان لەم هەڵسوکەوتەی ڕێبەرایەتیی حیزبی تودەی ئێران، ئاماژەی کردبوو:

"سروشتییە کە نەبوون و بەشداری نەکردنی نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەو دانیشتنە ڕاوێژکارییەدا نیشاندەری ئەوەیە کە ئەو دانیشتنە ڕاوێژکارییە نوێنەرایەتی هەموو هێزە دیموکراتییەکانی کۆمەڵگا ناکات و هەر لەبەر ئەوەش، ئەم دانیشتنە شیاوی پەسەندکردنی هیچ بڕیارنامەیەك بەناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان نییە.

ئەو مەسەلەیە دەتوانێ ببێتە هۆی سەرنەکەوتنی کۆبوونەوەی ڕاوێژکاری. لەبەر ئەوەش، بۆ پەرەپێدان و پتەوکردنی پێوەندی و هاوکاریە هاوبەشەکانی حیزبە براکان، پێشنیار دەکەین نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ ئەو کۆبوونەوەی ڕاوێژکارییە بانگ بکەن." [بەڵگەی ژمارە٩]

ئەوە ڕاستییەکی حاشا هەڵنگرە کە بە پێچەوانەی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان کە ڕێبەرایەتی، کادر و ئەندامەکانی لە ژێر چەتری ڕێبەرییەکدا چالاکییان دەکرد؛ چەند کوردێکی پرش و بڵاو لە باکۆ و ڕۆژهەلاتی ئوروپا نەیاندەتوانی بە تەنیایی نوێنەرایەتی ڕاستەقینەی حیزبی دیموکراتی کوردستان بکەن. لە کردەوەدا ڕەحیمی قازی و عەلی

گەلاوێژ لە یەکیەتی سۆڤیەتی لە چوارچێوەی ڕێکخراوی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان کاریان دەکرد و کەسانێك وەکو ڕەحمانی قاسملوو، کەریمی حیسامی و حەسەنی قزلجی لە ڕۆژهەڵاتی ئوروپا لە چوارچیوەی ڕێکخراوی حیزبی تودەی ئێراندا بوون. لە لایەکی دیکەوە، بەشێکی بەرچاویش پەرتەوازەی باشوری کوردستان بوون یان لە لایەن هێزەکانی ئاسایشی ئێرانەوە گیرابوون و لە بەندیخانەکانی ئەو وڵاتەدا بوون. بە گشتی نەبوونی یەك ڕێکخراوە و ڕێبەرییەکی یەکگرتوو بە ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان ڕێگای بەوە نەدەدا هیچ کەس یان گرووپێك ئیدیعای نوێنەرایەتی کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکا.

لە کردەوەدا، پاش هەرەسهێنانی کۆماری کوردستان لە ساڵی ١٣٢٦ / ١٩٤٧ تا کۆنگرەی سێیەمی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٣٥٢/ ١٩٧٣ قەت حیزبی دیموکراتی کوردستان قەوارەی حێزبێکی یەکگرتوو و ئەورۆیی نەبووە. تەنانەت پاش ئەو کۆنگرەیەش، حیزبی تودەی ئێران هەتا سەرەتاکانی شۆڕشی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ هەتاویی، خۆی بە حیزبی دایك و خاوەنی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەقەڵەم دەدا و چاوەروانی گەڕانەوەی ئەو حیزبە بۆ نێو باوەشی گەرمی خۆی بوو.

لە پێوەندیی لەگەڵ ڕەوتی دامەزراندنی حیزبی یەکگرتووی کرێکاری و مارکسیستی لە ئێراندا وێدەچێ ڕەحیمی قازی بەهیوای ئەوە بووبێ کە هاتنی ئەحمەد تۆفیق (سەید عەبدوڵڵای ئیسحاقی) لە بەهاری ساڵی ١٩٦٠ بۆ سۆڤیەت، کە بە ناوی سەرکردایەتی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ چارەسەرکردنی زۆرپرس داوای چاوپێکەوتنی لەگەڵ باوکی مەزن/واتە حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی/ کردبوو، لە بەشداریدانی کورد بۆ پێکهێنانی تاقە حیزبی کرێکاری لە ئێراندا دەور بگێڕێ:

هاوڕێانی ئازیز! وێرای ئاگادارکردنەوەی ئێوە لە داواکاریی سەرکردایەتی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، بە ئەرکی خۆم دەزانم پێتان ڕابگەیەنم، کە ئێمە، واتە سەرکردایەتی حیزبی تودەی ئێران و فرقەی دیموکراتی ئازەربایجان زۆر کەم لەبارەی چالاکییەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لەم ساڵانەی دواییدا دەزانن، هیچ پێوەندییەکمان لە نزیکەوە لەگەڵیان نییە. بەڵام بەو پێیەی ئێستا بڕیارمان داوە یەك حیزبی کرێکارانی مارکسیستی بۆ هەمووی ئێران دروست بکەین، پێویستە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران یش [بەرەو ئەم ڕەوتە] ڕاکێشین، چونکە بەبێ ئەم حیزبە چارەسەرکردنی ئەم پرسە زۆر گرنگە بۆ ئێمە ئەستەم دەبێ. [بەڵگەی ژمارەی ١٢]

ئەم داواکارییە لە لایەن حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بە بیانووی ئەوەی *'یەکیەتی سۆڤیەتی دەست تێوەردان لە کاروباری ناوخۆی حیزبی دیموکراتی کوردستان ناکات و ناتوانێ کۆبوونەوەیەکی لەو شێوەیە ڕێك بخات'* [بەڵگەی ژمارەی ١٣] ڕەت دەکرێتەوە.

سەرەڕای ئەوەش، دیسان' ئەحمەد تۆفیق بە مەبەستی پێکهێنانی پێوەندی لە گەڵ(پارتی کۆمۆنیستی شورەوی) لە پاییزی ساڵی ١٩٦٠ دا نامەیەکی بە ئیمزای ئەحمەد تۆفیق و ناوی خوازراوی"زاگرۆس" ەو ئاراستەی کۆمیتە ناوەندی ئەو پارتە کردووە کە ئەمە وەرگێڕدراوی کوردی دەقە فارسیەکەیەتی:"

هاوری‌یانی خۆشەویست کومیتەی ناوەندی حیزبی کۆمووونیستی یەکێتی سۆڤێتی

پاش پێشکەش کردنی سڵاوی هاوڕێیانە. باشترین پیرۆزبایی کومیتە ناوەندی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە بۆنەی جێژنی مەزنی شۆرشی ئۆکتۆبر، سەرفەسڵی تازە و نوێی ژیانی زەحمەتکێشانی جیهان، سەرکەوتنی توانا و گەورەیی شوراکان بە سەر دەزگای گەندەڵی قەیسەر و بورژوازیدا، بە ئێوە و لە ڕێگای ئێوەوە بە هەموو نەتەوەکانی یەکێتی کۆمارەکانی سۆڤێتی سۆسیالیزم پێشکەش دەکەم. نەتەوەی کورد کە نەتەوەیەکی زۆر لێکراو و بێ بەشە زۆر باش گەورەیی و گرنگی شۆرشی مەزنی ئۆکتۆبر و ئازادی و ڕزگاری نەتەوەکانی قارەمانی سۆڤێتی هەست پێدەکات. بەم بۆنەوە بە پێویستی دەزانم کە شادی و خۆشی نەتەوەی کورد لە کوردستانی ئێران و بە تایبەت ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە بۆنەی هاتنی جێژنی مەزنی شۆرشی یۆکتۆبر دەر بخەم و پێشکەشتانی بکەم. شادین بە وەی کە ڕێبەری خەباتی نەتەوەی کورد هاوڕێ مستەفا بارزانی بە ناوی نەتەوەی کورد لە جێژنی مەزنی نەتەوەکانی سۆڤێتی دا بەشداری دەکات.

پیرۆز بێ جێژنی شۆرشی مەزنی ئۆکتۆبر ... سەرکەوێ یەکێتی کۆمارەکانی سۆڤێتی سۆسیالیستی قەڵای قایم و لە ڕووخان نەهاتوو ... سڵاوی نەتەوەی کورد بۆ نەتەوەکانی سۆڤێت دۆستی بە ئەمەگی هەموو نەتەوەکان.

هەواڵنامەی کێتی

بژی ئاشتی بەردەوام. دیسان پیرۆزبایی و ڕێز". لە لایەن کومیتەی ناوەندی حیزبی دێموکراتی کوردستان. عبدالله اسحاقی "زاگروس"
س ۹۱/ -۱/۱۱/۱۹٦۰[بەڵگەی ژمارە ١٦]

نامەی عبدالله اسحاقی "ئەحمەد تۆفیق"
"هاوڕیانی خۆشەویست. کومیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆونیستی یەکێتی سۆڤێتی.
بەم بۆنەوە سڵاوی هاوڕیانەی خۆمان پێشکەش دەکەین.
بە دوای نامەی پێشووی خۆماندا کە لە ڕێگای هاڤالانی ئێوە لێرە () لە بارەی سەفەری دەستەی نوێنەرایەتی حیزبی ئێمە بۆ یەکێتی کۆمارەکانی سۆڤێتی سۆسیالیستی پێشکەش کرا. ڕوونکردنەوەی چەند خاڵێك بە پێویست دەزانین.
الف - ئەندامانی دەستەی نوێنەرایەتی پاش ڕاوێژ بەم جۆرەیە:
١. قاسم سوڵتانیان لە عێراق بە (کەماڵ ئەحمەد) ناسراوە
٢. سلیمان معینی
٣. عبدالله اسحاقی لە عێراق بە (ئەحمەد تۆفیق) ناسراوە تکامان ئەوەیە لە حاڵەتی جێبەجێ بوونداء ڤیزا بەو ناوانەی سەرەوە بن.
ب – زۆر باشتر و بە دەرفەتی دەزانین پێکهاتنی سەفەری دەستەی حیزبی بکەوێتە ئەو دەمە کە مستەفا بارزانی ڕێبەر لە یەکێتی سۆڤێتی بێ.
ج- سەبارەت بە نەداری لە ڕادەبەدەری حیزب پێویستیمان بە لانی کەم کەمی یارمەتی ماڵی بۆ ئەم سەفەرە هەیە.

کەگەڵ سڵاو و ڕێز. کومیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان. عبدالله اسحاقی "زاگروس"س ٩١/ ١/١١/١٩٦٠
[بەڵگەی ژمارە ١٧] [کەریم حیسامی ل. ١٤٧ – ١٤٥]

مخابن ڕەتکردنەوەی داواکارییەکەی ئەحمەد تۆفیق و کۆمیتە ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان[لە عێراق] لە لایەن حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی و بایخنەدانی بە هەوڵەکانی ئەحمەد تۆفیق لە ڕێگای ڕەحیم قازی و مەلا مستەفا بارزانییەوە، پێشی بە بەشداری کردنی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ڕەوتی دامەزراندنی تاقە حیزبی کرێکاری مارکسیستی لە ئێران گرت.

وێدەچی هەڵسوکەوتەکانی یەکیەتی سۆڤیەتی لەگەڵ ڕێبەریی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە دوورکردنەوەی نەمر ئەحمەد تۆفیق لە حیزبی تودەی ئێران، یەکیەتی سۆڤیەتی و باڵی چەپی دیموکراتەکاندا دەوریکی یەکلاکەرەوەی گێرابێ. ڕێبەریی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستان کە لە بەیاننامەیەك بە بۆنەی ٢٥ی گەلاوێژ، ڕۆژی تیرەڕسورانی تەمەنی چواردەسالەی حیزبی دیموکراتی کوردستان، لە گەلاوێژەی١٣٣٨/ ١٩٥٩ ئاماژەی بە خەباتی هاوبەش لەگەڵ نەتەوەکانی فارس و ئازەربایجانی کردبوو و بۆ *بەرقەرار و پر توانا بوونی هێزە شۆڕشگێر و نیشتمانییەکانی نەتەوەکانی ئیران لە پێناوی بەرەیەکی یەکگرتووی دژ بە ئیستیعمار، دروشمی بژی حیزبی تودەی ئێران و بژی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان*[٥٠ – ٤٥ یاسین سەردەشتی] دەدا، بە هۆی دڵساردی لە یەکیەتی سۆڤیەتی و حیزبی تودەی ئێران بەرە بەرە و پاشان بە یەکجاری لە کۆنگرەی دووهەمی خۆی لە سەماوەزی ١٣٤٣/

نوامبری ١٩٦٤ لەو بەرەیە دوور کەوت و بە گشتی ڕێبازێکی دیکەی هەڵبژارد.

پاش کۆنفرانسی 'وحدەت'، کۆتایی بە بڵاوکردنەوەی 'کوردستان' هێندرا. ڕۆژنامەی 'آذربایجان' هەتا ژمارەی ١٣٣٤ (١٧٣٥) دەوری سێیەم، چوارشەممە، ٩ی ڕەشەمەی ١٣٤٠ی هەتاویی بە ناوی ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان بڵاو دەبۆوە، بەڵام لە ژمارەی ١٣٣٥ (١٧٣٦) چوارشەمە ١٦ی ڕەشەمەی ١٣٤٠دا بە ناوی ڕێکخراوی ئازەربایجانی حیزبی تودەی ئێران – کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان دەستی بە بڵاو کردنەوە کرد. سەرەڕای ئەوەش، ئاخرین ژمارەی کوردستان[١٣٣٦] وەك ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە نیو لاپەرەکانی ژمارەی١٣٣٧ (١٧٣٨) ڕۆژنامەی 'آذربایجان' ڕێکخراوی ئازەربایجانی حیزبی تودەی ئێران ڕێکەوتی ٣٠ی ڕەشەمەی ١٣٤٠ واتە ١٩ی ئاوریلی ١٩٦١دا دەبیندرێ. بە هۆی ئەوەی ژمارەی ١٣٣٨ی (١٧٣٩) 'آذربایجان' لەبەر دەست نییە، بۆ نووسەری ئەم بابەتە ڕوون نییە ئایا لەو ژمارەیەشدا 'کوردستان' بڵاو بۆتەوە یان نا؟ ئەوەی ڕوونە لە ژمارەی ١٣٣٩ی(١٧٤٠) 'آذربایجان" بەدواوە، چوارشەممە، ١٣ بانەمەڕێ ١٣٤٠(٣ی مای ١٩٦١) ئیتر ڕۆژنامەی کوردستان لە باکۆ بڵاو نەبۆتەوە.

هەرچەند ڕێبەرایەتیی حیزبی تودەی ئێران بڵاوبوونەوەی ئەو لاپەرەیەی 'کوردستان'ی لە چوارچێوەی ڕۆژنامەی 'آذربایجان'دا وەستاند، بەڵام بەم هیوایش بوو، بە هۆی نەمران د. عەلی گەلاوێژ، د. ڕەحیم قازی، د. قاسملوو، مامۆستا حەسەنی قزڵجی و مامۆستا کەریمی حیسامییەوە یەکیەتی ڕێکخراوەیی حیزبی تودەی ئێران و حیزبی دیموکراتی

کوردستان دابین بکات. لەبەر ئەوەش، یارمەتیی چاپ و بڵاوبوونەوەی ڕۆژنامەی"کوردستان"ی بە سەرنووسەری دوکتور قاسملوو دا.

"لە ڕێبەندانی ۱۹٦۵ تا خاکەلێوەی ۱۹۷۰ بیست و شەش ژمارەی کوردستان لە ئوروپا [پراگ] چاپ و بڵاوکرایەوە." [کەریم حیسامی، بەرگی ۳. ل ۹-۸]

دوای یەکگرتنی حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان چارەنووسی د. ڕەحیم قازی و د. عەلی گەلاوێژ ڕاستەوخۆ تێکەل بە چالاکییەکانی حیزبی تودەی ئێران بوو و لەگەڵ د. عبدوڵڕەحمان قاسملوو، و مامۆستایان کەریمی حیسامی و حەسەن قزڵجی تا سەرەتاکانی دەیەی ۷۰ی زایینی لە ژێر ئەو چەترەدا دریژەیان بە چالاکییەکانی خۆیان دا، بەڵام دەرەنگتر، بە تایبەت پاش کۆنگرەی سێیەمی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ڕەزبەری ۱۳۵۲ / سێپتامبری ۱۹۷۳ و دەستپێکی قۆناخێکی نوێ لە ژیانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بە ڕێبەرایەتیی د. قاسملوو، ڕەوتی جیابوونەوەیان لە یەکتر، دەستی پێکرد.

هەوالنامەی کیب

هەواڵنامەی کتێب

کۆبەندی

دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و حکومەتی میللی ئازەربایجان لە سەرماوەزی ١٩٤٦ و سەرکورتکرانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەڵی کورد و ئازەر، گیران و لە سێدارەدران و دوورخرانەوەی هەزارن کەس لە ڕێبەرایەتی، کادر، ئەندام و لایەنگرانی ئەو دوو نەتەوەیە دەستی پێکرد و ئەوان تووشی چارەنووسێکی هاوبەش هاتن. شۆڕشگێرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ بووژاندنەوەی خەباتی نەتەوەیی چ لە ناوخۆی وڵات و چ لەوبەری سنوورەکانی، ملیان بەو بارودۆخە نەداو و، بە پێی دەرفەت و تواناییەکانیان دەستیان بە چالاکییەکی بێ وێنە کرد و نەیانهێشت مەشخەلی شۆڕشی کورد بکوژێتەوە.

بەشێك لە ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان وەك نەمران حەسەن قزلجی، محەمەد شاپەسەندی، عەبدوڵڕەحمانی زەبیحی، غەنی بلووریان لە باشووری کوردستان دستیان بە چاپ و بڵاوکردنی چەند ژمارەیەکی 'ڕێگا' و ژمارەیەکی 'نیشتمان' وەك ئورگانی کۆمەڵەی ژ، ك کرد و، خوێندکارەکانی کورد وەك ڕەحیم قازی، عەلی گەلاوێژ، سەید کەریم ئەیووبی، مستەفا شەڵماشی، سەید عەزیز شەمزینی و ... لە باکۆ بە یارمەتی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان لە نوامبری ١٩٤٧ وە دەستیان کرد بە چاپ و بڵاو کردنەوەی دەوری دووەمی ڕۆژنامەی 'کوردستان' وەك ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە لاپەرەی دووی ڕۆژنامەی 'آذربایجان' ئۆرگانی فیرقە بە زمانی کوردی. ئەوان بە نووسینی بابەتی

پێوەندییدار بە پرسی کورد، پێکهێنانی 'کۆمیتەی کورد' [١٩٤٨] و کاری هاوبەش لەگەڵ ئەندامانی پارتی دیموکراتی کورد وەك مەلا مستەفا بارزانی، میر حاج و هتد، دریژەیان بە خەبات لە ژێر ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان دا.

بە داخەوە لە میژوونووسینی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا لەبەر هەر هۆکارێك بێ، ئاوڕێك لە چالاکییەکانی ئەو کەسانە نەدراوەتەوە و، بایەخی پێویستی پێ نەدراوە. کاتێك پاش هەرەسی کۆماری کوردستان لە لایەن دەوڵەتی ئێرانەوە و حاکم بوونی فەزایەکی پۆلیسی و گیران و کوژرانی ئازاردیخوازانی کورد و نەبوونی بزووتنەوەیەکی بە هێز لە کوردستان، زۆر کەس لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا تووشی بێهیوایی و دڵساردی ببوون و، مامۆستا هێمن لە شیعری 'ڕۆژگاری ڕەش' دا زۆر بە باشی ئاماژە بەو دۆخە دەکات و دەنووسێ:

ئەو ساڵ جێژنەمان تاڵە — دۆژمنی زاڵم زاڵە
لاو جێیان سیاچاڵە — دەستی دۆیان بە تاڵە
وەپاش کەوت خەباتمان — داگیراوە وڵاتمان
تێپەڕی ڕۆژی هاتمان — ڕووخا کۆشکی ئاواتمان
لە پیاوی ئازا و سەرکەش — لە زەحمەتکێشی بێبەش
ئاخنراوە کونە ڕەش — نابینی کەسی ڕووگەش

ڕێك لەو سەردەمەدا، کورده دیموکراتەکانی دانیشتووی یەکیەتی سۆڤیەتی، بە بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەی کوردستان و بەرنامەی نیو سەعاتەی ڕادیۆی 'هەنگ' بە زمانی کوردی لە باکۆ، کە لە کوردستان

وەك ڕادیۆ 'دزە' پێناسە دەکرا، ڕۆڵێکی مێژوویی لە بەرزکردنەوەی وڕەی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان گێڕا.

بۆ وێنە لە بەشێك لە ڕاپۆرتی نهێنیی ٤٠ لاپەڕەیی ڕێکەوتی ٢٠ فێوریەی ١٩٥١، ویلیام س. باردێت[6]، کۆنسوڵی ئەمریکی لە تەوریز سەبارەت بە ئازەربایجانی ڕۆژئاوا کە زانیارییەکانی بە هاوبەشیی چارلز دەبلیو. کۆکس، جونیور[7] جێگری کۆنسوڵ کۆکردۆتەوە، لەبارەی کاریگەریی ڕادیۆی 'نهێنیی'[فیرقەی] دیموکراتی ئازەربایجان لە کوردستان هاتووە:

گرنگترین ئامرازی بانگەشەکردنی کۆمۆنیستەکان ڕادیۆیە. ڕۆژانە بەرنامەی فارسی، تورکی و کوردی لەلایەن وێستگە ئاساییەکانی سۆڤیەتی، هەروەها ڕادیۆی "نهێنی"ی دیموکراتی ئازەربایجان بڵاو دەکرێتەوە.

لە هەموو شارەکاندا قاوەخانەکان پڕ لە مشتەرین و هەرکامیان ڕادیۆیەکیان وەك ئامرازی سەرەکیی سەرقاڵکردنی خەڵك هەیە، کە بە کارەبای شار یان باتری کار دەکات. هەروەها ئەو گوندە بچووکانەی کە سەردانیان دەکرا، ڕادیۆی باترییداریان هەبوو؛ دەگوترا تەنانەت لە بچووکترین گوندە شاخاوییەکانی کوردستانیشدا ژمارەیەکی بەرچاو ڕادیۆ بەکارهێنراون. جگە لەوەش هەموو چین و توێژە نەخوێندەوارەکان دەستیان بە ڕادیۆ ڕادەگا و بە هیچ شێوەیەك تەنیا چینی دەوڵەمەند ناگرێتەوە.

هەواڵنامەی کێشە

[6] William C. Burdett
[7] Charles W. Cox, Jr.

چۆنیەتیی وەرگرتنی بەرنامەکان لە هەموو ناوچەکاند لە باشەوە تا زۆر باش بوو. [...]

کاریگەریی ئەو بەرنامە ڕادیۆییانەی کە لە یەکێتیی سۆڤیەتەوە بڵاو دەبنەوە، لەلایەن ئەو کەسانەوەی سەبارەت بەو بابەتە قسەیان لەگەڵ کرا، پشتڕاست کرایەوە. کەڵکوەرگرتن لە زمانی کوردی بەشێوەیەکی بەرچاو ژمارەی گوێگرەکانی ئەم بەرنامەیەی زۆرتر کردوە. دروستی و خێرایی تۆڕی وێستگە "ژێرزەمینییەکان" لە کۆکردنەوەی هەواڵی ناوخۆییدا بە سەرسوورمانەوە باسی لێ کراوە و هەندێك لە بەرپرسان لە ترسی ئەوەی بکەونە ژێر ڕەخنەی بێژەر، نیگەران دێنە بەرچاو. ئەو دەسەڵاتدارانەی کە ڕێوشوێنی توند دژی چالاکە کۆمۆنیستەکان دەگرنەبەر،[لە لایەن ڕادیۆکەوە] بە ناو هێرشیان دەکرێتە سەر. هەرچەندە هەڵسەنگاندنی ڕێژەی گوێگرانی ئەم وێستگە "شاراوە"یە، یان ڕادەی ئەو بڕواو متمانەیەی کە بە لێدوانەکانی هەیە ئەستەمە، بەڵام دەکرێ بە دڵنیاییەوە بگوترێ، یەکێك لە سەرچاوە سەرەکییەکانی هەواڵ و شرۆڤە لە ناوچەکەدایە. توانای ئەم وێستگەیە بۆ ڕاکێشانی سەرنج و هێرشکردن بۆ سەر حکومەتی ئێران و لێکدانەوەی بارودۆخی ژیانی ئێستا، جێگە و پێگەیەکی بەرچاوی پێداوە.[ل ٨-٧ ڕاپۆرتەکە]

ئەو چەند کەسەی بە ژمارە کەم، بەڵام پڕ بەرهەم و چالاك، وێرای تەواوی ئاستەنگییەکانی ولاتی بەستراوی یەکیەتی سۆڤیەتی، نەك خۆیان بە ئاستە بەرزەکانی زانستی گەیاند، بەڵکوو بە نووسینی کتێبی مێژوویی،

ئابووری و ویژەیی، هەروەها دەرکردنی ١٣٣٧ ژمارەی کوردستان لە باکۆ لە نیوان سالانی ١٩٤٧ تا ١٩٦٠ و لە ٢٦ ژمارەی 'کوردستان'ی نێوان سالانی ١٩٦٥ و ١٩٧٠ لە پراگ، ڕۆڵێکی باشیان لە بەرزکردنەوەی ئاگایی نەتەوەیی خەڵکی کورد گێرا.

ئەوان بەو هیوایە بوون بەڵکوو بتوانن لە یەکیەتی سۆڤیەتی وەك یەکێك لە زلهێزەکانی سەرەکی جیهان کە شوێنی هیوای گەلە چەوساوەکانی جیهان بوو، بۆ قازانجی گەلی کورد کەڵك وەربگرن. هەموو هەوڵ و چالاکی د ڕەحیم قازی، د. عەلی گەلاوێژ، د. قاسملوو، نەمر کەریم حیسامی و مامۆستای پایەبەرز حەسەن قزڵجی کە دانیشتووی وڵاتە سۆسیالیستەکان بوون، بە پێی پێوەندیی مێژینەی تودە و دیموکرات لە پێناوی پێکهێنانی دەرفەتێك بۆ بە ڕۆژهەڵ کردنی پرسی کورد لە ئاستێکی بەرفراوان و بە قازانجی گەلی کورد بوو.

کار و چالاکی ئەم کەسایەتیانە بە بیری چەپ و مارکسیستییەوە دەبێ وەك لاپەڕەیەکی بە نرخ و زێرین لە مێژوی حیزبی دیموکراتی کوردستاندا پێناسە بکرێ. ئەوان لە هەر دەرفەتێك بۆ خزمەتکردن بە دۆزی کورد کەلکیان وەرگرت و ناکرێ و نابێ یاد، کار، زەحمەت و ناوی بەشێك لەوان لەو سەردەمە مێژووییەدا بزر بکرێ. کار و چالاکی زۆربەی ئەوان لە چوارچێوەی ڕێکخراوەیی حیزبی تودەی ئێران پێویستییەکی بارودۆخی مێژوویی ئەو سەردەمە و زاڵبوونی بیری چەپ، هەروەها هیوای کورد و ئازەر و نەتەوەکانی دیکە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوەیی لە سیستمێکی سۆسیالیستی و، بە یارمەتی و هاریکاری یەکیەتی سۆڤیەتی لە جیهانی دوجەمسەریی بوو.

لە دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی 'کوردستان' لە باکۆدا، ڕەحیم سەیفی قازی لە کۆنگرەکانی دوو و چواری حیزبی دیموکراتی کوردستان و،

سولتان وەتەمیشی لە کۆنگرەی سێ وەك ئەندامی ڕێبەریی حیزب هەڵبژێردران. کێشەکانی دەیەی ٧٠ی سەدەی پێشوو لە نێوان ڕێبەرایەتیی حیزبی تودەی ئێران و حیزبی دیموکراتی کوردستان و دەرکردنی د. قاسملوو لە حیزبی تودەی ئێران و قین و تورەیی د. کیانووری سکرتێری حیزبی تودەی ئێران لە د. قاسملوو، کە پێیوابوو حیزبی دیموکراتی کوردستانی لە حیزبی دایك دوور کردۆتەوە، هەروەها بارودۆخی ئاڵۆزی پاش شۆڕشی ٢٢ی ڕێبەندانی ١٣٧٥ ی هەتاویی، ئەو کەسایەتیانەی وێرای ئەوەی دڵی هەموویان بۆ کورد و کوردستان و حیزبی دیموکراتی کوردستانی لێدەدا و ئاواتیان گەیشتن بە مافی چارەی خۆنووسینی گەلەکەیان بوو، لە یەك دابڕاند. عەلی گەلاوێژ و حەسەنی قزڵجی وەك ئەندامانی ڕێبەریی حیزبی تودەی ئێران لە زیندانی ئێڤینی تاران بە دەستی پیاوکوژانی کۆماری ئیسلامی گیانیان بەختکرد؛ د. قاسملوو سکرتیری حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بە دەستی تیرۆریستەکانی حکومەتی ئیسلامی ئێران لە ڤییەن تیرۆر کرا، د. ڕەحیم قازی کە پاش گەڕانەوەی لە ئێرانەوە بۆ یەکیەتی سۆڤیەتی کەوتبووە بەر ڕەق و تۆڕەیی ڕێبەرانی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان لە باکۆ و کەریمی حیسامی کە پاش چەند دەیە خەبات، لە ڕێزەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان دەرکرابوو، لە سوید بە هۆی نەخۆشی، و لە دووەم وڵاتی سەریان دانا و مااڵئاوایان لە ژیان کرد. بێگومان نووسینی میژووی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بێ ئاوڕدانەوە لە چالاکیی ئەو کەسایەتیانە ناتەواوە و پێویستە لێکۆڵینەوەیەکی جیددی لەسەر بکرێ.

لە کۆتایی ئەم بابەتەدا سپاسی بەڕێزان ئەنوەر سوڵتانی بۆ پێداچوونەوەی بابەتەکە و، سیاوش رنجبر دائمی دەکەم کە بە دڵگەورەییەوە بەڵگە

ئینگلیزیی و ڕووسییەکانی لەبەر دەستنام. هەروەها ڕێزی تایبەتیم بۆ ڕێزدار بێهروز موتەلیب‌زادە هەیە کە نامەی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی ئازەربایجان ڕێکەوتی ٥ی سپتامبری ١٩٥٥ و نامەی دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی "کوردستان"، ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان ڕێکەوتی ٥ی سپتامبری ١٩٥٧ی لە ئازەربایجانی سێریلیکەوە وەرگێڕایە سەر زبانی فارسی تا بتوانم وەریبگێڕمە سەر زمانی کوردی. سپاس بۆ ڕێزدار کاك حەسەنی قازی کە نامەی نەمر ڕەحیم سولْتانیانی بە ناوی بۆ 'پێشەوایانی ئازادی جیهان'ی لە فارسییەوە بە کوردی وەرگێڕاوە.

هەوڵەکانی ڕەحیم سوڵتانیان، حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان بۆ پێوەندی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی یەکیەتی سۆڤیەتی لە پێناوی بووژاندنەوەی بزووتنەوەی نەتەوەیی

بەڵگەی ١. لێکدانەوەی تەیموور یەعقوبۆف یەکێك لە بەرپرسانەی ئاسایشی کۆماری ئازەربایجانی سۆڤیەتی سەبارەت بە نامەکانی ڕەحیم سوڵتانیان بۆ باقرۆف و ستالین

تەواو نهێنی

زانیاریی

سەبارەت بەو بەڵگەنامانەی وا لە پێوەندی لەگەڵ بزووتنەوەی نهێنی دیموکراتیك لە باشووری ئازەربایجان و کوردستانی ئێرانەوە گەیشتووە.

سەرەتای مانگی مارسی ١٩٥٠ کەسێکی نەناسراو بۆ ئێمە، بە ناوی مالیك خاشابایف کە شارومەندی سۆڤیەتە پێوەندی بە هاوڕێ فیدۆرۆف یەکێك لە کارمەندانی بالوێزخانەی سۆڤیەتەوە گرت کە بۆ ڕاپەڕاندنی کاری ئیداری لە تارانەوە هاتبووە تەوریز و، پێ ڕاگەیاند کە چەند نوێنەری دیموکراتەکان بۆ وتوێژێکی گرنگ خوازیاری چاوپێکەوتن لەگەڵ ئێمەن، دوای ڕەتکردنەوەی ئەم چاوپێکەوتنە لە لایەن فیدۆرۆفەوە، مالیك خاشابایف هەر لەو شوێنە، لە لایەن دیموکراتەکانەوە دوو ڕۆژنامە بە ناوی "ئازەرابادەگان"، لاپەڕەیەکی خاڵی لە دەفتەری یادداشتێکی چکۆلە و سێ پاکەتی نامەداری مۆروموم نەکراوی پێ دا. مالیك خاشابایف لەکاتی پێدانی ئەوان، بە فیدۆرۆفی ڕاگەیاند کە ئەم ڕۆژنامانە خاوەنی پەیامی ڕەمزدارن.

به پشکنینی ئەم ڕۆژنامانه بۆمان دەرکەوت، به ڕاستی پەیامی کۆدکراو به زمانی ئازەربایجانی و فارسیی ئاراستەی هاوڕێ م. ج. باقرۆف و سادچیکۆف بالوێزی یەکیەتی کۆماره سۆسیالیستییەکانی سۆڤیەتی له ئێران کراوه.

لەم پەیامه کۆدکراوانەدا باسی دامەزرانی ڕێکخراوێکی دیموکراتیکی نهێنی له باشووری ئازەربایجان کراوه که ئامادەی پێکهێنانی دەستەگەلی پارتیزانی و، له ئەگەری وەرگرتنی هەوەڵ سیگنالّ ئامادەی ڕاپەڕینه، هەروەها ناڕەزایەتی دەربڕیوه له چالاکیی نوێنەرانی ئانگلۆ – ئەمریکی که چالاکانه له حاڵی ڕاکێشانی خەڵك بەرەو خۆیانن، له کاتێکدا ئەوان وەك ڕێکخراوێکی دیموکراتیکی نهێنی هیچ پێوەندییەکیان لەگەڵ ئازەربایجانی سۆڤیەتی نییه، لەبەرئەوەش داوای دامەزراندنی ئەم پێوەندییەی بۆ وەرگرتنی ڕێکارنامه بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانی داهاتوویان دەکەن.

هەروەها لەم پەیامانەدا وێرای ئاماژه کردن به نەبوونی بنەمایەکی ماڵی پێویست بۆ ئەم ڕێکخراوه دیموکراتیکه نهێنییه، داوای دامەزراندنی پێوەندیی لەگەڵ نوێنەرانی سۆڤیەتی بۆ وەرگرتنی ڕێکارنامەی پێویست کراوه، جەختیش کراوه که ئێستا له باشووری ئازەربایجان و کوردستانی ئێران به هۆی بارودۆخی ئاڵۆزی سیاسیی و ئابووری، هەروەها کەف و کوڵی شۆڕشگێرانەی جەماوەری خەڵك، بەستێنی گونجاو بۆ شۆڕشی خەڵك پێکهاتووه.

له یەکێك لەم نامه کراوانەدا که لەسەر کاغەزێکی بازرگانیی ڕەحیم سوڵتانیان له مەهابادەوه نووسراوه و ئاراستەی"پێشەوای ئازادیی جیهان" کراوه، کورته زانیارییەك سەبارەت به بارودۆخی کوردەکانی ئێران دراوه. نووسەری نامەکه ئاماژەی به ئاگادارکردنەوەی بەردەوامی

نوێنەرانی سۆڤیەت لە وەزعیەتی کوردانی ئێران، هەروەها [داوای] یارمەتی مالّی، چەك بۆ دیموکراتەکان و ئامۆژگاریی وردی لە ئەوان[نوێنەرانی سۆڤیەتی] کردوە.

لە دووەم نامەدا کە بۆ "پێشەوای دادپەروەریی و خەبات بۆ ئازادی مرۆڤایەتی" نووسراوە، وێرای کورتە باسێك سەبارەت بە وەزعیەتی تایبەتی کوردستانی ئێران، زانیاریی گشتیی سەبارەت بە چالاکیی حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان دراوە کە ئێستا نێوی خۆی بۆ "حیزبی ژیانی کورد" گۆڕیوە و پێوەندی نزیکی لەگەڵ حیزبە دیموکراتیکەکانی عێراق، تاران و تەوریز هەیە. نووسەر ئاماژە بە ڕاگەیاندنی تەواوی ڕووداوەکانی کوردستانی ئێران و چالاکی ڕێکخراوەیی ئەم حیزبە نهێنییە بە شێوەی زارەکی بە نوێنەرانی فەرمی سۆڤیەتی لە ئێران دەکات. بێجگە لەوەش، گوایە لە ڕێگەی ئێحسان تەبەری ئەندامی کۆمیتە ناوەندی حیزبی تودەی ئێران، پێوەندیی لەگەڵ نوێنەرانی سۆڤیەت لە تاران هەیە.

ئەم بەڵگەیە لە لایەن حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان "حیزبی ژیانی کورد" ڕەحیم سوڵتانیانەوە واژۆ کراوە و ڕێکەوتەکەی ٢٤ فێوریەی ١٩٥٠ یە.

لە دریژەی ئەم نامە کراوەیەدا، لیستێك لە ٤٠ هۆزی دانیشتووی دەوروبەری ١٩ شاری کوردستانی ئێران، پێکهاتەی بەڕێوەبەرانی ئورگانە حیزبییەکان، ئامرازی پێوەندی و ڕێژەی ئەو گرووپە تیرۆریستە پێکهاتووانەی تێدایە.

لە سێیەم نامە سەرکراوەکەدا، کە بە زمانی کوردی بۆ مەلا مستەفا نووسراوە، وێرای ئاماژە کردن بە حیزبی نهێنی دیموکرات لە کوردستان، داوای هاوکاریی لێکراوە.

به پێی نەبوونی زانیاریی وردتر و پێداچوونەوەیان، ئێمە سەبارەت به بوونی ڕاستەقینەی ڕێکخراو یان گرووپە دیموکراتە نهێنییەکان له باشووری ئازەربایجان و کوردستانی ئێران، توانایی لێدانەوەیەکی وردترمان لەو بەڵگە پێشکەشکراوانەی سەرەوە نییە.

سەرەڕای ئەوەش، پێمانوایە بە پیی بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەم دواییەی ئێران و بە تایبەتی باشووری ئازەربایجان و کوردستانی ئێران، ئەگەری بوونی ئەم چەشنە ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنییانە بە تەواویی مومکینە، بە تایبەت ئەگەر بارودۆخی پێکهاتووی ئەم دواییەی ئێران، هەروەها باشووری ئازەربایجان و کوردستانی ئێران لەبەر چاو بگرین.

بیرۆکەی وەها بە پێی زانیارییە بەردەستەکانمان لەبارەی بوونی ٦ تا ٧ گرووپی لێك جیا له باشووری ئازەربایجان کە بێ هەبوونی پێوەندیی ڕێکخراوەیی و ناوەندێکی ڕێبەریی، هەر کام له نێوان ٢٠ هەتا ٧٠ ئەندامیان هەیە و هەوڵیان داوە له ڕێگەی ئەندامانی حیزبی تودەوە پێوەندیی بە نوێنەرانی سۆڤیەتی له ئێرانەوە بگرن، پشتراست دەکرێتەوە.

جگە لەوەش، بوونی ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنییەکان له باشووری ئازەربایجان بەگوێرەی ئەو ڕاپۆرتە فەرمییە ئاشکراکراوەی کە ژێنرال[محەمەد] شابەختی فەرماندەی هێزەکانی ئێران له ئازەربایجان سەبارەت به بڵاوکرانەوەی ئێعلامیە له شەوی ٣١ مارسی ١٩٥٠ له تەوریز، بۆ ستادی گشتیی ئەرتەشی ئێرانی ناردوە، پشتراستەکرێتەوە. لەم ئێعلامییانەدا باس له بەردەوام بوونی خەباتی دیموکراتەکان دژ بە کردنی ئێران به بنکەی نیزامیی ئەمپریالیستە ئەمریکاییەکان، هەرەها هاتنی ژنرالی ئەمریکی کۆلیکس کراوە کە له پێوەندیدایە لەگەڵ بەرژەوەندیی ئاگرخۆشکەرانی شەر، بۆ کردنی ئێران بۆ سەکۆییەکی عەمەلیاتە

نیزامییەکان دژ بە یەکیەتی سۆڤیەتی. ئەو ئیعلامییەیە بە بانگکردنی خەڵکی ئێران بۆ بەرگری لە ڕاکێشانی ئەم وڵاتە بۆ شەر کۆتایی پێ دێ. دەکرێ گریمانە بکرێ کە ڕێکخراوی هەواڵگری ئانگلۆ – ئەمریکی لە ئێران ڕەنگە بە هەستکردن بە بوونی هێزە نهێنییەکان لە باشووری ئازەربایجان لە ڕێگەی کاربەڕێوەبەرانی خۆیان، کە ڕەنگە ڕەحیم سوڵتانیان کە لە شرکەتی "نەوتی ئانگلۆ – ئێران" کار دەکات و مستەفا سوڵتانیانی باوکیی کارگێڕی فرۆشی بەرهەمە نەوتییەکانی [شرکەتی] "نەوتی ئانگلۆ – ئێران" لە مەهاباد، لەو چەشنە کەسانە بن کە بە ئەفسانەسازیی سەبارەت بە بوونی بەرفراوانی ڕێکخراوە دیموکراتە نهێنییەکان، بیانەوێ لەو ڕێگایەوە کانالێك بۆ دزە کردن بۆ نێو ئەم ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنیانە لە باشووری ئازەربایجان بدۆزنەوە، کەسەکانی خۆیان بخەنە نێو ئەم ڕێکخراوانە و لەم ڕێگایەوە پێوەندیی بگرن بە نوێنەرانی یەکیەتی کۆمارە سۆسیالیستییەکانی سۆڤیەتی. دوور نییە، نوێنەرانی ڕێکخراوە دیموکراتیکە نهێنییەکانی باشووری ئازەربایجان بە هۆی نەبوونی ئەو گومانەوە کە ڕەحیم سوڵتانیان و باوکی ئەو مستەفا سوڵتانیان، پێوەندییان بە ڕێکخراوە هەواڵگرییەکانی ئانگلۆ – ئەمریکییەوە بێ، پێوەندیان پێوە گرتبێتن و لە ڕێگەی خاشابایف شارۆمەندی سۆڤیەتییەوە، بەڵگەکانی سەرەوەیان بە چەشنێکی فەرمی بە نوێنەری سۆڤیەتی لە ئێران دابێ.

پێشنیارەکانی ئێمە

۱. سەرەڕای ئەوەی، بوونی دیموکراتە نهێنیەکان لە چەشنی ڕێکخراوەیی یان گرووپی جیاجیا لە باشووری ئازەربایجان، بە شێویەکی بابەتیانە بەو زانیارییانەی کە جگە لە ڕێگەی خاشابایفەوە بە دەستمان

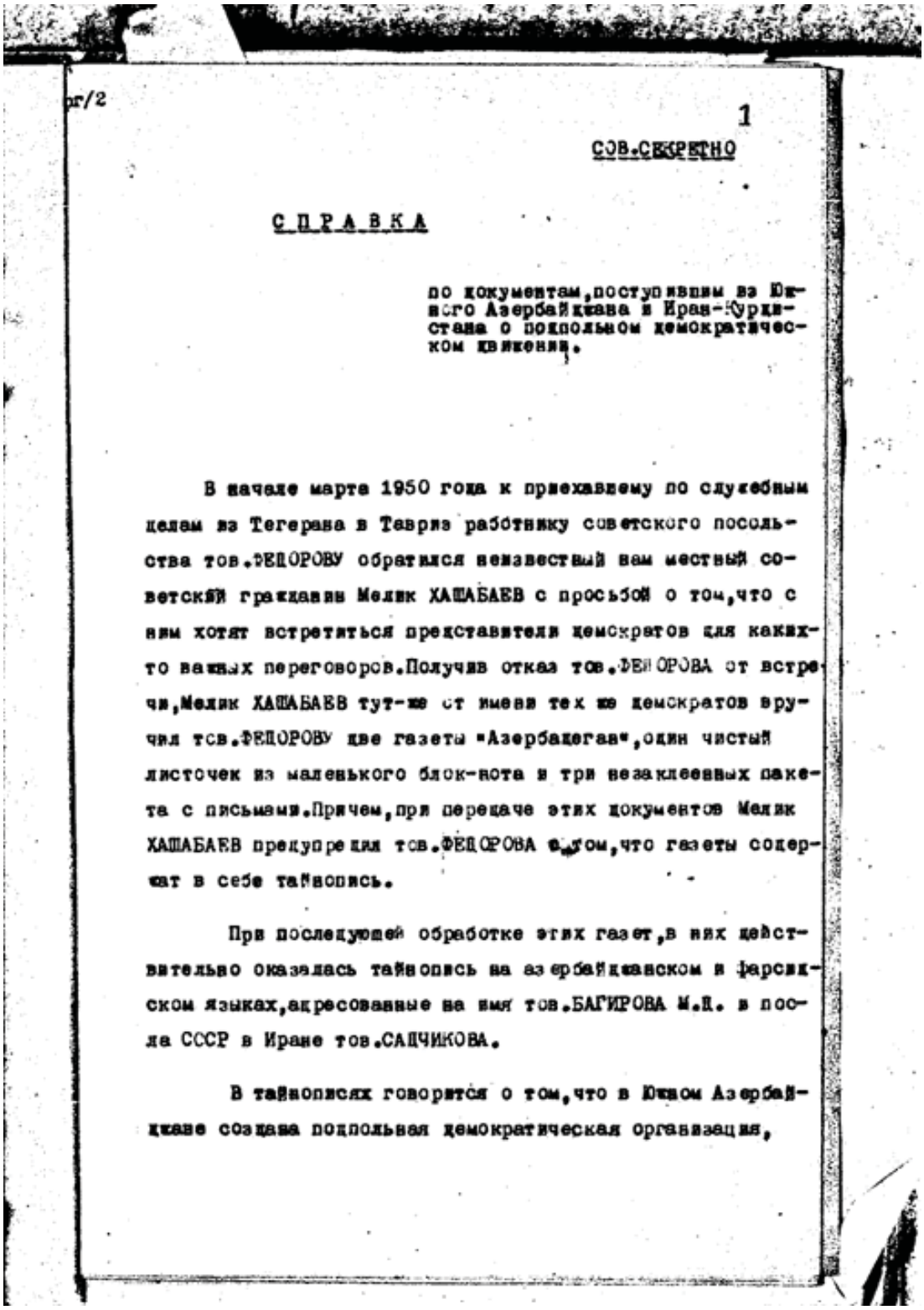
کەوتووە پشتراست دەکرێتەوە، لەگەڵ ئەوەش ئێمە ناتوانین لە ڕێگەی نوێنەرە فەرمییەکانمانەوە لە ئێران بچینە ناو پێوەندیی لەگەڵ دیموکراتەکان، هەروەها لەگەڵ ئەوان پێوەندییەکی ڕاستەوخۆی نهێنی دامەزرێنین، چونکە ئەم چەشنە پێوەندییە ئاشکرا دەبێ.

٢. بە ئیزن وەرگرتن لە دەسەڵاتداران، ٢ تا ٣ کەس لەو دیموکراتە ئێرانییە باوەڕپێکراوە بە ئەزموونانەی دانیشتووی ئازەربایجانی یەکیەتی کۆمارە سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی بۆ لێکدانەوەی بارودۆخ و پشتراستکردنەوەی بوونی ڕاستەقینەی ئەم ڕێکخراوە دیموکراتیك نهێنیانە و کۆکردنەوەی زانیاریی ورد، بۆ باشووری ئازەربایجان بنێردرێن.

٣. دوای لێکۆڵینەوەی وردی وەزعیەتی ڕاستەقینەی باشووری ئازەربایجان و پشتراستکردنەوەی بێگومانی بوونی ڕێکخراوە و گرووپە دیموکراتیکە نهێنییەکان لەوێ، هەنگاوی پێویست بۆ دیاریکردنی چەشنایەتی و شێوازی دامەزراندنی پێوەندیی ئێمە لەگەڵیان و، پێشکەشکردنی جۆرێك لە یارمەتیی بەوان بگیرێتە بەر، هەروەها هەڵبژاردن و ئامادەکردنی کەسانێکی تایبەت بۆ هێنانی نهێنی ئەوان لە داهاتودا بۆ باشوری ئازەربایجان ڕێکبخرێ.

واژۆ. یعقوبۆف

٢٤ ئاوریلی ١٩٥٠

pr/2

1

СОВ.СЕКРЕТНО

СПРАВКА

по документам,поступившим из Южного Азербайджана и Иран-Курдистана о подпольном демократическом движении.

В начале марте 1950 года к приехавшему по служебным делам из Тегерана в Тавриз работнику советского посольства тов.ФЕДОРОВУ обратился неизвестный вам местный советский гражданин Мелик ХАШАБАЕВ с просьбой о том,что с ним хотят встретиться представители демократов для каких-то важных переговоров.Получив отказ тов.ФЕДОРОВА от встречи,Мелик ХАШАБАЕВ тут-же от имени тех же демократов вручил тов.ФЕДОРОВУ две газеты "Азербацегав",один чистый листочек из маленького блок-нота и три незаклеенных пакета с письмами.Причем,при передаче этих документов Мелик ХАШАБАЕВ предупредил тов.ФЕДОРОВА о том,что газеты содержат в себе тайнопись.

При последующей обработке этих газет,в них действительно оказалась тайнопись на азербайджанском и фарсидском языках,адресованные на имя тов.БАГИРОВА М.Д. в посла СССР в Иране тов.САДЧИКОВА.

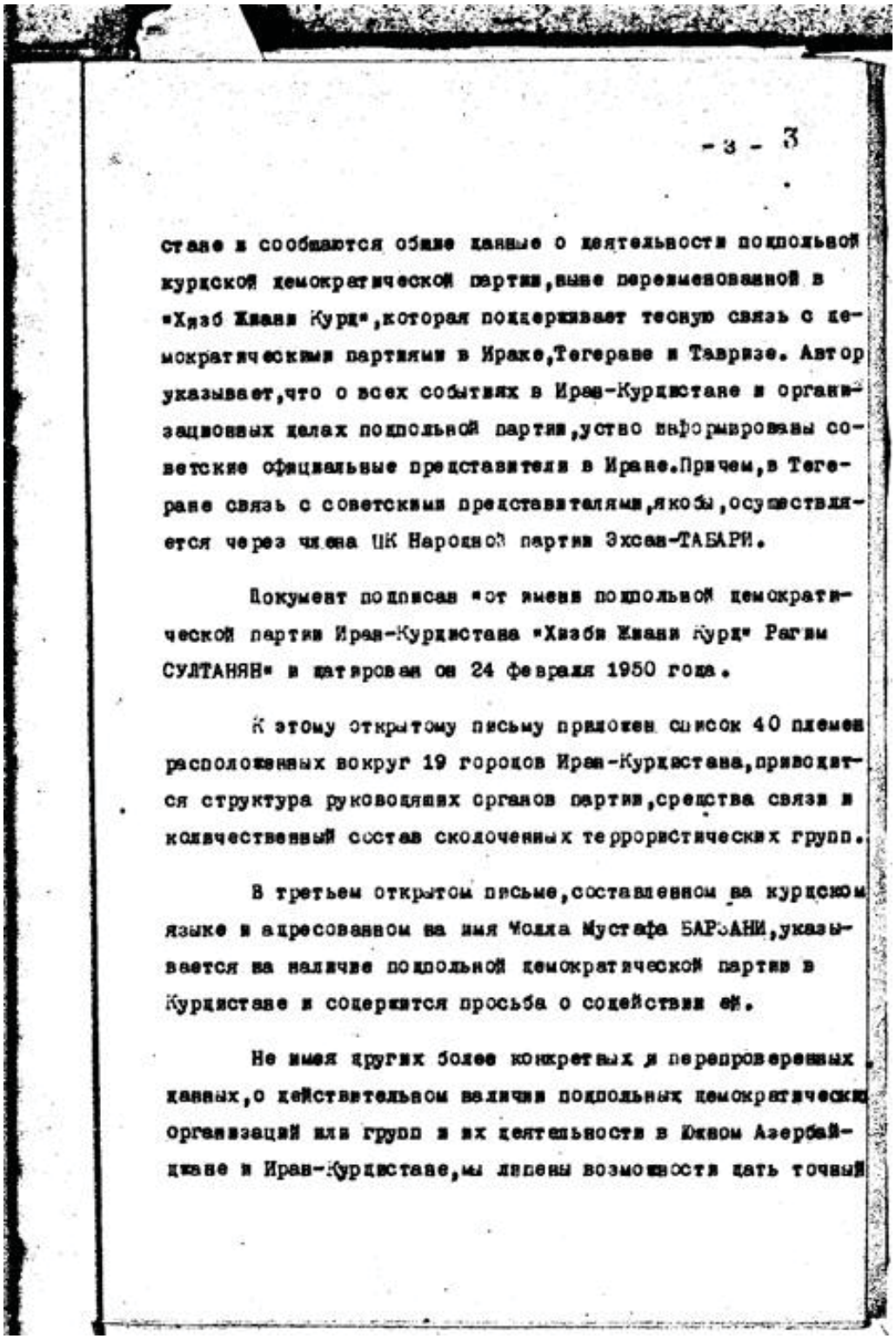
В тайнописях говорится о том,что в Южном Азербайджане создана подпольная демократическая организация,

которая готова создать партизанские отряды и по первому сигналу поднять восстание и выражается недовольство на то, что англо-американские представители уже проводят активную работу по привлечению населения на свою сторону,в то время,как подпольная демократическая организация не имеет связи с Советским Азербайджаном,каковую просят установить и дать указания,как действовать дальше.

Далее,в тайнописях указывается об отсутствии необходимой материальной базы у подпольной организации,просят связи с советскими представителями для получения соответствующих указаний,подчеркивая,что в данный момент в Южном Азербайджане и Иран-Курдистане вследствие сложившейся политической и экономической обстановки и революционного возбуждения народных масс,имеются благоприятные условия поднять народ на восстание.

В одном из открытых писем,написанном на бланке купца РАГИМА СУЛТАНЯНА из Мехабада,адресованном «Вождю Свободы Мира» дается краткая информация о положении курдов в Иране.Автор письма ссылается на то,что о положении курдов в Иране советские представители систематически информировались и просил оказать помощь демократам денежными средствами,вооружением и конкретным руководством.

Во втором открытом письме,адресованном «Вождям справедливости и борьбы за освобождение человечества», приводится краткая характеристика положения в Иран-Курди-

стане и сообщаются общие данные о деятельности подпольной курдской демократической партии, ныне переименованной в «Хизб Иранн Курд», которая подчеркивает тесную связь с демократическими партиями в Ираке, Тегеране и Тавризе. Автор указывает, что о всех событиях в Иран-Курдистане и организационных делах подпольной партии, устно информированы советские официальные представители в Иране. Причем, в Тегеране связь с советскими представителями, якобы, осуществляется через члена ЦК Народной партии Эхсан-ТАБАРИ.

Документ подписан «от имени подпольной демократической партии Иран-Курдистана «Хизби Иранн Курд» Рагим СУЛТАНЯН» и датирован он 24 февраля 1950 года.

К этому открытому письму приложен список 40 племен расположенных вокруг 19 городов Иран-Курдистана, приводится структура руководящих органов партии, средства связи и количественный состав сколоченных террористических групп.

В третьем открытом письме, составленном на курдском языке и адресованном на имя Молла Мустафа БАРЗАНИ, указывается на наличие подпольной демократической партии в Курдистане и содержится просьба о содействии ей.

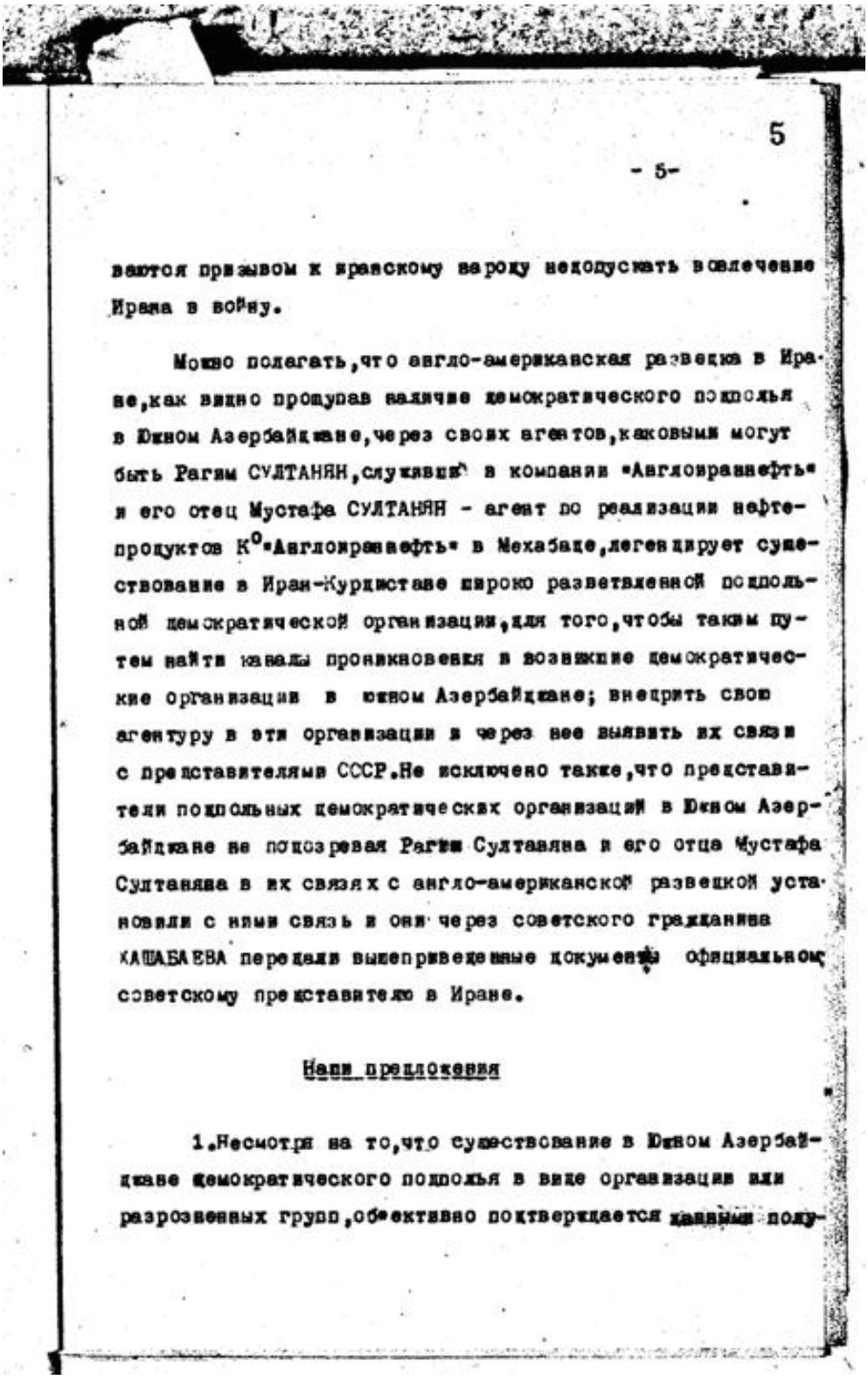
Не имея других более конкретных и перепроверенных данных, о действительном величии подпольных демократических организаций или групп и их деятельности в Южном Азербайджане и Иран-Курдистане, мы лишены возможности дать точный

анализ вышеприведенных документов.

Однако,мы полагаем,что наличие демократического подполья,как в Южном Азербайджане,так и в Иран-Курдистане вполне вероятно,тем более если учесть обстановку сложившуюся в последнее время в Иране,а в частности в Южном Азербайджане и Иран-Курдистане.

Это наше предположение подтверждается имеющимися у нас данными о наличии в Южном Азербайджане разрозненных 6-7 групп,с количеством 20-70 человек в каждой,которые не имеют между собой организационной связи,а также централизованного руководства,но предпринимали попытки через отдельных членов Народной Партии установить связь с нашими представителями в Иране.

Кроме того,возможное существование подпольной демократической организации в Южном Азербайджане подтверждается перехваченным официальным сообщением Командующего войсками Иран-Азербайджана генерала ШАХБАХТИ в Генштаб иранской армии о том,что в ночь на 31 марта 1950 года в Тавризе были распространены листовки. В этих листовках говорится,что демократы будут продолжать борьбу против превращения Ирана в военную базу американских империалистов,что приезд американского генерала КОЛЛИНСА продиктован интересами поджигателей войны превратить Иран в плацдарм военных действий против Советского Союза.Листовки заканчи-

5

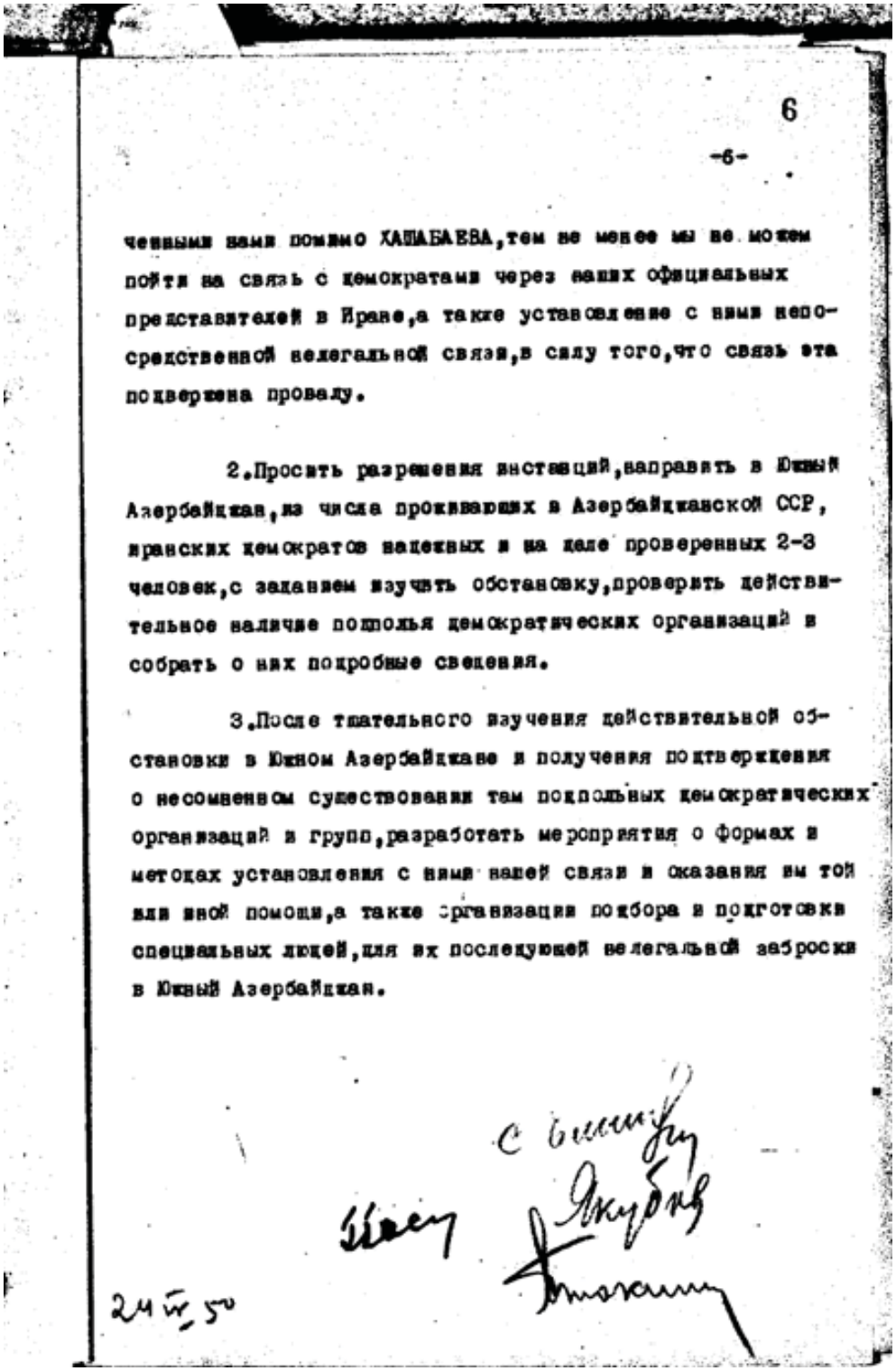
- 5-

вается призывом к иранскому народу недопускать вовлечение Ирана в войну.

Можно полагать, что англо-американская разведка в Иране, как видно прощупав наличие демократического подполья в Южном Азербайджане, через своих агентов, каковыми могут быть Рагим СУЛТАНЯН, служивший в компании «Англоираннефть» и его отец Мустафа СУЛТАНЯН - агент по реализации нефтепродуктов К°«Англоираннефть» в Мехабаде, легенцирует существование в Иран-Курдистане широко разветвленной подпольной демократической организации, для того, чтобы таким путем найти каналы проникновения в возникшие демократические организации в южном Азербайджане; внедрить свою агентуру в эти организации и через нее выявить их связи с представителями СССР. Не исключено также, что представители подпольных демократических организаций в Южном Азербайджане не подозревая Рагим Султаняна и его отца Мустафа Султаняна в их связях с англо-американской разведкой установили с ними связь и они через советского гражданина КАШАБАЕВА передали вышеприведенные документы официальному советскому представителю в Иране.

Наши предложения

1. Несмотря на то, что существование в Южном Азербайджане демократического подполья в виде организации или разрозненных групп, объективно подтверждается данными полу-

6

-6-

ченными нами помимо ХАШАБАЕВА, тем не менее мы не можем пойти на связь с демократами через наших официальных представителей в Иране, а также установление с ними непосредственной нелегальной связи, в силу того, что связь эта подвержена провалу.

2. Просить разрешения инстанций, направить в Южный Азербайджан, из числа проживающих в Азербайджанской ССР, иранских демократов надежных и на деле проверенных 2-3 человек, с заданием изучить обстановку, проверить действительное наличие подполья демократических организаций и собрать о них подробные сведения.

3. После тщательного изучения действительной обстановки в Южном Азербайджане и получения подтверждения о несомненном существовании там подпольных демократических организаций и групп, разработать мероприятия о формах и методах установления с ними нашей связи и оказания им той или иной помощи, а также организация подбора и подготовка специальных людей, для их последующей нелегальной заброски в Южный Азербайджан.

С выпиской

Якубов

24 IV 50

بەڵگەی ٢. لیست [گیانبەختکراوانی بزووتنەوەی کوردستان و ئازەربایجان]

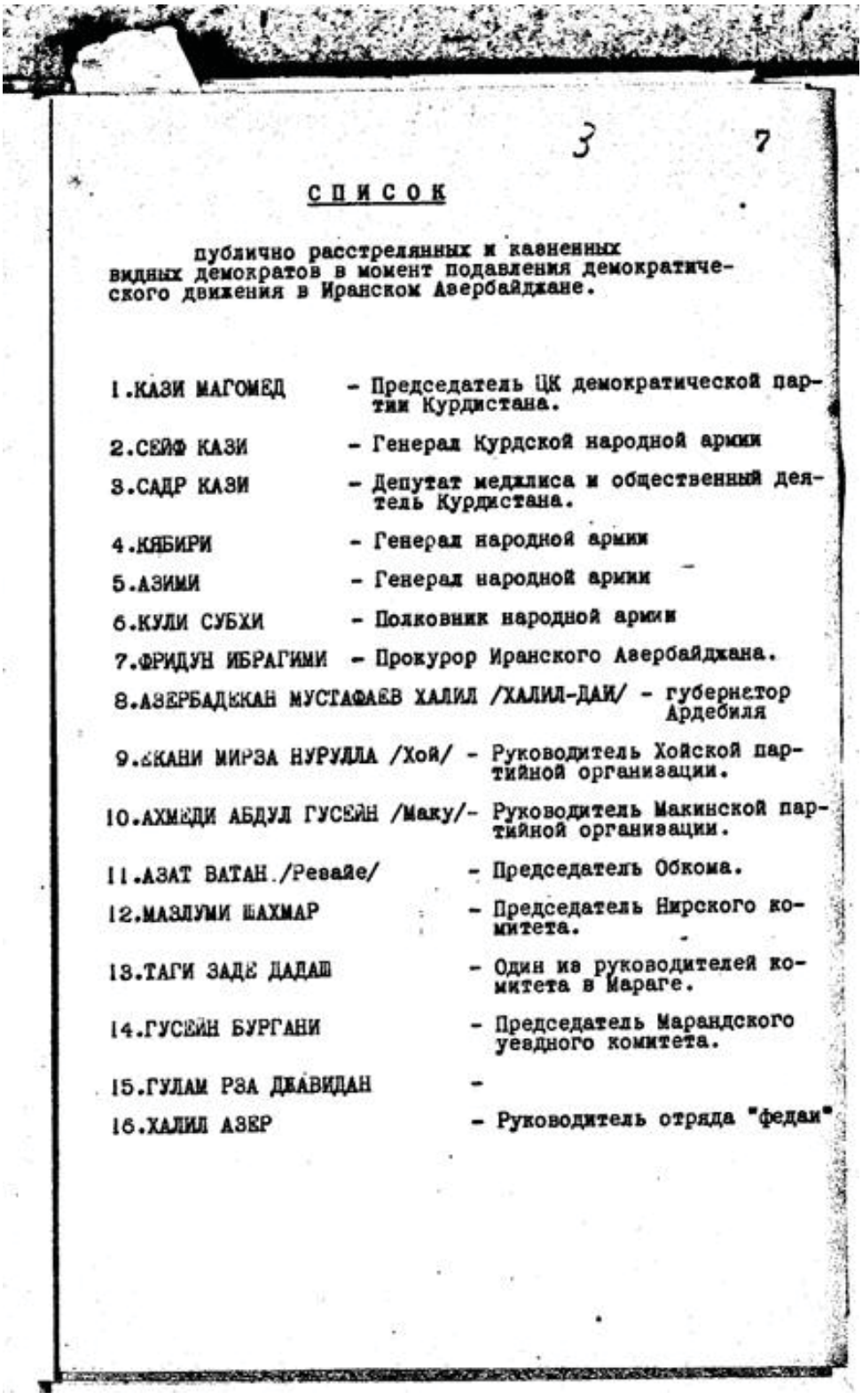
دیموکراتە دیارەکان کە لە کاتی سەرکوتکرانی بزووتنەوەی دیموکراتیکی ئازەربایجانی ئێران لەبەر چاوی خەڵك گوللەباران کراون یان لە سێدارە دراون.

١	قازی محەمەد	سەرۆکی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان.
٢	[حەمە حوسێن خان] سەیفی قازی	ژێنەرالی ئەرتەشی گەلیی کورد
٣	[ئەبوولقاسم] سەدری قازی	وێنەری مەجلیس و کەسایەتی کۆمەڵایەتی کوردستان
٤	کەبیریی[میرزا ڕەبیع]	ژێنەرالی ئەرتەشی گەلیی [ئازەربایجان]
٥	عەزیمی[ئەبولقاسم]	ژێنەرالی ئەرتەشی گەلیی [ئازەربایجان]
٦	قوڵی سوبحی[نوری]	سەرهەنگی ئەرتەشی گەلیی[ئازەربایجان]
٧	فەرەیدون ئیبراهیمی	دادستانی ئازەربایجانی ئێران
٨	ئازەرئابادەگان موستەفایف خەلیل/ خەلیل — دایی	فەرمانداری ئەردەبیل
٩	یەکانی میرزا نوروڵڵا/خۆیی/	بەڕێوەبەری ڕێکخراوی حیزبی لە خۆی

١٠	ئەحمەدی عەبدولحوسێن /ماکو/	بەڕێوەبەری ڕێکخراوی حیزبی له ماکو[٨]
١١	ئازاد وەتەن [محەمد ئەمین] /ڕزایە/	سەرۆکی کۆمیتەی ئەیالەتی
١٢	مەزلومی شاهمار	سەرۆکی کۆمیتەی نیر
١٣	تەقی زادە داداش	یەك له بەڕێوەبەرانی کۆمیتەی مەراغە
١٤	حوسێن بورقانی	سەرۆکی کۆمیتەی ناوچەی مەرەند
١٥	غەڵام ڕەزا جاویدان	[سەرهەنگی حکومەتی ئازەربایجان]
١٦	خەلیل ئازەر[٩]	سەرۆکی دەستەی 'فیدایی'[ئازەربایجان]

[٨] ئەندامی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکرات و مەجلیسی میللی ئازەربایجان و بەرپرسی خۆی بووە. جان باختگان تودەای جلد اول، چاپ دوم ١٤٠٠ انتشارات حزب توده ایران

[٩] وێدەچێ مەبەست عەلی خەلیل ئازەری مێهرەبانی خوسرەوی بێ.

3 7

СПИСОК

публично расстрелянных и казненных видных демократов в момент подавления демократического движения в Иранском Азербайджане.

1.КАЗИ МАГОМЕД - Председатель ЦК демократической партии Курдистана.

2.СЕЙФ КАЗИ - Генерал Курдской народной армии

3.САДР КАЗИ - Депутат меджлиса и общественный деятель Курдистана.

4.КЯБИРИ - Генерал народной армии

5.АЗИМИ - Генерал народной армии

6.КУЛИ СУБХИ - Полковник народной армии

7.ФРИДУН ИБРАГИМИ - Прокурор Иранского Азербайджана.

8.АЗЕРБАДЕКАН МУСТАФАЕВ ХАЛИЛ /ХАЛИЛ-ДАЙ/ - губернатор Ардебиля

9.ЭКАНИ МИРЗА НУРУЛЛА /Хой/ - Руководитель Хойской партийной организации.

10.АХМЕДИ АБДУЛ ГУСЕЙН /Маку/- Руководитель Макинской партийной организации.

11.АЗАТ ВАТАН./Ревайе/ - Председатель Обкома.

12.МАЗЛУМИ ШАХМАР - Председатель Нирского комитета.

13.ТАГИ ЗАДЕ ДАДАШ - Один из руководителей комитета в Мараге.

14.ГУСЕЙН БУРГАНИ - Председатель Марандского уездного комитета.

15.ГУЛАМ РЗА ДЖАВИДАН -

16.ХАЛИЛ АЗЕР - Руководитель отряда "федаи"

بەڵگەی ٣. نامەی ڕەحیم سوڵتانیان بۆ پێشەوای ئازادی جیهان

وەرگێڕان

وەرگێڕان لە فارسییەوە[بۆ ڕووسی]

ڕەحیم سوڵتانیان
شاری مەهاباد

پێشەوای ئازادی جیهان

لەگەڵ ڕێزێکی قوواڵدا.

بۆ ئاگاداریتان، زانیاری لەسەر بارودۆخی ئێستای کوردستانی ئێران دەخەمەڕوو.
من تا ئێستا بە هاوکاریی بێگەردی هاوڕێیان بە هیوای سەرکەوتنی داهاتوومان، خەبات بۆ ڕزگاری گەلی کورد دەکەم.
من لەسەر ئەو باوەڕەم کە یەکیەتی سۆڤیەتی پارێزەری هەموو گەلانی بچووکی جیهانە و لە خەبات بۆ ئازادی و سەربەخۆییدا پشتگیرییان دەکات.
وێرای ئاگادارکردنەوەتان لە بارودۆخی ئێمە، کە لە ڕێگەی نوێنەرەکانتانەوە چەندین جار لێی ئاگادارکراونەتەوە و بەناوی ئازادییەوە داواتان لێدەکەین یارمەتی پێویست بە خەلکێك بکەن کە لە ژێر

چەوسانەوەی توندی یەخسیرکەراندایە و بۆ ڕزگاربوونی له کۆیلەتی ئیمپریالیزم خەبات دەکات و ئیمە دڵنیاین کە ئەم داواکارییەی ئیمە له لایەن ئێوەوە قەبووڵ دەکرێ.

ئێوە ڕێبەری ئازادی، دادپەروەری و پێشەوا و مامۆستای هەموو گەلانی ئازادیخواز و گەلی ئیمەن.

ئێوە ئاگادارن و له ئیمە باشتر دەزانن، له سەردەمێکدا کە ئیمپریالیزمی ئەمریکا و دەوڵەتانی دیکە کاری چڕ و پڕی خۆیان له نێوان هۆزەکاندا بەرێوە دەبەن، چ یارمەتییەك دەبێ بە گەلێك بکرێ کە لەپێناو ڕزگاریی خۆیدا خەبات دەکات.

لەم پێوەندیەدا داواتان لێدەکەین ئەم یارمەتییانەی خوارەوەمان بۆ دابین بکەن:

١. یارمەتی دارایی بۆ ئەوەی بتوانین لەژێر سەرکردایەتی ئێوەدا دریژە بە خەباتی خۆمان بدەین.
٢. ڕێبەرایەتی ورد و بە ڕادەی پێویست کردنتان له نزیکەوە.
٣. یارمەتی سیاسیدان.

ئەگەر داوای چالاکی سیاسیی، دامەزراندنی دەستە پارتیزانییەکان و پەرەپێدان بە بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە له ئیمە دەکرێ، ئەوە بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخی ناوخۆمان لەم کاتەدا و هەڵکەوتەی جوغرافیایی کوردستان و ئەو هەنگاوانەی کە حکوومەتی ئێران هەڵیدەگرێ، هەروەها دۆخی نێودەوڵەتی کە شایەنی سەرنجە، پێویستە بەپەلە هاوکاریمان بکرێ.

هەڵبەت ئیمە تا ئێستا نوێنەرانی ئێوەمان له وەزع و نییەتی خۆمان ئاگادار کردۆتەوە.

ئێمە بەدوای ئەو ئامانجانەوەین کە یەکیەتی سۆڤیەت شوێنگریەتی. ئێمە هەوڵ دەدەین بۆ ڕزگارکردنی گەلی کورد لە ئیستیبداد، دەمانەوێ وەفادار بین بە دۆستایەتی لەگەڵ یەکیەتی سۆڤیەت و گیانی خۆمان بۆ ستالینی گەورە بەخت کەین.

بژی یەکیەتی سۆڤیەتی!
بژی ژنرالیسموس ستالین!

بێگومان ئێوە ئاگاداری دۆخی ڕابردوو و ئێستای هاوڕێیانی ئێمەن، کە هەندێکیان دوورخراونەتەوە، هەندێکیان گیراون و هەندێکیشیان ناچاربوون ئەو شوێنانە بەجێبهێڵن. وەك بۆخۆتان دەزانن، هەلومەرجێکی بەرگە نەگیراو و ڕێژیمێکی ئەوتۆ بۆ ئێمە دروست بوو.
داواتان لێدەکەین فەرمانی ڕزگارکردنمان بدەن و ڕوونی بکەنەوە کە دەبێ چیبکەین و ئێوە تا چ ڕادەیەك دەتوانن یارمەتیمان بدەن.

[واژۆ ناخوێنرێتەوە]
١٩٥٠ /٠٢ /٢٢
پشتراستکراوە: جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی کۆمارە سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی

سەرهەنگ/نەزەرلی/
واژۆ

ڕەحیم سوڵتانیان
تاریخ ٤-١٢-١٣٢٨
(٢٣-ی فێوریەی ١٩٥٠)
مەهاباد
ژمارە

پێشەوایانی ئازادی جیهان

لەگەڵ پێشکێش کردنی ڕێز وحورمەتی زۆر، سێ لاپەڕە له کورتەی بارودۆخی هەنووکەیی کوردستان، ئەو بەشەی له لایەن ئێرانەوە دەستی بەسەردا گیراوە مولاحەزە دەفەرموون.
ئەم موخلیسە ... تا ئێستا بە هاوکاری دڵپاکانەی هاوڕێیان کە خەریکی ڕاپەڕاندنی ئەرکمان بووین له پێناو ئازادیی نەتەوەی کورد و بە چاوەڕوانی بە هیوای سەرکەوتنی داهاتوو کە هەر نەسیبی ئێمەیە — و بە ئیمان بەوەیکە ...- یەکیەتی سۆڤیەت کە ڕێبەر و ڕزگارکەری نەتەوە لاوازەکان بووە و پشتیوانبی له نەتەوەیەك دەکا کە بۆ وەدەستهێنانی ئازادی خەبات دەکا، ئێستا کورتەی بارودۆخی خۆمانتان بە عەرز دەگەیێنین و بە ناوی ئازادی داوا دەکەین یارمەتی پێویست بکەن بەم نەتەوەیە بۆ خەبات و ڕزگاری له ژێر کەڵەوەی ئیمپریالیستەکان و له پێناو ئازادی دا.
هەنووکە بەکورتی ... ... عەرز دەکەین و چاوەڕوانی پەسند کردن و بەڕێوە بردنیانین و لەگەڵ ئەوەشدا کە تاکوو ئێستا [داوخوازەکانمان] پەیتاپەیتا بە ڕێگای نوێنەری ڕێبەران بە عەرزتان گەیشتووە واتە ئێوە ڕێبەرانی ئازادی و دادپەروەری و مامۆستا و ئامۆژگار و ڕزگاریدەری

هەموو نەتەوە ئازادیخوازەکانی جیهان و ئێمەن و، لە ئێمە زیاتر ئاگادارن و یارمەتی بکەن لە حاڵی حازر دا و بە لەبەر چاو گرتنی بارودۆخی جیهان و هەڵکەوتی جوغرافیایی و لەکاتیکدا کە ئەمریکای ئەمپریالیست و ئی دیکە بەو پەڕی تواناوە خەریکی کار و هەڵسووڕانن، بەتایبەتی دەنێو عەشیرەتەکانـدا و ئێوە ئاگاتان لەوە هەیە، بۆیە بە کورتی لە قەدەر تێگەیشتنی خۆم داوخواز ئەوەیە لەپلەی یەکەم دا حەوجێی دەستبەجێمان بە یارمەتی مالّی هەیە کە لە ژێر ڕێبەرایەتی ئێوەدا دریژە بە خەبات بدەین و لە پلەی دووەم دا ڕێبەرایەتی ورد و پێویست لە نزیکەوە لە پلەی سێیەمدا ڕێبەرایەتی سیاسی... پاشماوەی یارمەتی بە ڕادەی گونجاو کە لە ئێمەتان دەوێ وەکوو [یارمەتی] سیاسی یا پارتیزانی یا شۆڕشگێڕانە لە کۆتاییدا بەخۆمان دەپەڕموویـن بە عەرزتان بگەیێنین لە بارودۆخ و چۆنیەتی وەزعی ئێستا و وەزعی جوغرافیایی خاك .... و بە لە بەرچاو گرتنی ئەو کردەوە و هەنگاوانەی کە دەوڵەتی هەنووکە و ئاغاکەی دەیکەن و وەزعی ئێستای دنیا داوای سەرنجدانی ئێوە و دانی یارمەتی دەستبەجێ دەکەین و هەڵبەت تا ئێستا پەیتا پەیتا وەزع و هەلومەرج و مەڕام و نییەتی خۆمان بە ئاگاداری نوێنەری ئێوە گەیاندووە و عەرزمان کردوون کە مەڕامی ئێمە هەمان مەڕامی یەکیەتی سۆڤیەت و پێڕەوی لە سیاسەتەکانیەتی و حەولی ئێمە ئازادیی نەتەوەی کورده لە ژێر یەخسیری و، یەگرتن و یەکیەتی لەگەڵ دەوڵەتی یەکیەتی سۆڤییەتی و فیداکارییە لە پێناو ڕێبەرایەتی بە ڕێبازی ڕێبەری مەزن مارشاڵ ستالین ئامۆژگار و مامۆستا و ڕەزگایدەری نەتەوەی لاواز. پایەدار بێ یەکیەتی کۆمارەکانی سۆڤییەت هەتاهەتایی ژەنەڕالیسموس ستالین. — و هەلبەت لە حاڵ و وەزعی ئێمە و ئەو گوشارەی کە تا ئێستا لە هاوڕێیانی ئێمە کراوە و ئێستاش دەکرێ ئاگادارن کە هێندێکیان لە سێ دارە دران

هێندێك له زیندان دان و هێندێکیش به دوور خرانەوه بۆ تاراوگه مەحکووم کراون و هێندێکیشیان ئێستا هەڵاتوون بۆ ویلایەتەکانی دیکه، ئێوه ئاگاتان لەوەیە و هەر وەها لەو زەخت و گوشارەی که ڕۆژ به ڕۆژ سەختتر دێته سەر ئێمه ئاگادارن و، هەروەها لەو بەرتەنگییانەی که بەردەوام بۆ ئێمه دێنه گۆڕێ خەبەرتان هەیه، بۆیه داوا دەکەین کۆتایی بێنن بەو بارودۆخه و ... نوێنەران چالاکی ئێمه دەست به جێ ئاگادار بفەرموون که تا چ ئەندازه و تا چه میزانێك و به چ --- چالاکی بکرێ و تا چەنده دەتوانن یارمەتی به ئێمه بکەن.

ئیمزا

٤/ ١٢/ ٢٨

[٢٣ / ٢ / ١٩٥٠]

وەرگێڕان له دەقی فارسییەوه: حەسەن قازی

رحیم سلطانیان **تاریخ ٢٨.١٢.٤**

مهاباد **شماره**

پیشوایان آزادی جهان

با تقدیم احترامات فائقه با تقدیم سه برگ از خلاصه چگونگی اوضاع و احوال فعلی کردستان قسمت غضب شده از طرف ایران را ملاحظه میفرمائید . اینجانب ... تاکنون با همکاری صمیمانه رفقا که مشغول انجام وظیفه در راه آزادی ملت کرد بوده‌ایم و با انتظار به امید پیروزی آینده که از آن ماست – و با ایمان باینکه ... – اتحاد شوروی که رهبر و نجات دهنده ملل ضعیف بوده است و از ملتیکه برای بدست آوردن آزادی مبارزه مینماید پشتیبانی میکند اینک خلاصه اوضاع و احوال خود را عرض و بنام آزادی استدعا مینماید که به این ملت که برای مبارزه و نجات از زیر یوغ امپریالیستها در راه آزادی مبارزه مینماید کمک هایرا که لازم دارد بنمائید.

اینک ... ... بطور خلاصه بعرض رسانیده انتظار و امید قبول و اجرای آنرا دارم و باوجود اینکه تاکنون مکرر توسط نماینده آن رهبران عرض شده آن رهبران آزادی و عدالت استاد معلم و منجی کلیه ملل آزادیخواه جهان و ما میباشید از ما بیشتر اطلاع داشته و بیشتر از ما از چگونگی و کمک بکنید در حال حاضر با توجه به اوضاع جهان وضع جغرافی) و در حالیکه امپریالیست آمریکا و غیره با نهایت شدت مشغول کار و عملیات مخصوصا مابین عشایر میباشند واقف هستید لذا بطور خلاصه باندازه فهم خود استدعادارد در درجه اول کمک مالی و احتیاج مبرم داشته که تحت رهبری شما بمبارزه

ادامه داده و در درجه دوم رهبری دقیق و کافی از نزدیک در درجه سوم کمک سیاسی ... بقیه کمک باندازه مناسب که از ما میخواهید از قبیل سیاسی یا پارتیزانی یا انقلابی در خاتمه جسارتا بعرض رسانیده در حال و احوال و چگونگی و ضعیت فعلی و وضع جغرافیائی خاک ... . و که نظر داشتن عملیات و اقداماتیکه دولت فعلی و اربابش میکنند و وضع حاضر جهان جلب توجه و بذل مساعدت فوری را دارد و البته تاکنون مکررا اوضاع و احوال و مرام و نیت خود را به نماینده شما اطلاع و عرض نموده که مرام ما همان مرام اتحاد شوروی و پیروی از سیاست آن و سعی ما آزادی ملت کرد از زیر اسارت و اتحاد و یگانگی با دولت اتحاد شوروی و فداکاری در راه رهبری در راه رهبر کبیر مارشال ستالین معلم و استاد و منجی و نجات بخش ملت ضعیف پاینده باد اتحاد جماهیر شوروی پاینده و زنده جاوید باد ژنرالیسموس ستالین. —

و البته از وضعیت و فشاریکه بررفقای ما تاکنون وارد شده و در حال حاضر وارد خواهد شد اطلاع دارید که بعضی به پای دار بعضی بحبس بعضی به تبعید محکوم و بعضی هم اکنون در سایر ولایات فراری هستند اطلاع دارید و همچنین از این فشار که روز بروز سخت تر بر سر ما فرود میآید آگاه هستید و همچنین از این محدودیت ها که دائما در هر جا برای ما موجود مینمایند با خبر هستید لذا اولا تقاضامند است که باین اوضاع امر خاتمه دهید و ... نماینده‌گان فعالیت ما را فورا معلوم بفرمائید و ما تا چه اندازه و تا چه میزان و بچه ... فعالیت نموده و تا چه حد میتوانید کمک بما بنمائید.

امضاء

۲۸ /۱۲/٤

تشکیلات		وسایل ارتباط	
هیئت مرکزی	۱۵ نفر	ماشین باری	۱۰ کامیون
علی‌البدل و معاونین	۱۵ نفر	ماشین سواری	۷ کامیون
هیئت محلی شهر	۷ نفر	مامور ارتباط مرکز شهرستانها	۳۰ نفر با تجهیزات بی سیم
علی البدل	۷ نفر	مامور ارتباط عشایری	۱۰۰ نفر با تجهیزات بی سیم
هیئت ۱۷ شهرستان	۱۳۹ نفر	مامور ارتباط به تبریز	۱۰ نفر
معاونین	۱۳۹ نفر	نماینده در تبریز	۵ نفر با تجهیزات بی سیم
هیئت ۵۰ ایل عشایری	۳۵۰ نفر	مامور ارتباط به عراق	۱۵ نفر با تجهیزات بی سیم
معاونین عل البدل	۳۵۰ نفر	مامور ارتباط به ترکیه	۱۵ نفر با تجهیزات بی سیم
		مامورین تبلیغات و اخبار و مطبوعات	۲۰۰ نفر و ماشین عکاسی
		[مامورین] ترور	۵۰۰ نفر

عملیات در کلیه نقاط که ... نوشته شده ممکن و میسر است البته با نقشه که از طرف کارشناس تهیه بشود

تەشکیلات		ئامرازی پێوەندیی	
هەیئەتی ناوەندی	١٥ کەس	ماشێنی باری	١٠ کامیۆن
ئەندامی بەدەڵ و جێگران	١٥ کەس	ماشێنی سواری	٧ کامیۆن
هەیئەتی ناوچەیی شار	٧ کەس	مەئموورى پێوەندی ناوەند و شارستانەکان	٣٠ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
ئەندامی بەدەڵ	٧ کەس	مەئموورى پێوەندی ناوەند و عەشیرەکان	١٠٠ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
هەیئەتی ١٧ شارستان	١٣٩ کەس	مەئموورى پیوەندی لەگەڵ تەوریز	١٠ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
جێگرەکان	١٣٩ کەس	نوێنەر لە تەوریز	٥ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
هەیئەتی ٥٠ خێڵی عەشیرەتی	٣٥٠ کەس	مەئموورى پێوەندی لەگەڵ عێراق	١٥ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
جێگرەکان، ئەندامی بەدەڵ	٣٥٠ کەس	مەئموورى پێوەندی لەگەڵ تورکیا	١٥ کەس بە جیهازی بی سیمەوە
		مەئموورى بانگەشە و دنگوباس و چاپەمەنی	٢٠٠ کەس و مەکینەی عەکاسی
		[مەئموورى] ترۆر	٥٠٠ کەس

عەمەلیات لە گشت ئەو ناوچانەی کە .... نووسراوە مومکین و مەیسەرە هەڵبەت بەنەخشەیەك کە لە لایەن پسپۆڕەوە ئامادە بکرێ

وەرگێڕان لە فارسییەوە: حەسەن قازی

وەرگێڕان لە ڕووسییەوە[بۆ فارسیی]:

ڕێکخراوە		ئامرازی پێوەندیی	
کۆمیتەی ناوەندی	١٥ کەس	ماشێنی باری	١٠
جێگران و بەرپرسیارەکان	١٥ کەس	ماشێنی سواری	٧
کۆمیتەی خۆجێیی شار	٧ کەس	پێوەندیکاری ناوەند و شارستانەکان	٣٠ کەس بە دەزگای بی سیمەوە
بەرپرسیارەکان	٧ کەس	پێوەندیکاری ناوەند و عەشیرەکان	١٠٠ کەس بە دەزگای بی سیمەوە
کۆمیتەکانی١٧ شارستان	١٣٩ کەس	پێوەندیکار لەگەڵ تەوریز	١٠ کەس
بەرپرسیارەکان	١٣٩ کەس	نوێنەر لە تەوریز	٥ کەس
کۆمیتەی٥٠ خێڵی عەشیرەتی	٣٥٠ کەس	پێوەندیکار لەگەڵ عێراق	١٥ کەس
جێگرەکان، بەرپرسیارەکان	٣٥٠ کەس	پێوەندیکار لەگەڵ تورکیا پێوەندیکار لەگەڵ سوریا	١٠ کەس ١٥ کەس
		پێوەندیکاری بانگەشە و دنگوباس و چاپەمەنی	٢٠٠ کەس، خاوەنی دەزگای وێنەگری و چاپکردنن
		گرووپە تیرۆریستەکان	٥٠٠ کەس

لە هەمووی خاڵە باسکراوی سەرێ دەکرێ بە پێی بەرنامەیەکی لە پێش ئامادەکراو کار بکرێ.

پشتراستەکرێتەوە: جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی کۆمارە سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی

سەرهەنگ /نەزەرلی/ واژۆ

کورتکراوەی لیستی عەشیرەکانی کوردستان به گوێرەی دوور و نزیکیان له شارەکانی کوردستانی بن دەستی ئێران به چەشنی خوارەوەیە:

١. مەهاباد: هۆز و عەشیرەکانی مەنگوڕ ٤ تایفەی زێڕن، ئامان، و مرەوت، تایفەی ئۆجاغ و هۆز و عەشیرەکانی گەورك تایفەی سەمەد ئاغا و عەزیز ئاغا و هۆزو عەشیرەکانی دێبوکری شارویران

٢. میاندواو (هۆز و عەشیرەی دێبۆکری تایفەی شێخ ئاغای شامات) مەحاڵی چەلیك، مەحاڵی پیرسندووس، مەحاڵی سەراو و گوێگجەلی

٣. شایندێژ: هۆز و عەشیرەی چارداوەڕوو[چاردولی] و هەوشار

٤. تیکان تەپە: هەوشار و بیجار: تایفەی هەوشار و تایفەی گەروسی و هۆز و عەشیرەی گەڵواخی

٥. بۆکان: هۆز و عەشیرەی دێبوکری تایفەی ئێلخانی و تایفەی قارەمانی و هۆز و عەشیرەی .... فەیزوڵڵابەگی و هۆز و عەشیرەی گەورکی موکری، تایفەی حەسەن ئاغا و تایفەی جوامێر ئاغا

٦. سەقز: هۆز و عەشیرەی بەگزادە و تایفەی میرەدێ

٧. بانە: هۆز و عەشیرەی بەگزادەی بانە، تایفەی نەسروڵڵا خان و تایفەی سەلیم خان و تایفەی حەسەنخان

٨. سنە: هۆز و عەشیرەی تیلەکۆیی و هۆز و عەشیرەی هەورامان

٩.کرماشان و قەسری شیرین: هۆز و عەشیرەی جاف و هۆز و عەشیرەی هەمەوەند

١١. نەغەدە: هۆزی قەرەپەپاغی سندووس و هۆز و عەشیرەی مامەش، تایفەی محەمەد ئاغا

١٢. خانێ: هۆز و عەشیرەی پیران، تایفەی مامەند ئاغا و تایفەی کاکە مراد و تایفەی موریك

١٣. شنۆ: هۆز و عەشیرەی زەرزا و هۆز و عەشیرەی مامەش تایفەی قادری

١٤. ڕەزاییە: هۆز و عەشیرەی خێڵی شکاك تایفەی حەسەنی و عەبدویی

١٥. سەڵماس خۆی ماکۆ: هۆز و عەشیرەی جەلالی و هۆز و عەشیرەی عیلامی[١٠] و هۆز و عەشیرەی میلانی

[١٠] وێدەچێ مەبەست تایفەی علیانی بێ.

وەرگێڕان له ڕووسییەوە[بۆ فارسیی]:
لیست

عەشایری کورد، دانیشتووی دەوروبەری شارەکانی کوردستانی ئێران

١	شاری مەهاباد	عەشیرە: زێڕن، ئامان، مروەت، ئوجاغ، گەورگ و هۆزەکان به سەرکردایەتی حمەئاغا و عەزیز ئاغا و
٢	میاندواو	عەشیرە: دێبوکری، کریاچ[11]، چاردولی[12] و هەوشار.
٣	شاری شاهیندێژ	عەشیرە: چاردولی و هەوشار
٤	شاری تیکان تەپە، هەوشار و بیجار	عەشیرە: گەڕووسی و گەڵواخی
٥	شاری بۆکان	عەشیرە: ئیلخانی، گەورگ ، فەیزوڵڵابەگی و جوامێری
٦	شاری سەقز	عەشیرە: میرەدێ[13]
٧	شاری بانە	عەشیرە: نەسروڵڵاخان، سەلیم خان و حەسەن خان
٨	شاری سنە	عەشیرە: هەورامان (دابەش دەبێ به سەر نیشتەجێ و کۆچەر دا)
٩	شاری کرمانشان	عەشیرە: جاف و هەمەوەند
١٠	شاری سەردەشت	سوێسنی، بریاجی، ئالان، سەردەشت و نەڵێن[14]

[11] Керяч / Kerach

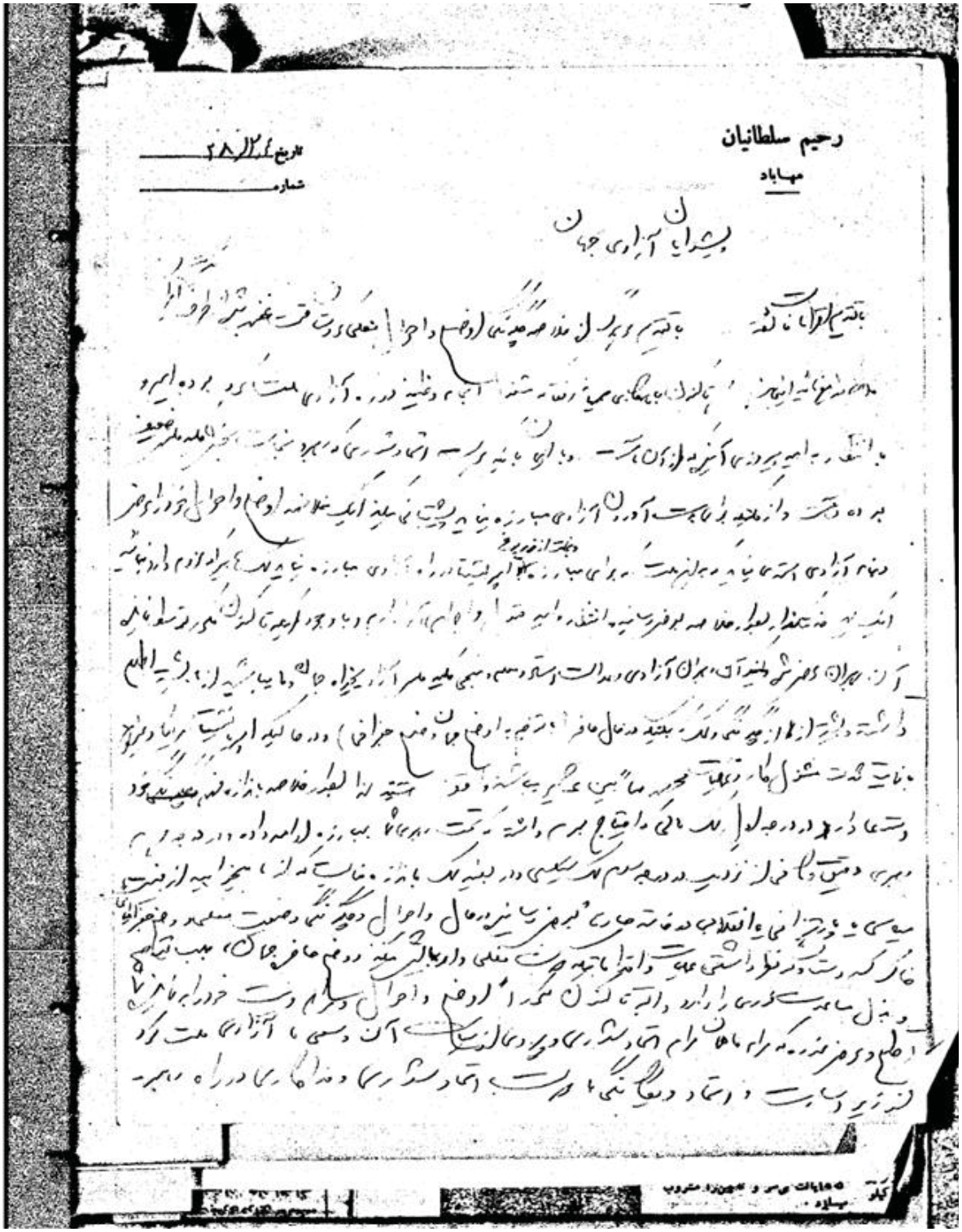
[12] چارداوەڕوو

[13] به ڕووسی میراندا (Миранда/ Miranda)نووسراوە

١١	شاری نەغدە	عەشیرە: قەرەپەپاغ و مامەش
١٢	شاری خانێ	عەشیرە مامەند ئاغا[١٥]
١٣	شاری شنۆ	عەشیرە: زەرزا و قادری
١٤	شاری ڕزاییە	عەشیرە: عەبدۆئی
١٥	شاری سەلماس، خۆی و ماکۆ	جەلالی، عیلامی[١٦] و میلانی

پشتراستەکرێتەوە: جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەولّەتی ئازەربایجانی کۆمارە سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی
سەرهەنگ /نەزەرلی/ واژۆ

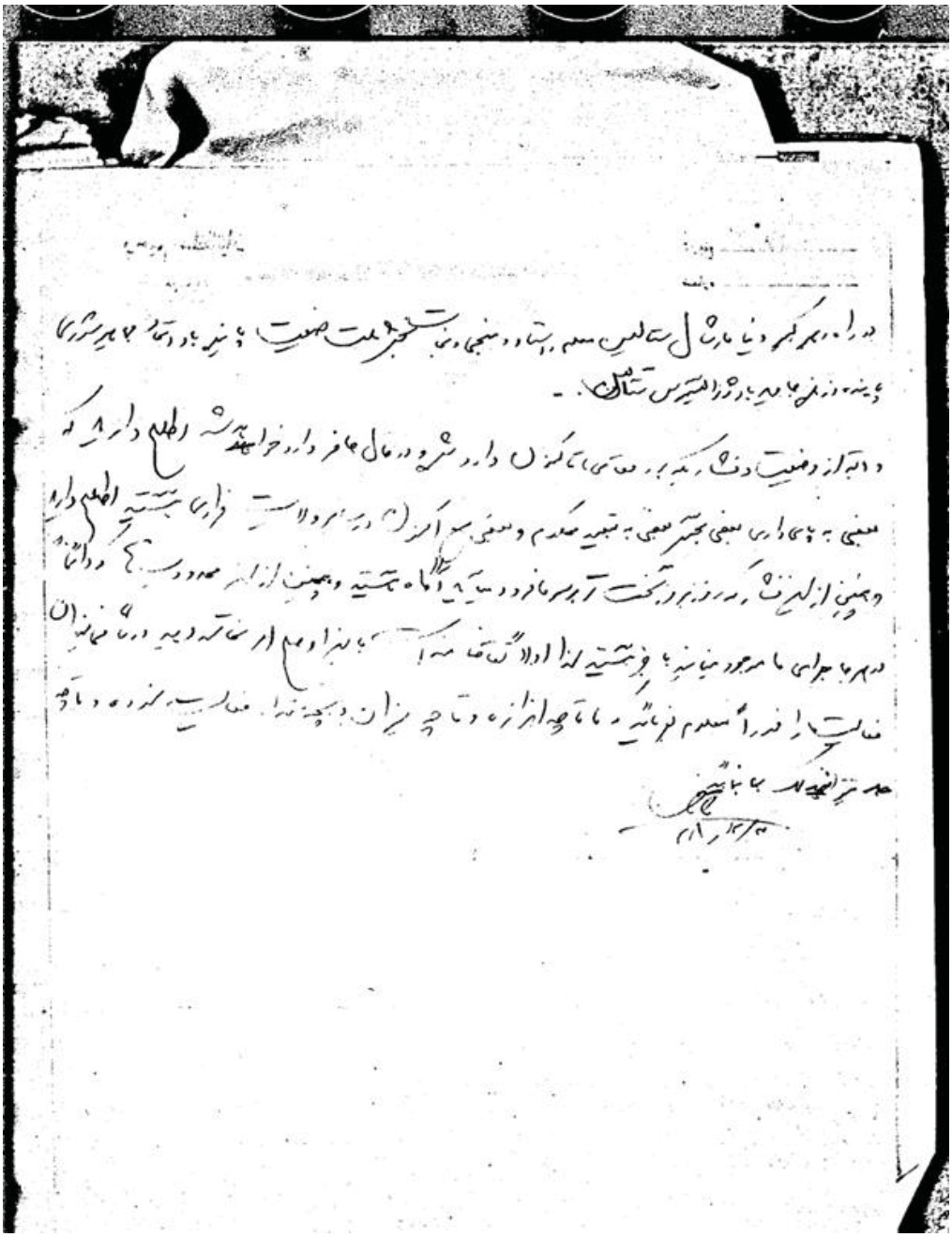
[١٤] بە ڕووسی نانین (Нанин/ Nanine)نووسراوە
[١٥] بە ڕووسیەکەی نامەند (Наменд Ага/ Namend Aga)نووسراوە
[١٦] بە ڕووسی عەتلاقی (Атлаги/ Atlagi)نووسروە، لەوەدەچی مەبەست تایفەی علیانی بێ.

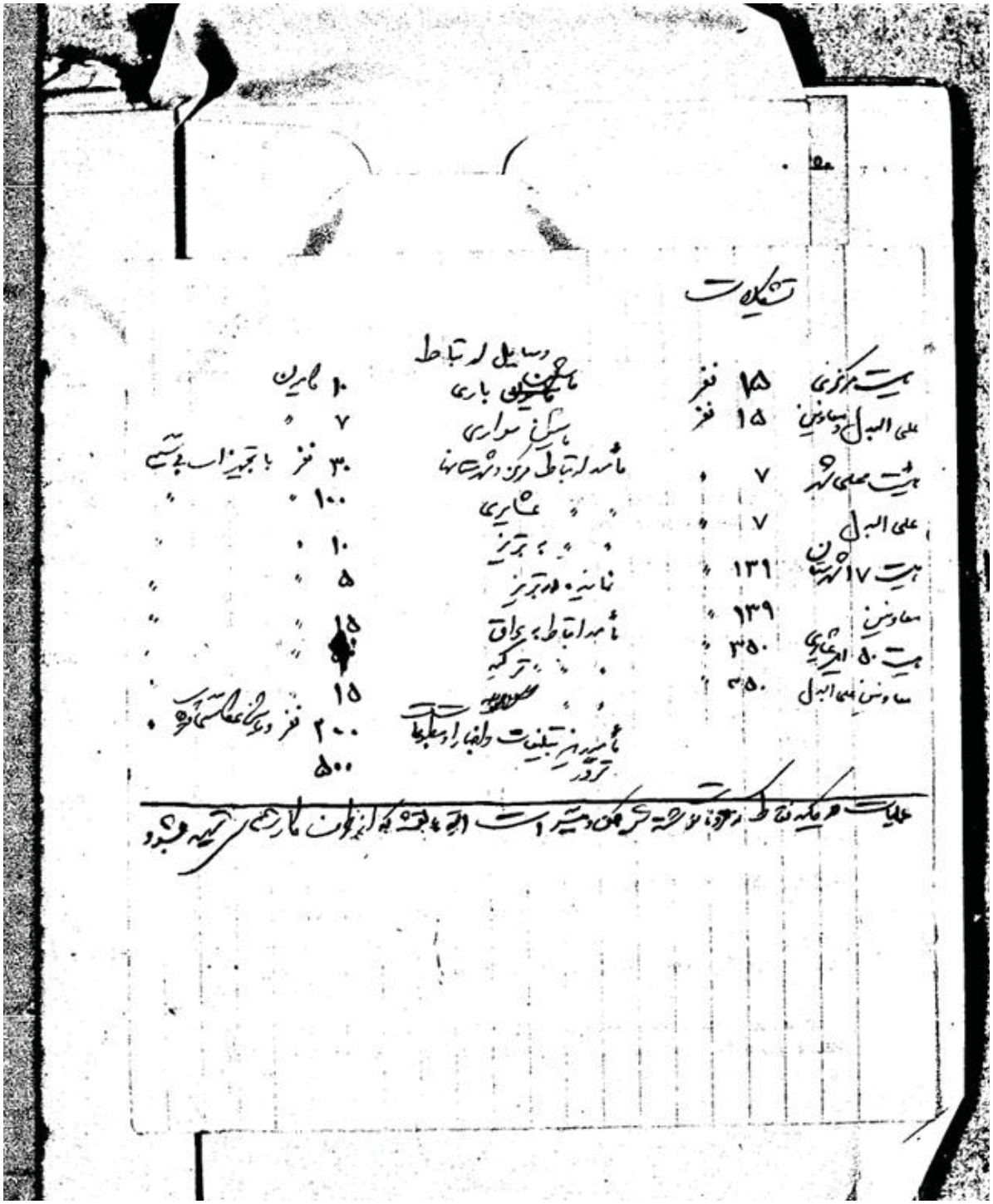

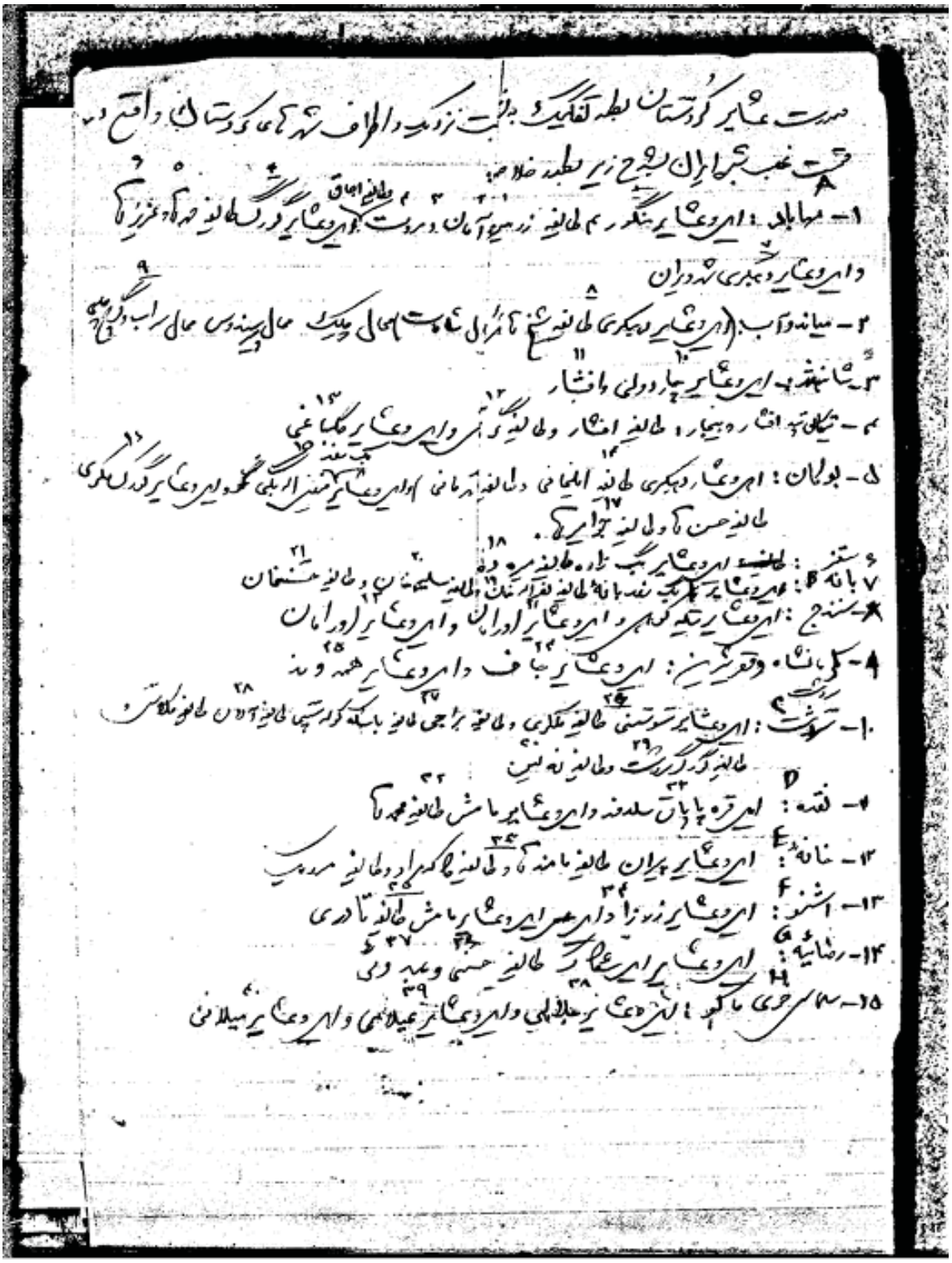
رحیم سلطانیان
مهاباد

تاریخ ۲۸/۱۲/۲۱
شماره

بشریت آزادی‌خواه جهان

1/ФП-2 12

Бланк

Перевод с фарсидского

Рагим Султанян
г.Мехабад

ВОЖДЮ СВОБОДЫ МИРА

С глубоким уважением.

Представляю информацию о нынешнем положении иранского Курдистана, для Вашего сведения.

Я до сих пор искренно сотрудничав с товарищами борющимися за освобождение курдского народа, с надеждой в будущей нашей победе.

Я убежден, что Советский Союз является защитником всех малых народов мира и поддерживает их в борьбе за свою свободу и независимость.

Информируя о нашем положении, о котором Вы неоднократно были информированы через Ваших представителей, во имя свободы просим оказать необходимую помощь народу, который находится под жестокой эксплоатацией поработителей и борется за освобождение от ига империализма и мы уверены, что эта наша просьба будет принята.

Вы руководитель свободы, справедливости, вождь и учитель всех свободолюбивых наций и нашего народа.

Вы осведомлены и лучше нас знаете, чем нужно помочь народам, борющимся за освобождение в то время, когда американский империализм и другие государства ведут свою усиленную работу среди племен.

13

- 2 -

По этому просим оказать нам следующую помощь:

1.Материальная помощь,чтобы мы смогли бы под Вашим руководством продолжать свою борьбу.

2.Оказать конкретное достаточно близкое руководство.

3.Оказать политическую помощь.

Если от нас требуется политическая работа,создание партизанских отрядов и развитие революционного движения, то учитывая наше внутреннее положение в данное время, географическое расположение Курдистана,мероприятие,которое проводит иранское правительство,а также международную обстановку,заслуживающую внимания,то нам требуется оказать срочное содействие.

Конечно мы до сих пор информировали Ваших представителей о нашем положении и намерении.

Мы преследуем цель,которую преследует Советский Союз.Мы стремимся,чтобы освободить курдский народ от деспотизма и быть верными в дружбе с Советским Союзом,жертвуя собой за Великого СТАЛИНА.

Да здравствует Советский Союз!

Да здравствует генералиссимус СТАЛИН!

Несомненно Вы осведомлены бывшим и настоящим положением наших товарищей,часть которых выслана,часть арестована,а часть вынуждена покинуть эти места.

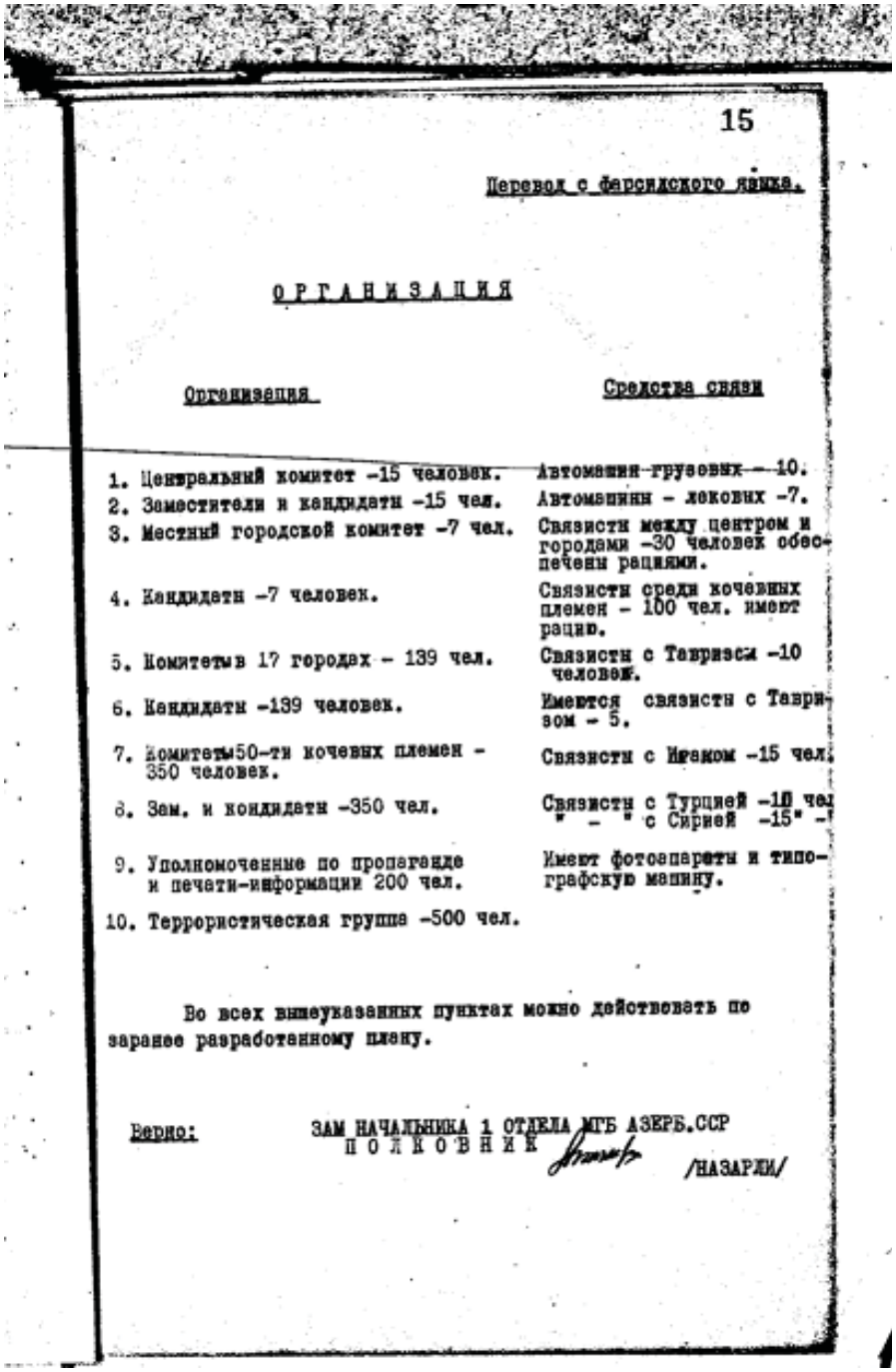
Для нас созданы невыносимые условия и такой режим, о чем Вы знаете.

Просим распорядиться,чтобы нас спасли и определите как мы должны действовать и в каких пределах Вы сможете оказать нам помощь.

Подпись(не разборчиво)

22.П-1950 года

Верно: ЗАМ.НАЧ.1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ ССР
ПОЛКОВНИК /НАЗАРЛИ/

15

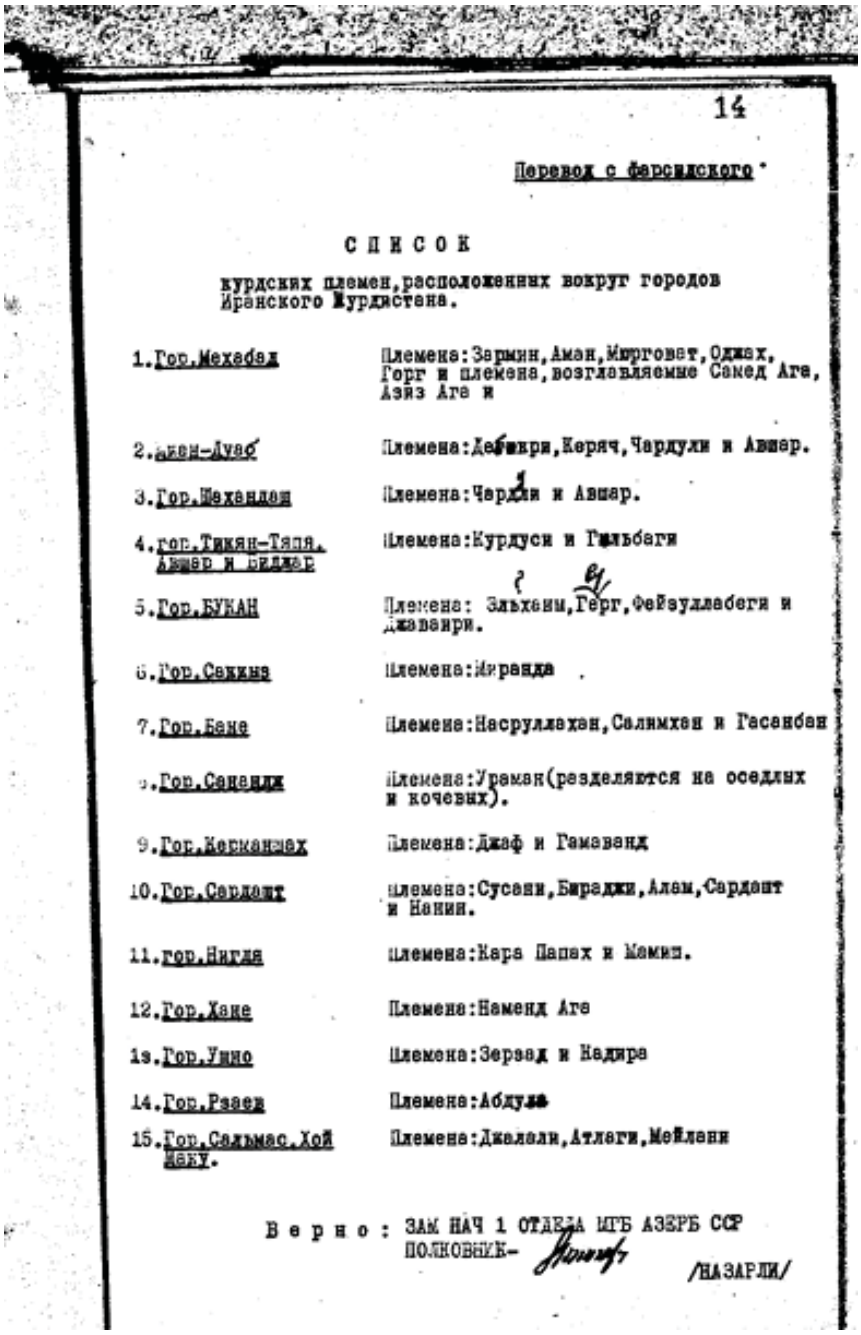
Перевод с фарсидского языка.

ОРГАНИЗАЦИЯ

Организация	Средства связи
1. Центральный комитет -15 человек.	Автомашин грузовых -10.
2. Заместители и кандидаты -15 чел.	Автомашин - легковых -7.
3. Местный городской комитет -7 чел.	Связисты между центром и городами -30 человек обеспечены рациями.
4. Кандидаты -7 человек.	Связисты среди кочевых племен - 100 чел. имеют рацию.
5. Комитеты в 17 городах - 139 чел.	Связисты с Тавризом -10 человек.
6. Кандидаты -139 человек.	Имеются связисты с Тавризом - 5.
7. Комитеты 50-ти кочевых племен - 350 человек.	Связисты с Ираком -15 чел.
8. Зам. и кандидаты -350 чел.	Связисты с Турцией -10 чел " - " с Сирией -15" -
9. Уполномоченные по пропаганде и печати-информации 200 чел.	Имеют фотоаппараты и типографскую машину.
10. Террористическая группа -500 чел.	

Во всех вышеуказанных пунктах можно действовать по заранее разработанному плану.

Верно: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА 1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ.ССР
ПОЛКОВНИК /НАЗАРЯН/

14

Перевод с персидского

СПИСОК

курдских племен, расположенных вокруг городов Иранского Курдистана.

1. Гор. Мехабад	Племена: Зармин, Аман, Мирговат, Одиах, Горг и племена, возглавляемые Сакед Ага, Азиз Ага и
2. Ашан-Дуаб	Племена: Дебокри, Керяч, Чардули и Авшар.
3. Гор. Шахандан	Племена: Чардули и Авшар.
4. гор. Тикян-Тяпя, Авшар и Бедлис	Племена: Курдуси и Гальбаги
5. Гор. БУКАН	Племена: Зильхани, Герг, Фейзуллабеги и Джавари.
6. Гор. Сакиз	Племена: Мирванда
7. Гор. Бане	Племена: Насруллахан, Салимхан и Гасанбан
8. Гор. Сенендж	Племена: Ураман (разделяются на оседлых и кочевых).
9. Гор. Керманшах	Племена: Джаф и Гамаванд
10. Гор. Сардашт	Племена: Сусани, Биражди, Алам, Сардашт и Нанин.
11. гор. Нигдя	Племена: Кара Папах и Мамиш.
12. Гор. Хане	Племена: Наменд Ага
13. Гор. Умно	Племена: Зерзад и Надира
14. Гор. Реза	Племена: Абдула
15. Гор. Сальмас, Хой Маку.	Племена: Джалали, Атлаги, Мейлани

Верно: ЗАМ НАЧ 1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ ССР
ПОЛКОВНИК- /НАЗАРЛИ/

بەڵگەی ٤. نامەی ڕەحیم سوڵتانیان بە ناوی حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان "حیزبی ژیانی کورد" بۆ ڕێبەری دادپەروەریی و خەبات بۆ ڕزگاریی مرۆڤایەتی

وەرگێڕان لە فارسییەوە[بۆ ڕووسی]

بۆ ڕێبەری دادپەروەریی و خەبات بۆ ڕزگاریی مرۆڤایەتی

ویڕای ڕێز و حورمەتم بۆ ئێوە، دەمەوێ دۆخی ئێستای کوردستان و چالاکیی حیزبی دیموکراتی کوردستانتان پێ ڕابگەیەنم کە ئێستا ناوی بۆتە "حیزبی ژیانی کورد".
سەرەڕای لە ناوبردنی دەوڵەتی گەلیی کورد لە لایەن بەڕێوەبەرە فاشیستەکانی ئێرانەوە، ئەوان نەیانتوانی ڕێز و خۆشەویستی کورد بۆ ئازادی و دیموکراسی لە دڵی خەڵك بێنە دەرێ.
بە هۆی ئەندامە ئەمەکدارەکانەوە، ڕێکخراوەکەمان دەستی بە کاری نهێنی کرد و لە هەموو شارەکانی کوردستانی ئێران کومیتە خۆجێیەکانیحیزبی دامەزران. لەو شوێنانەدا کۆمیتەی لاوان و کۆمیتەی پارتیزانی ڕێکخران کە بە پێی توانایی خۆیان، بە پارێزێکی زۆرەوە کارەکانیان ڕادەپەڕێنن.
ئەم ڕێکخراوەیە هاوکارییەکی نزیکی برایانەی لەگەڵ فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان هەیە و لە بابەتی گرنگدا ڕاوێژیان پێ دەکات.

بێگومان بەرنامەی ئێمە هەمان بەرنامەی یەکیەتی کۆمارە سۆسیالیستییەکانی سۆڤیەتە، و له هەر حاڵەتێکدا چاوەڕێی ڕێنوێنی ڕێبەرانی بزووتنەوەی دیموکراتیك و ئازادین. ئێمە چەندین کەرەت بە شێوەی زارەکی-نوێنەرانی فەرمی [سۆڤیەت]مان له سەرجەمی ڕووداو و کارەکانمان، هەم له خاکی عێراق له ڕێگەی نوێنەری ڕاستەوخۆمان له بەغدا و هەم له تاران و تەوریز ئاگادار کردۆتەوە. بێجگەوە لەوەش، حیزبی ئێمە پێوەندیی نزیکی لەگەڵ پارتی دیموکرات له عێراق هەیە.

چاوەکانمان ڕوو له کرێملینە، شوێنێك که تیشکەکان لەوێوە دەدرەوشێنەوە و، ڕێگای ئازادی و بەختەوەریی ڕووناك دەکەنەوە، لەوێشەوە تەواوی گەلە زۆرلێکراوەکان که بۆ ئازادیی خۆیان خەبات دەکەن پشتیوانی دەکرێن و ئەم تیشکانە تەنیا هیوای ئێمەن، تیشکی یاسای بنەڕەتیی ستالین.

ئێمە دەزانین یەکیەتی سۆڤیەتی له دواییین شەڕدا خەباتی بۆ ڕزگاریی خەڵکی ستەملێکراو کرد و هەموو سەرکەوتنە گەورەکانی یەکیەتی کۆمارە سۆسیالیستییەکانی سۆڤیەت له ڕێگای خەبات بۆ دادپەروەریدا بووە.

گەلی کورد به ناوی ڕزگاریی، به ناوی سەرکەوتن له دواییین شەڕدا، به ناوی ئەو خوێنە ڕژاوانە، به ناوی ئەوانەی له گۆڕەپانی خەبات له پێناو دادپەروەریدا گیانیان بەختکرد، داوای یارمەتی له یەکیەتی سۆڤیەت دەکات و بەم هیوایەوە دەژی که داواکەی قەبوڵ بکرێ و یارمەتی بدرێ.

گەلی کورد به پێی توانایی خۆی خەبات دەکات.

باوەڕ بکەن، ئێمە به زنجیری چەوسێنەر دەور دراوین. ئێمە له ژێر ڕاوەدوونان و سووکایەتی پێکرانی بەردەوامداین. به هۆی هومانیزمی

گەلی سۆڤیەتیەوە، بەشێك لە براکانمان پەنایان بۆ سەر خاکی یەکیەتی سۆڤیەت هێنا و ئێمە لێرە وێرای بەرگەهێنانی سەختی و ئازار، لەهەر چەشنە ئازادیەك بێبەش کراوین. تەنانەت منداڵەکانمان ناتوانن بە ئازادی بخوێنن، خیزانەکانمان لە ژیانێکی ئینسانی بێبەشن، و چارەنووسی ئێمە لە دەستی چەوسێنەر و خوێنڕێژەکاندایە، هەرلەبەر ئەوەش، گەلی کورد داوای رزگارکرانی دەکات، لە ستەم ڕزگار بکرێ و ئازادی و بەختەوەریی پێببەخشرێ.

داوا لە ڕێبەر و مامۆستای مەزن، ڕزگاریکەری تەواوی مرۆڤایەتی، باوکی ژیر، ستالینی مەزن دەکەین کە بیر لەهەموو کەس دەکاتەوە، سەرنجێکیش بداتە وەزعی ئێمە. وێرای ئاگادار کردنەوەتان لە پێداویستییەکانمان، داواتان لێدەکەین یارمەتیمان بدەن.

سەرەڕای هەلومەرجی سەخت، ئێمە پێوەندیمان لەگەڵ تەواوی کۆمیتە خۆجێییەکان هەیە و، تا ئەو کاتەی دڵمان لێبدات، ئامادەی خەباتین بۆ ڕزگاریمان.

ئێمە هیچ پارەیەکمان بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانمان نییە و پێویستیمان بە پارە هەیە. هەموو ئەو هۆزانەمان کە پێوەندیمان لەگەڵیان هەیە، ئامادەی ڕاپەڕین بۆ خەباتن. ئێمە پێویستیمان بە ڕێنوێنی و ئامۆژگاریی ئێوەیە، بۆ ئەوەی ئێمە بەرەو ڕێگای راست ببات. چاوەڕێی ڕێنمایی و فەرمانی ئێوەین.

بە ناوی حیزبی نهێنی دیموکراتی کوردستان "حیزبی ژیانی کورد"

ڕەحیم سوڵتانیان

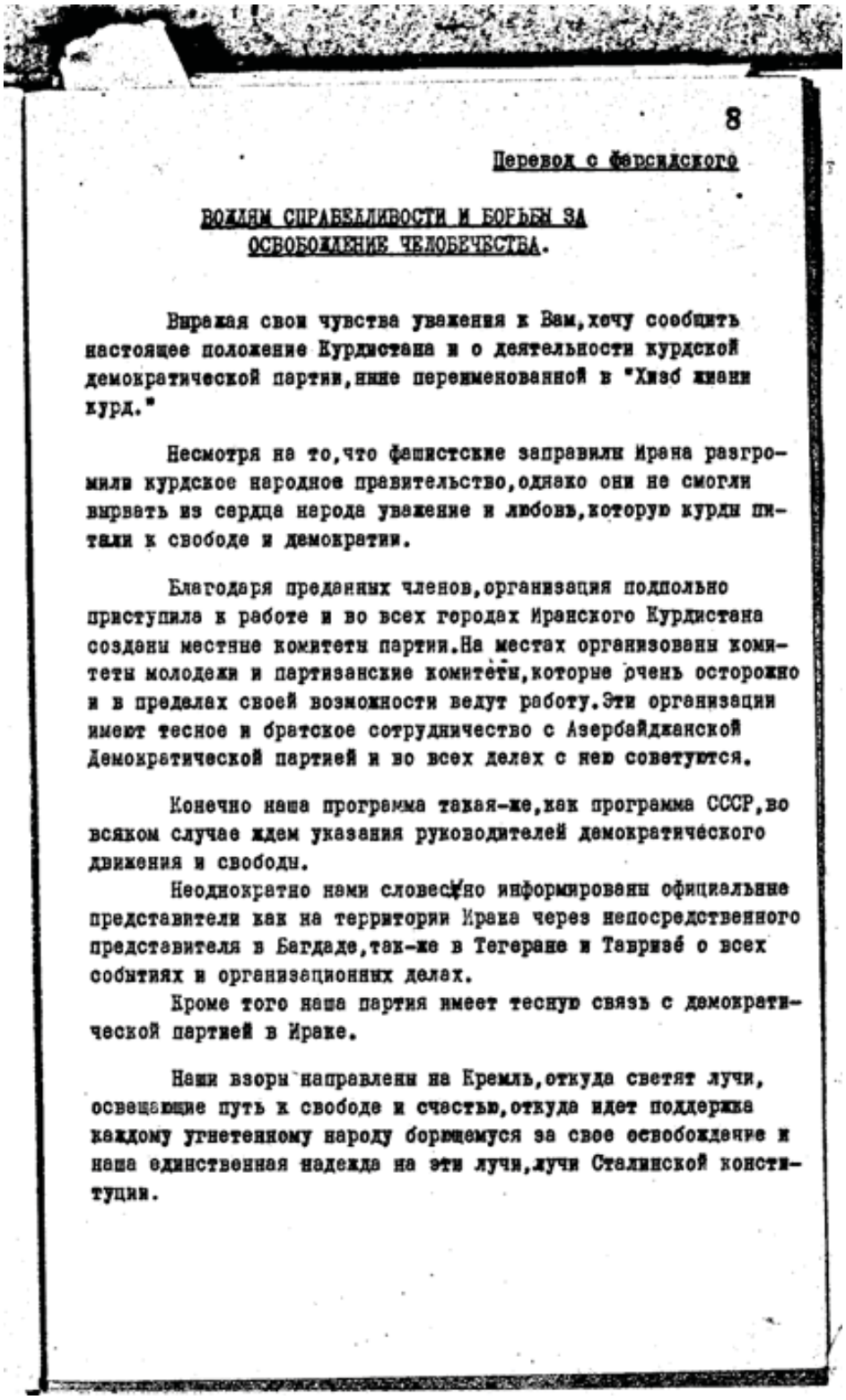
(٢٤ فێوریەی ١٩٥٠) ٥/ ١٢/ ١٣٢٨

به ڕای ئێمه، پێویسته ئەم هەنگاوانه هەڵبگیڕی:

١. بەرنامه به زمانی کوردی بخرێته ناو پرۆگرامی ویستگەی ڕادیوی مۆسکۆ
٢. بەرنامه به زمانی کوردی بخرێته ناو پرۆگرامی ویستگەی ڕادیوی باکۆ
٣. بەرنامەی تایبەتی به زمانی کوردی بخرێته ناو پرۆگرامی ویستگەی ڕادیۆی نهێنی دیموکراتیکی ئازەربایجان.
٤. تا ئێستا هیچ ڕێنوێنیەك به دەستمان نەگەیشتووه، داوا دەکەین لەکاتی شیاودا فەرمانی پێویستمان بۆ کار و ڕێکاری گونجاوی پیویست تا بچووکترین وردەکارییەکانمان پێبدەن.

ئاگادارتان دەکەینەوه که نوێنەری ئێمه له شاری تاران تەواوی خاڵەکان له ڕێگای ئاغای ئێحسان تەبەرییەوه پێتان ڕادەگەیەنێ. تکایه یارمەتی بدەن بۆ پێکهێنانی پێوەندییەکی ڕاستەوخۆ.

پشتراستدەکرێتەوه: جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی کۆماره سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی
سەرهەنگ /نەزەرلی/
واژۆ

8

Перевод с персидского

ВОЖДЯМ СПРАВЕДЛИВОСТИ И БОРЬБЫ ЗА
ОСВОБОЖДЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА.

Выражая свои чувства уважения к Вам, хочу сообщить настоящее положение Курдистана и о деятельности курдской демократической партии, ныне переименованной в "Хизб жиани курд."

Несмотря на то, что фашистские заправили Ирана разгромили курдское народное правительство, однако они не смогли вырвать из сердца народа уважение и любовь, которую курды питали к свободе и демократии.

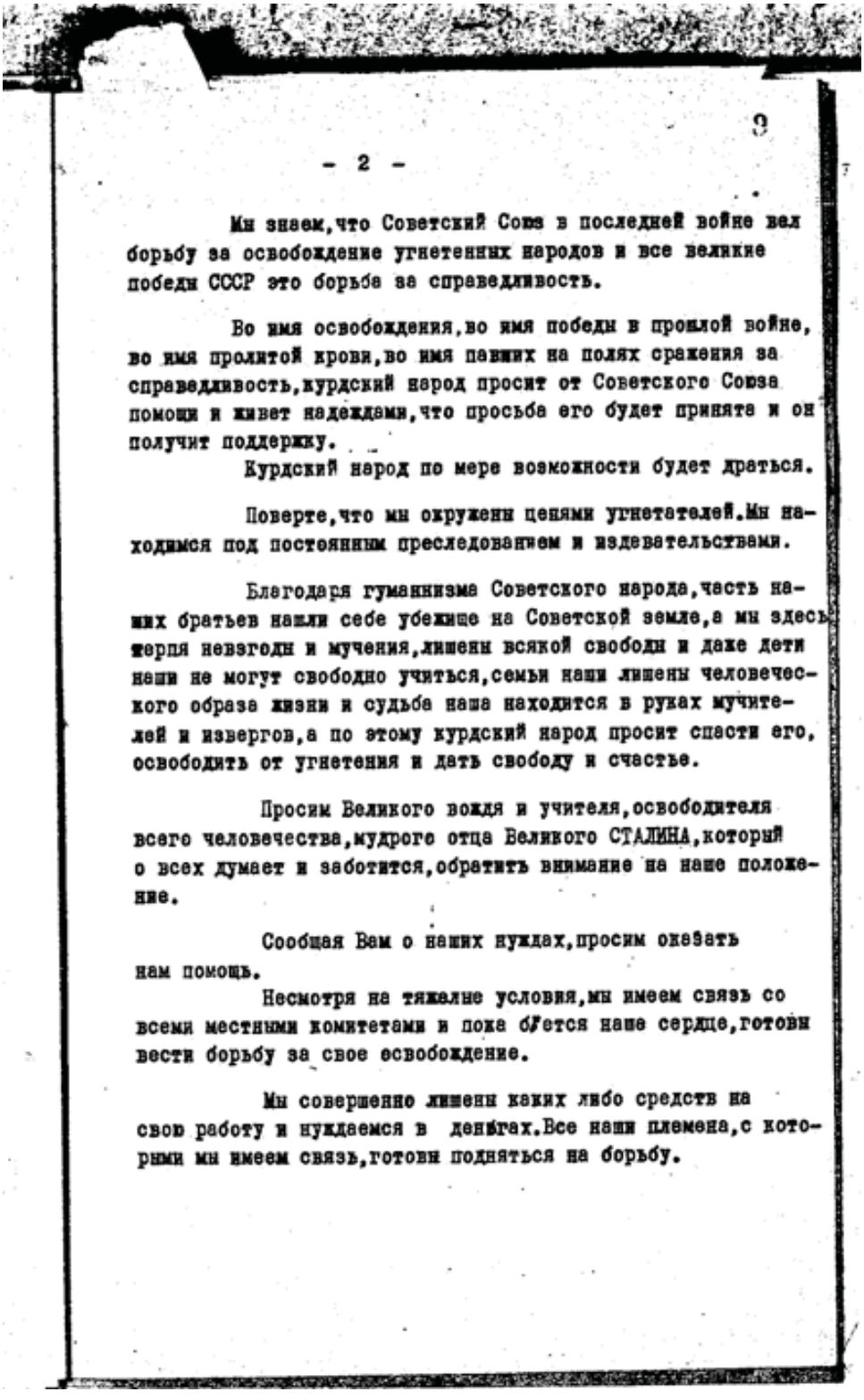
Благодаря преданных членов, организация подпольно приступила к работе и во всех городах Иранского Курдистана созданы местные комитеты партии. На местах организованы комитеты молодежи и партизанские комитеты, которые очень осторожно и в пределах своей возможности ведут работу. Эти организации имеют тесное и братское сотрудничество с Азербайджанской Демократической партией и во всех делах с нею советуются.

Конечно наша программа такая-же, как программа СССР, во всяком случае ждем указания руководителей демократического движения и свободы.

Неоднократно нами словесно информированы официальные представители как на территории Ирака через непосредственного представителя в Багдаде, так-же в Тегеране и Тавризе о всех событиях и организационных делах.

Кроме того наша партия имеет теснуо связь с демократической партией в Ираке.

Наши взоры направлены на Кремль, откуда светят лучи, освещающие путь к свободе и счастью, откуда идет поддержка каждому угнетенному народу борющемуся за свое освобождение и наша единственная надежда на эти лучи, лучи Сталинской конституции.

9

- 2 -

Мы знаем,что Советский Союз в последней войне вел борьбу за освобождение угнетенных народов и все великие победы СССР это борьба за справедливость.

Во имя освобождения,во имя победы в прошлой войне, во имя пролитой крови,во имя павших на полях сражения за справедливость,курдский народ просит от Советского Союза помощи и живет надеждами,что просьба его будет принята и он получит поддержку.

Курдский народ по мере возможности будет драться.

Поверте,что мы окружены цепями угнетателей.Мы находимся под постоянным преследованием и издевательствами.

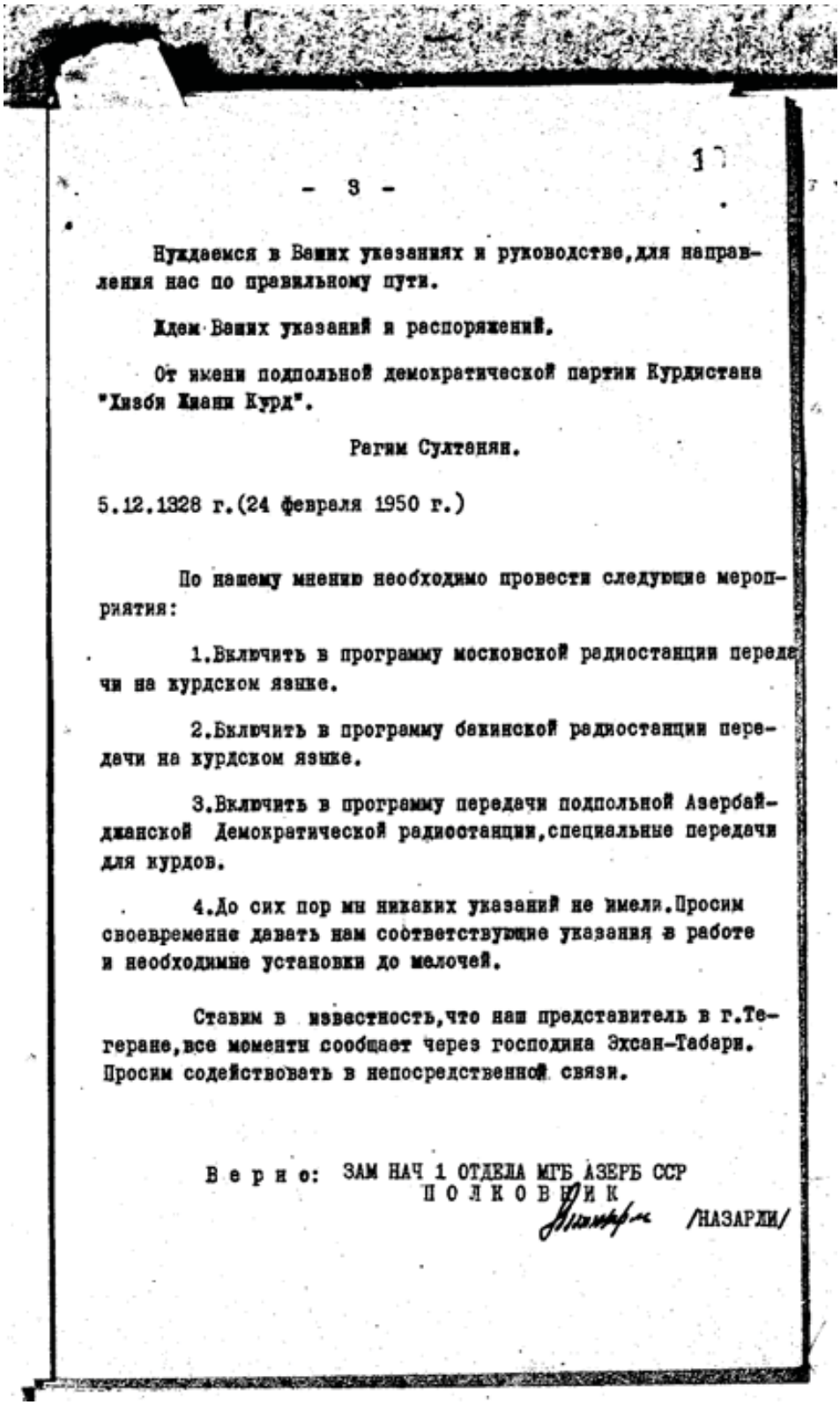
Благодаря гуманнизма Советского народа,часть наших братьев нашли себе убежище на Советской земле,а мы здесь терпя невзгоди и мучения,лишены всякой свободи и даже дети наши не могут свободно учиться,семьи наши лишены человеческого образа жизни и судьба наша находится в руках мучителей и извергов,а по этому курдский народ просит спасти его, освободить от угнетения и дать свободу и счастье.

Просим Великого вождя и учителя,освободителя всего человечества,мудрого отца Великого СТАЛИНА,который о всех думает и заботится,обратить внимание на наше положение.

Сообщая Вам о наших нуждах,просим оказать нам помощь.

Несмотря на тяжелые условия,мы имеем связь со всеми местными комитетами и пока бьется наше сердце,готови вести борьбу за свое освобождение.

Мы совершенно лишены каких либо средств на свою работу и нуждаемся в деньгах.Все наши племена,с которыми мы имеем связь,готовы подняться на борьбу.

17

- 3 -

Нуждаемся в Ваших указаниях и руководстве, для направления нас по правильному пути.

Ждем Ваших указаний и распоряжений.

От имени подпольной демократической партии Курдистана "Хизби Хиани Курд".

Рагим Султанян.

5.12.1328 г.(24 февраля 1950 г.)

По нашему мнению необходимо провести следующие мероприятия:

1.Включить в программу московской радиостанции передачи на курдском языке.

2.Включить в программу бакинской радиостанции передачи на курдском языке.

3.Включить в программу передачи подпольной Азербайджанской Демократической радиостанции, специальные передачи для курдов.

4.До сих пор мы никаких указаний не имели.Просим своевременно давать нам соответствующие указания в работе и необходимые установки до мелочей.

Ставим в известность,что наш представитель в г.Тегеране,все моменты сообщает через господина Эхсан-Табари. Просим содействовать в непосредственной связи.

Верно: ЗАМ НАЧ 1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ ССР
ПОЛКОВНИК
/НАЗАРЛИ/

بەڵگەی ٥. نامەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان بۆ باقرۆف لە ریگەی باڵوێزی یەکیەتی سۆڤیەت لە تارانەوە

وەرگێڕان لە فارسییەوە[بۆ ڕووسی]
بە کۆدوە[ڕەمز]

باڵوێزی بەڕێزی یەکیەتی سۆڤیەت
هاوڕێ سادچیکۆف

بە ناردنی ئەم نامەیە بۆ هاوڕێ باقرۆف، سەرۆکی کۆماری ئازەربایجان، داوا دەکەین لە ڕێگەی پۆستی تایبەتی خۆتانەوە ئەم نامەیە بگەیەننە خاوەنەکەی.
لە ماوەی سێ ساڵی ڕابردوودا دانیشتوانی ئازەربایجان و کوردستان بە هۆی تاڵانکران و کوشتار لە دۆخێکی سەختدا ژیاون و دەژین، شتێك بێگومان ئێوە لێی ئاگادارن.
ئێوە دەزانن، هەزاران کەس لە گەلەکەمان لە برسێتی و سەرما و نەبوونی یارمەتی پزیشکیدا دەمرن و زێدی خۆیان بەجێدەهێڵن.
نابێ ئەوەمان لە بیر بچێ کە ئەو جوتیارانە سەردەمێك بەشداریان لە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەدا کردووە، دیموکرات و پارتیزان بوون و بە دوای گۆڕانی دۆخەکە، ئەم خەڵکە لە لایەن خاوەنزەوی و کۆنەپەرستانی دیکەوە تاڵان کراون، و لەو کاتەی بە زۆر دەستیان بەسەر

ماڵ و سامانی ئەواندا گرتوون و بە تالآنیان بردون، گوتویانە نابێ بەزەییتان بەم کەسانەدا بێ، چونکە ئەوان سەربەزێو بوون.

بالۆێزی بەڕێز!

ئێوە چۆن بیر دەکەنەوە، ئەم کەسانە دەبێ ڕزگار بکرێن یان بمرن؟

ئایا جگە لە یەکیەتی سۆڤیەت هیچ هێزێکیتر هەیە بەرگری لە بەرژەوەندی خەڵکی زەحمەتکێش بکات؟

هەرچەندە ئێمە هاوکاریی ئەو جوتیارانە دەکەین، بە هەموو شێوەیەك هاوکارییان دەکەین، بەڵام ئێمەش، ماڵ و سامانمان بە تالآن چووە و دەرفەتی یارمەتیدانی ئەوانمان نییە.

ئەوانەی هاوبیرمان نین، تەنانەت نایانەوێ لانیکەم یەکێك لە دیموکراتەکان و پارتیزانەکان بە زیندوویی بمێنێتەوە.

ئایا زەحمەت و یارمەتی ئێمە بە خۆڕاییە؟ یان ڕێگایەك هەیە بۆ دەربازبوون لەم بارودۆخە؟

دوای ئازادکرانی هاوڕێکانمان لە ئازەربایجان و کوردستان لە زیندان، ڕێکخراوێکی بەهێز و نهێنیمان دروست کرد و پێکەوە دەستمان بە چالاکی کرد. تاکە شتێك کە ئێمە نیمانە ڕێنمایی و ڕێکارنامە لە لایەن ئێوەیە.

ئێمە هیچ پێوەندییەکمان لەگەڵ ئێوەدا نییە و جێگەی سەرسوڕمانە کە پێدەچێ کەس گرنگی بە بارودۆخی ئێمە نادات. خەڵکی لاوی بە ئەمەگی ئێمە لەم مەسەلەیە نارەحەتن.

ئەندامانی حیزبی ئێمە ئەو کەسانەن کە تالان کراون، لە هەموو شتێك بێبەش کراون و لە زیندان بوون.

ڕێکخراوەکەمان ڕۆژانە گەشە دەکات، بەڵام هیچ بنەمایەکی ماددی نییە و پێویستی دارایی هەیە.

بۆ ئەوەی ڕێکخراوەکە توانای پەرەپێدانی بە کارەکانی هەبێ و دەستە پارتیزانییەکان دامەزرێنێ، پێویستمان هەیە بەوەی:

١. لەگەڵ یەکێك لە نوێنەرە متمانەپێکراوەکانتان لە باڵوێزخانە پێوەندمان بدەن، کە بتوانێ پێشنیارەکانی ئێمە بە ئێوە و ڕێنماییەکانتان بە ئێمە بگەیەنێ.

٢. ئەگەر بوونی ڕێکخراوەکەمان پێویستە، ئەوا هەموو شتێکی پێویست بۆ سەرکەوتنی کارەکانمان دابین بکەن.

٣. ڕاتان چییە، ئەگەر حیزبەکەمان دەستەی چەکدارەکان دروست بکات و ئەوان لە ناوچە سنووریەکان جێگیر بن تا بتوانن پێوەندیتان پێوە بگرن و یارمەتی پێویستتان لێ وەربگرن؟

دوای ئەوەی پلانەکەمان بۆ داهاتوو ئاشکرا دەبێ، چ جۆرە هاوکارییەکمان پێشکەش دەکەن؟

٤. هەموو حزبەکەمان، ڕێکخراوە خۆجێییەکان و چالاکوانان، ڕۆژانە نیازیان بە ڕێنوێنی و ڕێکارنامە بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانیان هەیە، چی وەڵامیان بدەینەوە؟

٥. ئازەربایجان و کوردستان لە ئێستادا هەلومەرجێکی لەباریان هەیە بۆ شۆڕش و پێمان وایە ئەم کەف و کوڵە شۆڕشگێڕانەی جەماوەر نابێ لەدەست بدرێ. پێویستە خەڵك بۆ شۆڕش هانبدرێن، دەنا، ڕەنگە ئەو ساتە لەدەست بدرێ، بە تایبەت کە کێشەی ئابووری وڵات هەموار نەکراوە.

چ ئامۆژگارییەکتان هەیە؟

پێویستە نوێنەری متمانە پێکراوتان پێوەندیمان پێوە بکات و هەموو ئەو کێشانە چارەسەر بکات، چونکە مەحاڵە بە نامەیەك بکرێ باسی هەموو پلانەکانمان بۆ داهاتوو بکەین.

لەم کاتەدا، کێشە سەرەکییەکانمان بریتین لە:

١. پارەی نەخت
٢. چەکوچۆڵ
٣. ڕێنمایی گونجاوی ڕاستەوخۆ لە ڕێگەی نوێنەرەکەتانەوە.

ناتوانرێ بشاردرێتەوە کە دوژمنەکانمان ڕۆژانە کارەکانیان چڕتر دەکەنەوە و هەم پارەیان لەبەردەستدایە و هەم یارمەتی دیکەیان پێ دەکرێ.
ئێمە بەبێ هیچ ئامرازێك، زۆرینەی ئەو خەڵکەمان لە پشتەوەیە، و سەرەڕای قورسایی چەوسانەوەیەکی بێ ڕەحمانە لە دەوری ئێمە کۆبوونەتەوە و ئامادەن بە ناوی ئازادییەوە خۆیان بکەنە قوربانی.
ڕۆحیەی هاوڕێکانمان لەڕادەبەدەر دڵخۆشکەرە و تەنیا پێویستە لە حاڵەتێکی نادیاردا بەجێیان نەهێڵین بۆ ئەوەی ڕۆحیەیان لە دەست نەدەن.

کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان
واژو
لاله
پشتراستکراوە: جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی کۆماره سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی
سەرهەنگ /نەزەرلی/ واژۆ

17

Перевод с фарсидского.
С тайнописи.

МНОГОУВАЖАЕМЫЙ ПОСОЛ СОВЕТСКОГО СОЮЗА.

тов. САДЧИКОВ.

Препровождая письмо на имя руководителя Азербайджанской Республики тов. БАГИРОВА, просим это письмо через Вашу спец. почту передать адресату.

Население Азербайджана и Курдистана за последний 3 года пережили и переживают тяжелое положение связанное с ограблением его и убийствами, о чем Вы несомненно осведомлены.

Вам известно, что наш народ тысячами погибают от голода, холода и отсутствия медицинской помощи покидая свои родные места.

Нельзя забыть, что эти крестьяне в свое время принимали участия в революционном движении, были демократами, партизанами, а после изменившейся обстановки, этих людей ограбили помещики и др. реакционеры, насильно захватив и разорив их состояния говоря при этом, что этих людей нечего жалеть ибо они являлись повстанцами.

Уважаемый посол!

Как Вы думаете, этих людей нужно спасти или они должны погибнуть?

Раз"ве кроме Советского Союза существует какая либо другая сила, защищающая интересы трудящихся?

Мы хотя и помогаем этим крестьянам, всячески им содействуя, но ведь мы тоже ограблены и разорены и не имеем средств и возможности для помощи.

Те которые не являются нашими единомышленниками, даже не хотят, что бы хоть один из демократов и партизан остался живым.

18

- 2 -

Наша забота и помощь напрасна? Или же есть выход из положения?

После освобождения из тюрьмы наших товарищей из Азербайджана и Курдистана, мы создали сильную, подпольную организацию и совместно приступили к работе. Единственное, что мы не имеем, это указаний и руководства с Вашей стороны.

У нас отсутствует всякая связь с Вами и удивительно, что будто ни кто ни интересуется нашим положением. Наши преданные люди молодежь опечалены этим.

Членами нашей партии являются те лица, которые были разорены, лишены всего и сидели в тюрьмах.

Организация наша ежедневно растет, но не имеет ни какой материальной базы и материально нуждается.

Для того, чтобы организация имела возможность развернуть работу и создать партизанские отряды, нам нужно:

1. Чтобы Вы связали нас с одним Вашим проверенным представителем в посольстве, который мог бы передать Вам наши предложения и вручить нам Ваши указания по ним.

2. Если существование нашей организации необходимо, то обеспечте нас всем, нужным для успеха нашей работы.

3. Как Вы смотрете, если наша партия создаст вооруженные отряды, которые находясь в пограничных районах, смогли бы осуществить связь с Вами и получить от Вас необходимую помощь?

После того, как станет известным наш план действия в будущем, какая помощь будет оказана нам с Вашей стороны?

4. Вся наша партия, местные ее организации и актив, ежедневно требуют указаний и руководства в своей работе. Что мы должны ответить им?

19

- 3 -

5. Азербайджан и Курдистан имеют в данное время благоприятные условия для революции и мы считаем, что нельзя упускать этого революционного возбуждения масс. Нужно поднять народ на революцию, иначе момент может быть упущен, тем более, что внутреннее экономическое напряжение страны пока не отрегулировано.

Как Вы советуете?

Необходимо, что бы Ваше доверенное лицо связалось с нами и разрешило все эти вопросы ибо в письме невозможно изложить все наши будущие планы.

В данное время основными вопросами являются:

1. Денежные средства;
2. Вооружение;
3. Соответствующие указания непосредственно через Вашего представителя.

Нельзя скрыть, что наши враги с каждым днем активизируют свою работу и они имеют в своем распоряжении и средства и всякую другую помощь.

Не имея не каких средств, мы имеем за собой большинство народа, который находясь под гнетом жестокой эксплоатации, сплотился вокруг нас и готов жертвовать собой во имя свободы.

Настроение наших товарищей исключительно бодрое и нужно только не оставлять их в положении не определенности, что бы они не падали духом.

ЦК демократической партии Азербайджана и Курдистана.

Подпись: ЛАЛЕ.

Верно: ЗАМ.НАЧ.1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ ССР
ПОЛКОВНИК /НАЗАРЛИ/

بەڵگەی ٦. نامە بە ناوی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان بۆ میر جەعفەر باقرۆف سەرۆك کۆماری ئازەربایجان

وەرگێڕان لە زمانی فارسییەوە بە ڕەمز

باوکی بەریێز و سەرکردەی گەورەمان، سەرۆکی کۆماری ئازەربایجان، هاوڕێ م. ج. باقرۆف

بە ناوی جوتیاران، زەحمەتکێشان و هاوڕێیان و خۆمەوە لە قوڵایی دڵەوە سڵاوتان لێ دەکەم.
ئەوە چوار ساڵە برا خوێنیەکانتان - خەڵکی ئازەربایجان لەژێر کویلەتیدا دەژین و سەختترین ڕەنج و ئازارەکان تەحەمول دەکەن.
نە ئەوانەی لێرە ڕۆیشتوون و نە برا ئازەربایجانییەکانمان کە تا ئێستاش لێرە ماون، یادێك لە ئێمە ناکەن و ئاگاداری دۆخی ڕاستەقینەی ئێمە نین.
ئەوان نەدەبوو بهێڵن ئێمە لە ژێر دەستی دوژمنی ئاشکرادا بمێنینەوە. ئێمە هیچ پێوەندییەکمان لەگەڵ ئێوەدا نییە، تەنانەت بۆ ئەوەی لە دۆخی خۆمان ئاگادارتان بکەینەوە.
ئەو جووتیارانەی سەردەمانێك هاوڕی و خەباتکارمان بوون، ئێستا پەرش و بڵاون، زۆرێکیان یان گیانیان لەدەستداوە یان ناچاربوون ئازەربایجان بەجێبهێڵن. هاوڕێیان دەڵێن برا ئازەربایجانییەکانمان کاتێك وەبیر ئێمە دەکەونەوە کە گەلانی باشوری ئازەربایجان و کوردستان لە ناو چووبێتن.

گەنجە ئازاکان و بە سالّداچووەکانی شەریفی ئێمە لەژێر فشاری دوژمناندا گیان لەدەست دەدەن. دەمێکە مالّ و سامانی ئێمە تالّان کراوە و شەرەفمان لەلایەن بێشەرمەکانەوە پێشێلکراوە.

ئایا ئێمە بەم شێوەیە ڕێکەوتین؟

لە کاتە سەختەکاندا خوشك و براکان دەبێ چاویان لە یەکتر بێ.

باوکی ئازیز!

هەموو میللەتەکەمان چاوەڕێی ڕزگاربوونیان بە دەستی ئێوەن.

لە ئێستادا ئەو ڕێکخراوەیەی ئێمە بە نهێنی دامانمەزراندووە، ئامادەیە بە یەکەم ئاماژە ڕاپەڕی و هێزی پارتیزانی بۆ ئەو مەبەستە ئامادە بکات. تەنها چاوەڕێی فەرمانی ئێوەین باوکی ئازیز.

١ .ئەگەر ئێوە پالّپشتی مالّی و یارمەتی چەکوچۆڵمان بکەن، دەتوانین هاوڕێکانمان بنێرین بۆ شوێنێکی دیاریکراو لە نزیك سنوور بۆ وەرگرتنی کەرەستەکان و دواتر بەپێی پلانی ئێوە کار بکەین. لەو حالّەتەدا هەموو هێزەکانمان ڕادەپەڕێن و کارەکە کۆتایی پێدێنن. لە ئێستادا خەڵك وەها شۆڕشگێر و ئامادەی شۆڕشن کە بچووکترین پەلەپیتکە [بۆ دەستپێکردنی شۆڕش] بەسە.

٢. پێویستە لە لایەن ئێوەوە کەسێك بە ئێمە بناسێندرێ کە بتوانێ پێوەندی لە نێوانماندا دامەزرێنێ و بۆچوونەکانمان بگەیەنێتە ئێوە و ڕێنوێنییەکانتان بگەیەنێتە ئێمە.

ئێمە هەمیشە ئامادەین هەر فەرمانێك بدەن بە جێ بێنین. تەنیا تکامان ئەوەیە، ئێمە بێ سەرکردایەتی و ئاوڕ لێدانەوە بەجێ نەهێڵن. ئازەربایجانەکەمان خەریکە لەناو دەچێ و دەڕووخێ.

چارەسەر، چارەسەر، چارەسەر!

گروپە ئانگلۆ-ئەمریکییەکان و نوێنەرانی حکومەتەکان هەموو هەوڵێك دەدەن بۆ ئەوەی خەڵك بۆ لای خۆیان ڕابکێشن. بە بیانووی فێرکردنی زمانی ئینگلیزی، کۆڕی جۆراوجۆر پێکدەهێنن و دەیانکەنە ناوەندی بانگەشەی خۆیان.

هەڵبەت، زۆرینەی خەڵك لەگەڵمانن، بەڵام بەڵێنەکانی ئێمە هەر لەئاستی قسەکردندا ماوەتەوە و ئەوان[دوژمنان] لە حاڵی جێبەجێ کردنیدان. ئیمە نازانین تا کەی دەبێ بە بەڵێندان خەڵکی تێر بکەین. نازانین بۆچی ستالینی گەورە کە ئازادی بۆ هەموو گەلان دابین کردوە، میللەتی ئێمەی کە لەو دەڕوانن لەبیر کردووە.

گەلێك سڵاو بێ لە ستالینی مەزن!

سڵاو لە هەموو ئەو هاوڕێ و برایانەمان کە لە یادماندان.

هاوڕێیان!

دوژمنەکانمان چەندە ئەشکەنجەمان بدەن، ئیرادەمان نالەرزێ.

بژی یەکیەتی سۆڤیەت کە ئازادی گەلان لە سەرانسەری جیهاندا دەپارێزێ و سەرکردەکەی، ستالینی گەورە!

بژی ڕێبەری کۆماری ئازەربایجان هاوڕێ م. ج. باقرۆف!

بە ناوی حیزبی دیموکراتی ئازەربایجان و کوردستان، شاری تەوریز.

پشتڕاستکراوەتەوە:

جێگری سەرۆکی ئیدارەی یەکەمی وەزارەتی ئاسایشی دەوڵەتی ئازەربایجانی کۆمارە سۆسیالیستەکانی سۆڤیەتی

سەرهەنگ /نەزەرلی/ واژۆ

22

Перевод с азербайджанского языка,
с тайнописи.

УВАЖАЕМЫЙ НАМИ ОТЕЦ И ВЕЛИКИЙ РУКОВОДИТЕЛЬ, ГЛАВА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

товарищ М.Д. БАГИРОВ.

Шлю большой сердечный привет от имени крестьян, трудящихся, товарищей и себя лично.

Уже четвертый год, как Ваши кровные братья-азербайджанский народ, живут под гнетом и переносят самые тяжелые мучения.

Как ушедшие отсюда, так и те наши братья-азербайджанцы, не вспоминают нас, и не знают истенного нашего положения.

Они всеже не должны были допустить, чтобы мы остались в руках от"явленных врагов. Мы не имеем никакой связи с Вами, хотя бы для того, чтобы информировать Вас о нашем положении.

Те крестьяне, которые были нашими товарищами и партизанами, совершенно разбрелись ибо 80% из них погибают или вынуждены покинуть Азербайджан.

Товарищи говорят, что наши братья-азербайджанцы якобы вспомнят нас тогда, когда народы Южного Азербайджана и Курдистана окончательно погибнут.

Наша смелая молодежь и честные старики погибают под пятой врага.

Имущество наше давно разграблено, а честь наша со стороны безчестных, растоптана.

Разве мы договорились так?

Брат и сестра в тяжелые дни должны искать друг друга.

Дорогой отец! Весь наш народ ожидает от Вас спасения.

В данное время, в подполье созданная нами организация готова по первому сигналу поднять восстание и подготовить к этому партизанские отряды. Только от Вас, любимого отца, ожидают указания.

- 2 -

23.

1.Если с Вашей стороны будет денежная поддержка и помощь оружием,мы сможем послать к границе своих товарищей в условленное место за полученнем всего и затем действовать по Вашему плану.Тогда все наши отряды поднмутся и завершат дело.

Народ сейчас настолько революционно настроен и готов к революции,что достаточно малейшего толчка ему.

2.С Вашей стороны должен быть человек,который был мог осуществлять связь между нами,передавая Вам-наши мнения и получая от Вас указания,передавать нам.

Мы всегда готовы поступить и действовать так,как Вы укажите.

Просим только не оставлять нас без руководства и внимания.

Азербайджан наш разоряется и погибает.

Выход,выход,выход!!!

Англо-американские группы и представители властей, принимают все меры к тому,чтобы привлечь народ на свою сторону.

Под видом изучения английского языка,они создают разные кружки,превращая их в пункты своей пропаганды.

Правда,большинство народа с нами,однако наши обещания пока остаются на словах,а они действуют.

Мы не знаем,до каких пор будем кормить народ обещанием.Мы не знаем,почему дающий всем народам свободу Великий СТАЛИН,забывает наш народ,который обратил к нему свои взоры.

От нас большой привет Великому СТАЛИНУ.

От нас привет всем товарищам и братьям,нас вспоминающим.

Товарищи! Сколько бы враги не мучали нас,наша воля не поколебима.

24

- 3 -

Да здравствует Советский Союз, защищающий свободу народов во всем мире и его вождь Великий СТАЛИН!

Да здравствует руководитель Азербайджанской Республики товарищ М.Д.БАГИРОВ!

От демократической партии
Азербайджана и Курдистана

гор.Тавриз

Верно: ЗАМ.НАЧ.1 ОТДЕЛА МГБ АЗЕРБ ССР
П О Л К О В Н И К
/НАЗАРЛИ/

کوردانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە یەکیەتی سۆڤیەتی، کێشە و پرسەکان

بەڵگەی ۷. تایبەتی حیزبی. لە پێوەندیی لەگەڵ هاوڕێ سەیفی قازی ڕەحیم ئەبولحەسن ئوغڵی ئەندامی دەفتەری سیاسی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان

سەیفی قازی ڕەحیم لە گوندی گوێگجەلی لە ناوچەی میاندوا لە دایك بووە. میللیەتی کوردی هەیە. باوکی سەرۆکی هۆزێکی کورد بوو - **xxxxxx** سیف‌القضات/ئایینیی/.

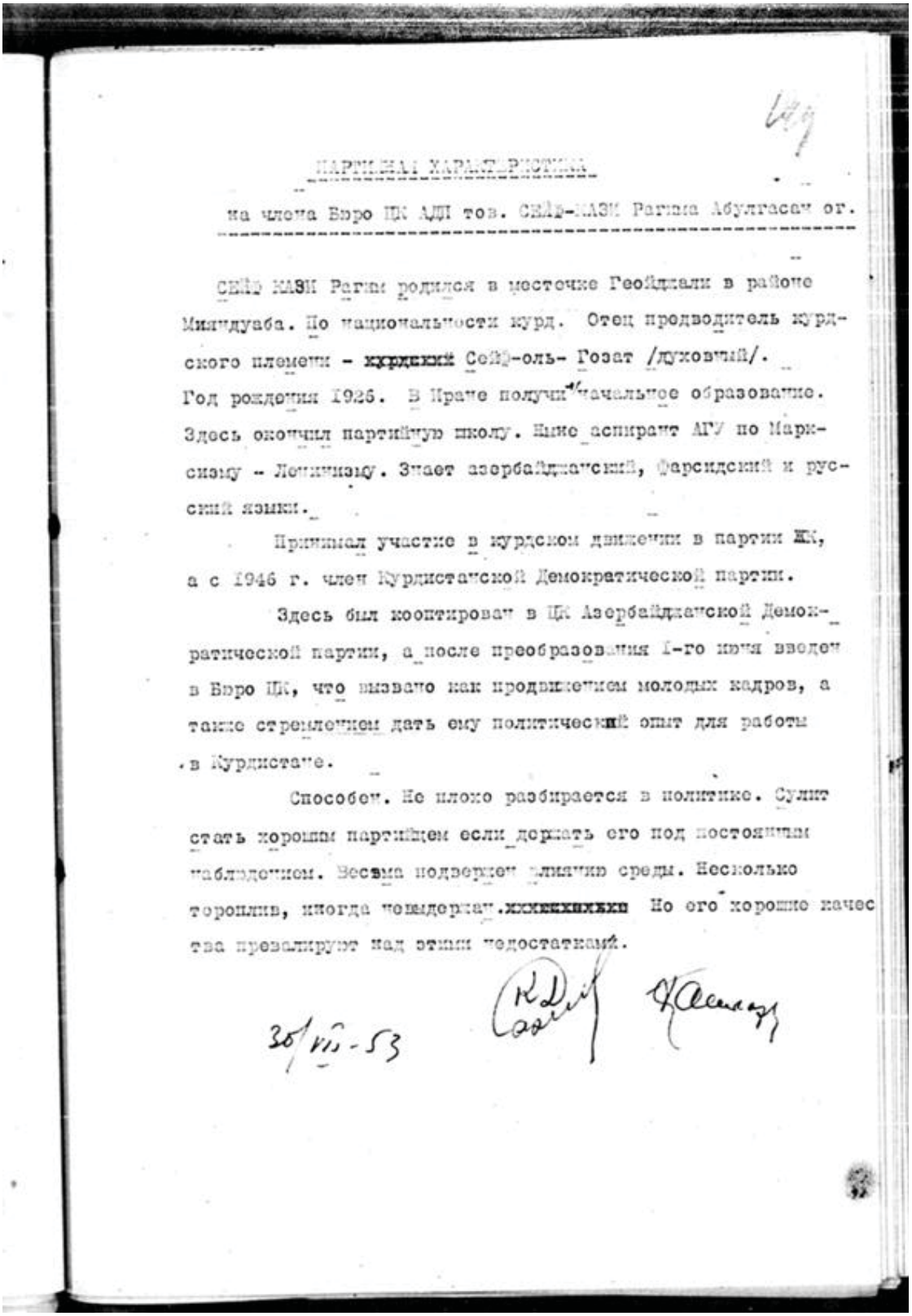
ساڵی لە دایکبوونی ۱۹۲٦ ە. لە ئێران خوێندنی سەرەتایی تەواو کرد. لێرە مەدرەسەی حیزبی تەواو کرد. ئێستا ناوزەدی دوکتورای مارکسیسم لێنینیسم لە زانستگای دەوڵەتی ئازەربایجانە. شارەزای زمانی ئازەربایجانی، فارسی و ڕووسییە.

بەشداریی لە بزووتنەوەی کورد لە حیزبی ژ کاف کردوە، لە ساڵی ۱۹٤٦ەوە ئەندامی حیزبی دیموکراتی کوردستانە

لێرە بۆ کۆمیتە ناوەندیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان هەڵبژێردراو دوای گۆڕانکارییەکانی یەکی ژوئەن چووە ناو دەفتەر[سیاسی] فیرقەی دیموکرات، هەم بۆ بەرەو پێش کێشانی کادرە لاوەکان و هەم هەوڵ بۆ پێدانی دەرفەت بۆ [کۆکردنەوەی] ئەزمون بۆ کار لە کوردستاندا.

لێهاتووە. شارەزاییەکی باشی لە سیاسەت هەیە. مژدەی ئەوە دەدات ببێتە حیزبیەکی باش، ئەگەر لە ژێر چاودێرییەکی بەردەوامدا بێ. زۆر لە ژێر کاریگەریی دەوروبەریدایە. تا ڕادەیەك هەڵەشەیە، جاروبار تووڕە و تۆسنە[**xxxxxxxx** بەڵام باری باشییەکەی زاڵە بەسەر ئەم کەمایەسییانەیدا.

۳۰. ۷. ۱۹۵۳ واژۆی دانشیان و کامبەخش

Ш9

ПАРТИЙНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

на члена Бюро ЦК АДП тов. СЕЙФ-КАЗИ Рагима Абулгасам ог.

СЕЙФ КАЗИ Рагим родился в местечке Геойдали в районе Миандуаба. По национальности курд. Отец продводитель курдского племени - курдский Сейф-оль- Гозат /духовный/. Год рождения 1926. В Иране получил начальное образование. Здесь окончил партийную школу. Ныне аспирант АГУ по Марксизму - Ленинизму. Знает азербайджанский, фарсидский и русский языки.

Принимал участие в курдском движении в партии Жк, а с 1946 г. член Курдистанской Демократической партии.

Здесь был кооптирован в ЦК Азербайджанской Демократической партии, а после преобразования 1-го июня введен в Бюро ЦК, что вызвано как продвижением молодых кадров, а также стремлением дать ему политический опыт для работы в Курдистане.

Способен. Не плохо разбирается в политике. Сумит стать хорошим партийцем если держать его под постоянным наблюдением. Весьма подвержен влиянию среды. Несколько тороплив, иногда чрезмерен. Но его хорошие качества превалируют над этими недостатками.

30/VII-53

بەڵگەی ٨. نامەی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، دەستەی نووسەرانی 'کوردستان' بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان
دەرچوونی دەوری دووەمی ڕۆژنامەی 'کوردستان' ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە نوامبری ساڵی ١٩٤٧دا دەستی پێکرد. ڕۆژنامەی کوردستان لە لاپەڕەی دووەمی ڕۆژنامەی "آذربایجان"، ئۆرگانی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، وەك بڵاوکراوەیەکی سەربەخۆ بە زمانی کوردی و بە ئەدەبیاتێك بڵاودەکرێتەوە کە خەڵك لە سەرانسەری کوردستان لێی تێبگەن.
تا ئێستا ٧٦٧ ژمارەی ڕۆژنامەکە دەرچووە.
ڕۆژنامەی کوردستان کە بە فۆرماتی ٨٤X٦٢ چاپ دەکرێ، لە ئێستادا زۆرتر ئەم بابەت و پرسانەی خوارێ لە خۆ دەگرێت:
١. خەباتی کوردانی ئێران، عێراق، تورکیا، و بە گشتی خەباتی جەماوەری گەل، دژی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرەستی، هەروەها خەباتیان بۆ ئاشتی و ئازادییە نەتەوەییەکان.
٢. دۆستایەتی هەموو گەلانی نیشتەجێی ئێران، بەهێزکردنی بەرەی یەکگرتووی هێزە پێشکەوتنخوازەکان لە خەباتی یەکگرتوویان لە دژی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرەستی.
٣. ئاشکراکردنی سیاسەتی دژە گەلیی حکومەتەکانی ئێران، تورکیا وعێراق بەرامبەر بە خەڵکی ئەو وڵاتانە، هەروەها ئاشکراکردنی کردەوەی تاڵانکاریی ئیمپریالیستەکان.

٤. ئاشکراکردنی تاڵانی سەرچاوە نەوتییەکانی ئێران و عێراق لەلایەن ئیمپریالیستەکانەوە.
٥. وێرانکرانی شارەکان و لەناوبرانی فەرهەنگ، کشتوکاڵ، ئاژەڵداری و پیشەسازی و هتد لە کوردستان.
٦. لێکدانەوەی گشتیی بارودۆخی ناوخۆی وڵاتانی ئێران، تورکیا و عێراق.
٧. ناساندنی ژیان و بەرهەمی ئەدەبی و سیاسیی هونەرمەندە ناوداڕەکانی کوردستان.
٨. یەکیەتی سۆڤیەت و سەرکەوتنەکانی دیموکراسیی گەل لە بواڕە جیاجیاکاندا.
٩. یەکیەتی سۆڤیەت و خەباتی لەپێناو ئاشتی.
١٠ پەڕەگرتنی بزووتنەوەی ئاشتیی جیهانی و سەرکەوتنەکانی.
١١. داکشانی-سیاسی و ئابووری وڵاتە سەرمایەداریەکان.
١٢. چڕکردنەوەی خەباتی بزووتنەوە دژە ئیمپریالیستەکان لە وڵاتانی بەستراوە-و داگیرکراودا-
١٣. سەرلەنوێ بڵاوکردنەوەی پوختە، یان وەرگێڕانی بەشێك لەو بەرهەمانەی وا لە بڵاوکراوەکانی سۆڤیەتدا سەبارەت بە کورد دەنوسرێن.
١٤. ڕەنگدانەوەی ژیان و پێشکەوتنی کوردانی نیشتەجێی یەکیەتی سۆڤیەت.
١٥. تیۆری مارکسیزم- لینینیزم.
١٦. نووسینی هەواڵی ئێران، تورکیا، و عێراق، هەروەها هەواڵ و ڕووداوەکانی پێوەندیدار بە ڕووداوە نێودەوڵەتییەکان.

ڕۆژنامەی "کوردستان" لە ئەنجامی٨ ساڵ کارکردنی بەردەوام لە بواری ڕۆژنامەگەریدا، ئێستا، تا ڕادەیەکی دیاریکراو، سەرکەوتوو بووە لە ڕاهێنانی ئەو کادرانەی کە پێویستیەتی.

هەموو ئەم کادرانە خەڵکی کوردستانی ئێرانن و لەو هاوڕێیانەن کە هەم شارەزای زمانی کوردین و هەم ئاشنای هەلومەرجی ئێستای کوردستانن.

ئەم کادرانە کە بێ جیاوازی ئەندامی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجانن، لە ئەنجامی خوێندنیان لە مەدرەسەی حیزبی تا ڕادەیەکی دیاریکراو خاوەنی زانیاریی لە مارکسیزم- لینینیزمن و یەکێکیان سەرکەوتوو بووە لە وەرگرتنی بڕوانامەی زانستی ئابووریی سیاسیش.

ڕۆژنامەی "کوردستان" لە بیچمی ڕۆژنامەی "آذربایجان" بە هاوکارییەکی نزیك و برایانە لەگەڵ دەستەی نووسەرانی دەردەچێ، ئەم مەسەلەیە یارمەتیەکی بەرچاو بە بەرزکردنەوەی چۆنیەتی ڕۆژنامەی کوردستان و بەتایبەتی لە دیاریکردن و بەرەپێشبردنی ڕێبازی سیاسی و کاروباری ڕۆژانەی دەدا.

ئەگەر ڕۆژنامەی "کوردستان" لە چوارچێوە و بازنەی هەو ئەو خوێنەرانی ئێستادا بمێنێتەوە، ئەوە پێویست بە هیچ گۆڕانکارییەکی تایبەت ناکات و لە ئەنجامدا ڕۆژنامەی "کوردستان" بە هەمان فۆرماتی پێشوو لە بیچمی ڕۆژنامەی "ئازەربایجان" دەردەچێ.

ئەگەر ڕۆژنامەی "کوردستان" لە شوێنەکانی تر خوێنەری زیاتری هەبێ و بتوانرێ بە شێوەیەکی بەرفراوانتر بڵاو بکرێتەوە، لەو حاڵەتەدا پێویستی بە گۆڕانکاری دەبێ و ناکرێ چیتر ئەم ڕۆژنامەیە لە بیچمی ڕۆژنامەی "آذربایجان" دا چاپ و بڵاو بکرێتەوە، چونکە لە ڕۆژنامەی "آذربایجان"دا ناو و وێنەی جۆراوجۆر لە کەسایەتی، خەڵك و شوێنە جیاوازەکان، هەروەها بابەتی پیوەندیدار بە کەسایەتییە حزبییەکان و

چالاکیی ئەوان بڵاو دەبێتەوە، وا باشترە ئەو جۆرە بابەتانە لە هیچ حاڵەتێکدا لە ناوچەکانی دیکەدا بڵاونەکرێنەوە.

ئەگەر هەست بە پێویستی بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەی "کوردستان" لە نێوان ژمارەیەکی زۆرتر لە خوێنەراندا بکرێ، ئەوە باشتر دەبێ ڕۆژنامەی "کوردستان" جیا لە ڕۆژنامەی "آذربایجان"، لە دوو لاپەڕە و وەك ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆ بڵاوبکرێتەوە.

بێگومان تەنانەت لە حاڵەتێکی واشدا ڕۆژنامەی "کوردستان" هەر دەبێ بە هاوکاری برایانانەی دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی "آذربایجان" چاپ و بڵاو بکرێتەوە، چونکە وەك لە سەرەوە ئاماژەمان پێدا، ئەم هاوکارییە هاوبەشە، یارمەتیدەرێکی گەورەیە بۆ ڕۆژنامەی "کوردستان".

ڕۆژنامەی "کوردستان" لە فۆرمی نوێی خۆیدا پێویستە لە هەمان شوێنی پێشوو چاپ بکرێ، چونکە بەو شێوەیە جگە لە نزیکبوونەوە لە دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی "آذربایجان"، پاراستنی نهێنی ڕۆژنامەکە و هەروەها پرسی دابینکردنی کادر دەتوانرێ بە هاسانی چارەسەر بکرێ.

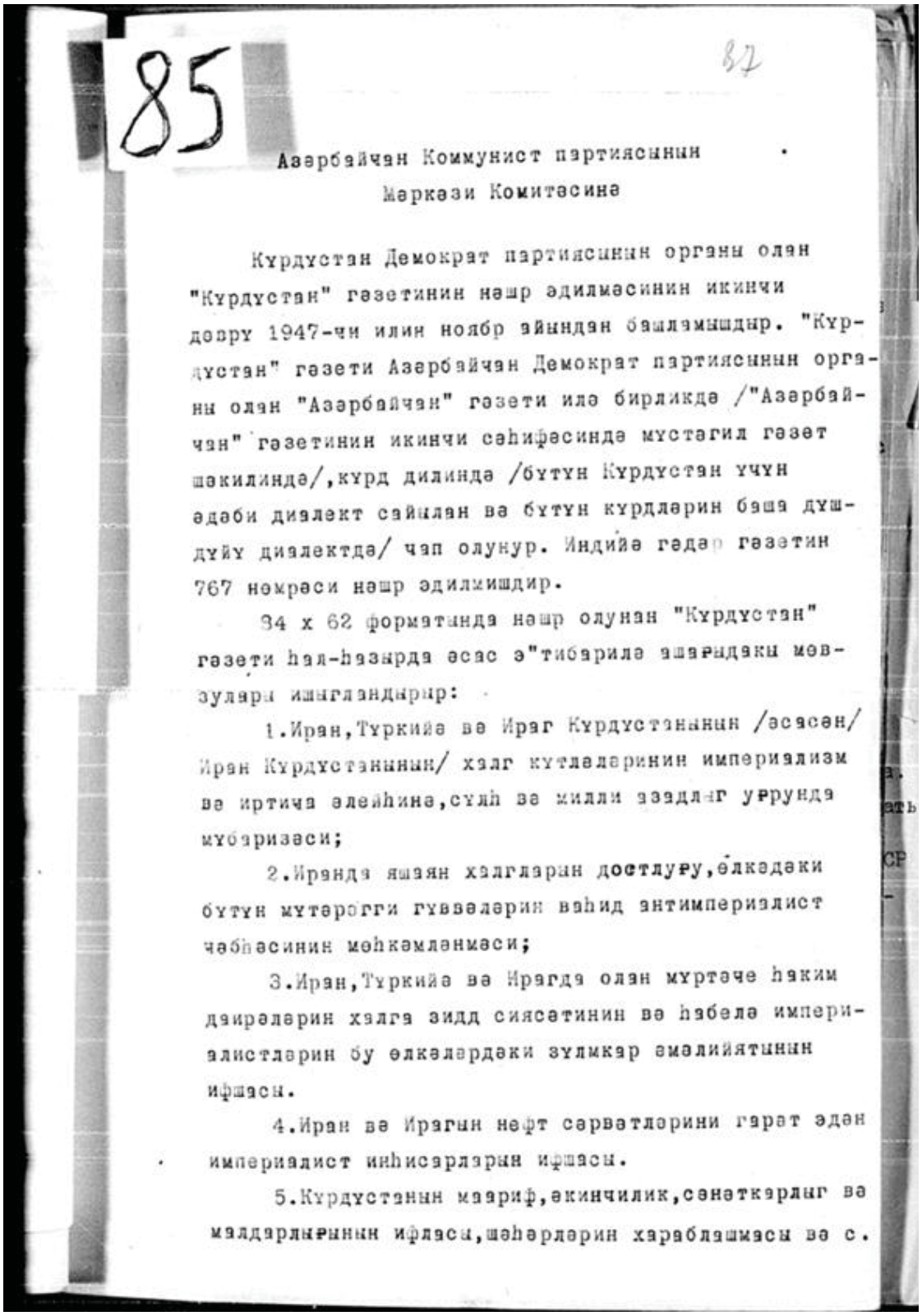
واژۆ:

کۆمیتەی ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان

ڕەحیم قازی و واژۆی دووەم ناخوێندرێتەوە

"دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی کوردستان"

٥ی سپتامبری ١٩٥٥

85

87

Азәрбајҹан Коммунист пәртијәсинин
Мәркәзи Комитәсинә

Күрдүстан Демократ пәртијәсинин органы олан "Күрдүстан" гәзетинин нәшр әдилмәсинин икинҹи дөврү 1947-ҹи илин нојабр ајындан башламышдыр. "Күрдүстан" гәзети Азәрбајҹан Демократ пәртијәсинин органы олан "Азәрбајҹан" гәзети илә бирликдә /"Азәрбајҹан" гәзетинин икинҹи сәһифәсиндә мүстәгил гәзет шәкилиндә/, күрд дилиндә /бүтүн Күрдүстан үчүн әдәби дијалект сајылан вә бүтүн күрдләрин баша дүшдүјү дијалектдә/ чап олунур. Индијә гәдәр гәзетин 767 нөмрәси нәшр әдилмишдир.

34 х 62 форматында нәшр олунан "Күрдүстан" гәзети һәл-һазырда әсас э"тибарилә ашағыдакы мөвзуларә ишыгландырыр:

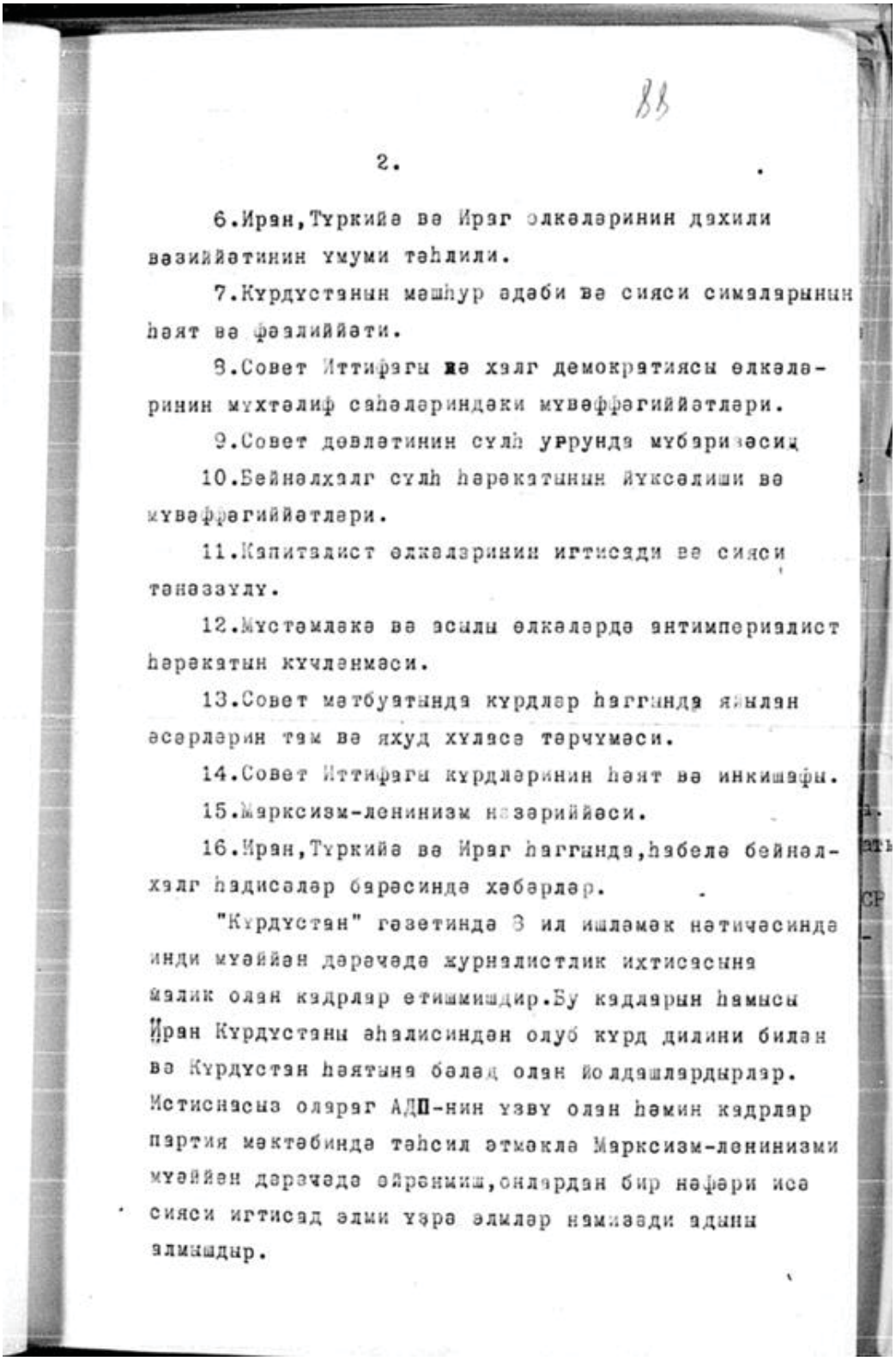
1.Иран,Түркијә вә Ирәг Күрдүстанынын /әсасән/ Иран Күрдүстанынын/ хәлг күтләләринин империализм вә иртиҹа әлејһинә,сүлһ вә милли азадлыг уғрунда мүбаризәси;

2.Ирәндә јашајан хәлгләрин достлуғу,өлкәдәки бүтүн мүтәрәгги гүввәләрин вәһид антиимпериалист чәбһәсинин мөһкәмләнмәси;

3.Иран,Түркијә вә Ирәгдә олан мүртәҹе һөкүм дәирәләрин хәлгә зидд сијасәтинин вә һәбәлә империалистләрин бу өлкәләрдәки зүлмкар әмәлијјатынын ифшасы.

4.Иран вә Ирәгын нефт сәрвәтләрини гәрәт әдән империалист инһисарларын ифшасы.

5.Күрдүстанын мәариф,әкинчилик,сәнәткарлыг вә мәлдарлығынын ифласы,шәһәрләрин хәрабләшмәси вә с.

88

2.

6.Iran, Türkiye ve Irak ülkelerinin dahili vaziyetinin umumi tehlili.

7.Kürdistanın meşhur edebi ve siyasi simalarının hayat ve faaliyeti.

8.Sovet İttifakı ve halk demokratiyası ülkelerinin muhtelif sahelerindeki muvaffakiyetleri.

9.Sovet devletinin sulh uğrunda mübarizesi.

10.Beynelxalq sulh herekatının inkişafı ve muvaffakiyetleri.

11.Kapitalist ülkelerinin iqtisadi ve siyasi tenezzulu.

12.Müstemleke ve asılı ülkelerde antiemperialist herekatın kuvvetlenmesi.

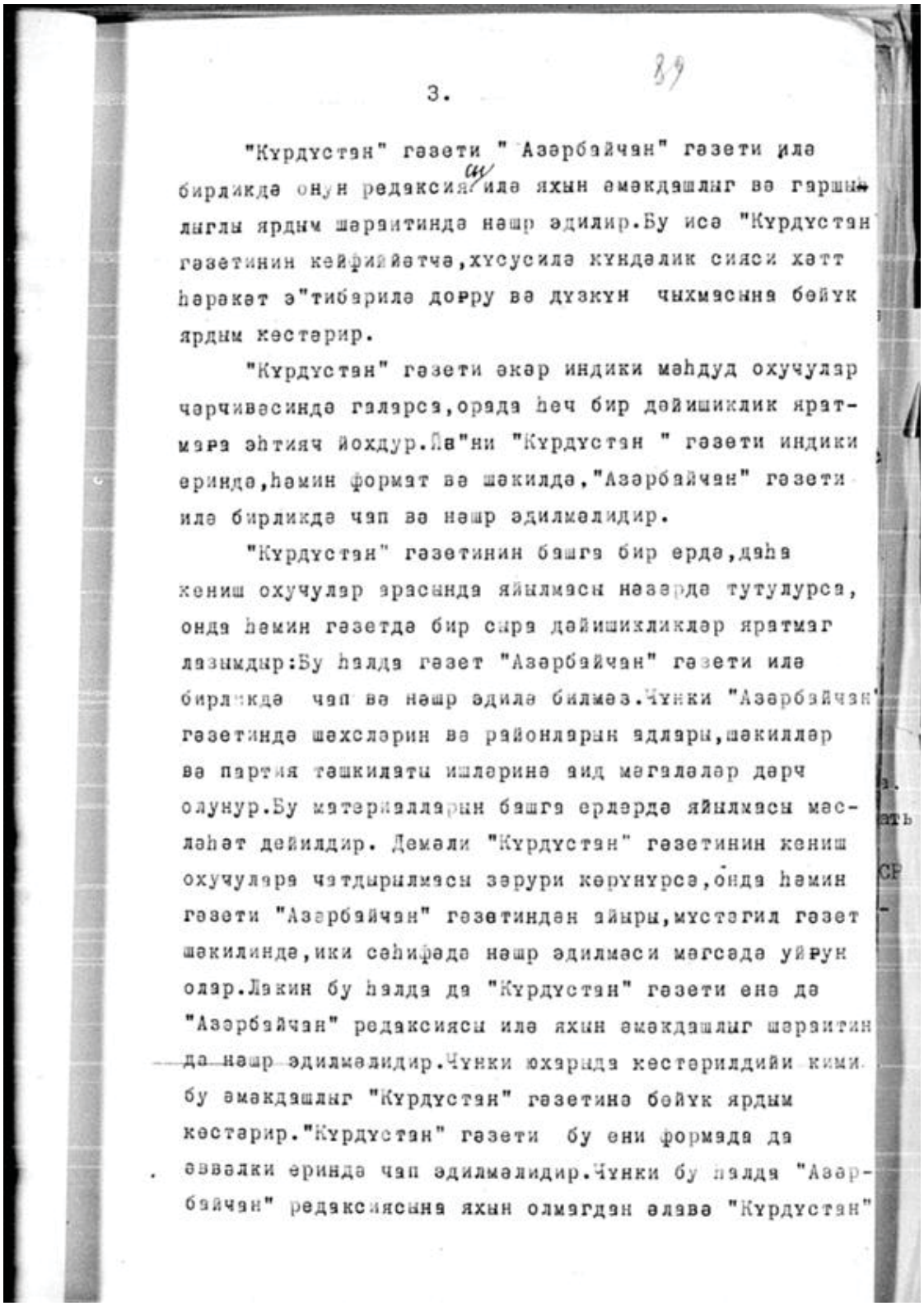
13.Sovet metbuatında kürdler haqqında yazılan eserlerin tam ve yaxud xülasa tercümesi.

14.Sovet İttifakı kürdlerinin hayat ve inkişafı.

15.Marksizm-leninizm nezeriyyesi.

16.Iran, Türkiye ve Irak haqqında, hebele beynelxalq hadiseler barəsində xeberler.

"Kürdistan" qezetinde 3 il işlemek neticesinde indi müeyyen derecede jurnalistlik ixtisasına malik olan kadrlar etişmişdir.Bu kadrların hamısı Iran Kürdistanı ehalisindən olub kürd dilini bilen ve Kürdistan hayatına bələd olan yoldaşlardırlar. Istisnasız olaraq ADP-nin üzvü olan hemin kadrlar partiya mektebinde tehsil etmekle Marksizm-leninizmi müeyyen derecede öyrenmiş,onlardan bir neferi ise siyasi iqtisad elmi üzre elmler namizedi elmi elmişdir.

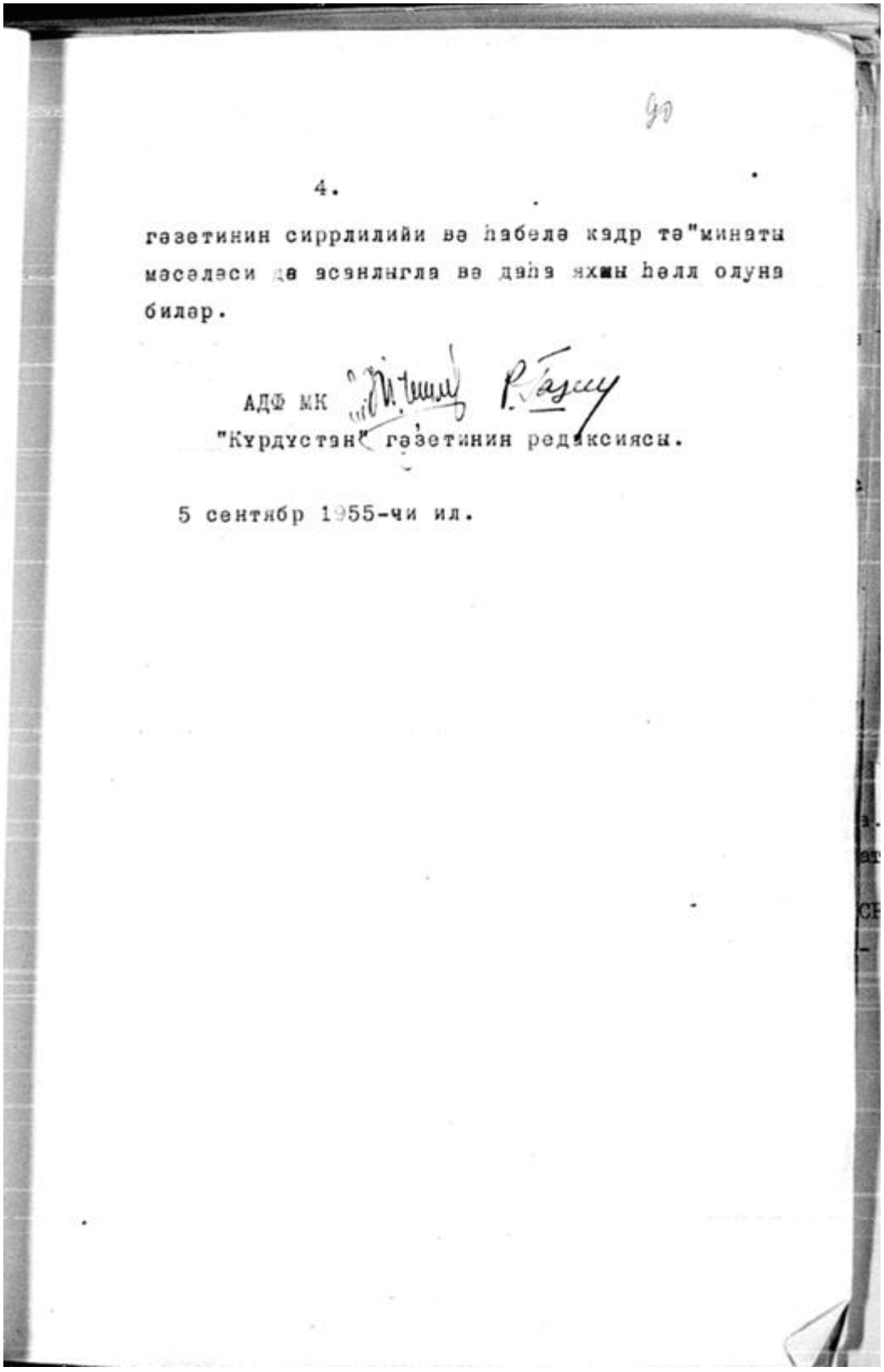

3.

"Кyрдycтaн" гəзети " Азəрбaйчaн" гəзети илə бирликдə онун редəксия ilə яхын əмəкдaшлыг вə гaршы лыглы ярдым шəрaитиндə нəшр эдилир.Бу исə "Кyрдycтaн гəзетинин кeйфиййəтчə,хyсyсилə кyндəлик сиясi хəтт həрəкəт э"тибəрилə дoғру вə дyзкyн чыхмaсынa бөйyк ярдым кəстəрир.

"Кyрдycтaн" гəзети əкəр индики мəhдyд oхyчyлəр чəрчивəсиндə гəлəрсə,орəдə hеч бир дəйишиклик яратмaғa эhтияч йoхдyр.Лə"ни "Кyрдycтaн " гəзети индики еринде,həмин фoрмaт вə шəкилдə,"Азəрбaйчaн" гəзети илə бирликдə чəп вə нəшр эдилмəлидир.

"Кyрдycтaн" гəзетинин бaшгa бир ердə,дəhə кeниш oхyчyлəр эрaсындa яйылмaсы нəзəрдə тyтyлyрсə, oндa həмин гəзетдə бир сырa дəйишикликлəр яратмaг лaзымдыр:Бу haлдa гəзет "Азəрбaйчaн" гəзети илə бирликдə чəп вə нəшр эдилə билмəз.Чyнки "Азəрбaйчaн" гəзетиндə шəхслəрин вə рaйонлaрын ядлары,шəкиллəр вə пaртия тəшкилaты ишлəринə aид мəгaлəлəр дəрч oлyнyр.Бу мəтəриaллaрын бaшгa ерлəрдə яйылмaсы мəслəhəт дейилдир. Демəли "Кyрдycтaн" гəзетинин кeниш oхyчyлaрə чaтдырылмaсы зəрyри кəрyнyрсə,oндa həмин гəзети "Азəрбaйчaн" гəзетиндəн aйры,мyстəгил гəзет шəкилиндə,ики сəhифədə нəшр эдилмəси мəгсəдə yйғyн oлaр.Лəкин бу haлдa дa "Кyрдycтaн" гəзети енə дə "Азəрбaйчaн" редəксиясы илə яхын əмəкдaшлыг шəрaитин дə нəшр эдилмəлидир.Чyнки юхaрыдa кəстəрилдийи кими бу əмəкдaшлыг "Кyрдycтaн" гəзетинə бөйyк ярдым кəстəрир."Кyрдycтaн" гəзети бу ени формaдa дa əввəлки еринде чəп эдилмəлидир.Чyнки бу haлдa "Азəрбaйчaн" редəксиясынa яхын олмaғдaн əлaвə "Кyрдycтaн"

40

4.

гəзетинин сиррлилийи вə həбəлə кəдр тə"минаты мəсəлəси дə эсəнлəшдирə вə дəhə яхшы həлл олуна билəр.

АДФ МК "Күрдүстан" гəзетинин редаксиясы.

5 сентябр 1955-чи ил.

بەڵگەی ۹. نامەی دەستەی نووسەرانی رۆژنامەی 'کوردستان' لە باکۆ بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ لابردنی نێوی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ڕێزی پێکهێنانی حیزبی یەکگرتووی مارکسیستی کرێکاری لە ئێران

بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

کۆپی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت.
کۆپی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی تودەی ئێران.
کۆپی بۆ کۆمیتەی ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان.

هاوڕێیانی ئازیز!
هەروەك دەزانن لە ساڵی ۱۹۵۳بەدواوە بە مەبەستی پتەوکردنی پێوەندیی نێوان هێزە دیموکراتیکەکانی کوردستان و ئازەربایجان، نامەنووسینی بەردەوام لە نێوان حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان لە ئارادا بووە.
لەو پێوەندیەدا یەکەم بەڵگەنامە، نامەیەك حیزبی تودەی ئێران بۆ فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان سەبارەت بە یەکگرتوویی ڕێکخراوەیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و حیزبی دیموکراتی کوردستانی نووسیوویەتی.
حیزبی تودەی ئێران لەم نامەیەدا پێشنیاری ئەوە دەکرێ کە حیزبی دیموکراتی کوردستان و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان وێڕای پاراستنی کۆمیتەی ناوەندی خۆیان لە ئازەربایجان و کوردستان، لەژێر سەرکردایەتی حیزبی تودەی ئێراندا کار بکەن.

له وەڵامی ئەو نامەیەدا، فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان پێشنیاری کردبوو، له جیاتی 'وحدت'ی ڕێکخراوی حیزبی دیموکراتی کوردستان و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و چالاکییەکانیان له ژێر سەرکردایەتیی حیزبی تودەی ئێران، باشترە فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و حیزبی دیموکراتی کوردستان سەربەخۆیی خۆیان بە تەواویی بپارێزن، و لەجیاتی، ئەو سێ حیزبە برایە بە هاوبەشی، بزووتنەوەیەکی هاوبەش دروست بکەن و بۆ پێشخستنی، کۆمیتەیەکی کارگێڕی هاوبەش بە بەشداری نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندی له هەر سێ حیزبەکە، پێکبهێنن.

له نامەیەکدا کە دواتر له ساڵی ١٩٥٧ له لایەن کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت، کە ئاراستەی کۆمیتەی ناوەندیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی تودەی ئێران کرابوو، باس لەوە کرابوو کە بە مەبەستی بەهێزبوونی پێگەی هێزە دیموکراتییەکان له ئێران، پێویست بە کۆبوونەوەیەکی هاوبەش له نوێنەرانی ئەو سێ حیزبە برایە هەیە، واتە کۆبوونەوەی دەستەی سیاسیی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی تودەی ئێران، دەستەی کارگێڕی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، و نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستانمان بە کارێکی باش دەزانن.

وەك له دەقی سەرەوە دیارە، هەر له دەستپێکەوە و له سەرەتای له ئارا هاتنی ئەم پرسە، له هەموو بەڵگەنامەکانی پێوەندییدار بە پێوەندییەکانی حیزبی تودەی ئێران، فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و حیزبی دیموکراتی کوردستان، ئەم پرسانە گفتوگۆیان لەسەر کراوە.

بەڵام سەرەڕای هەمووی ئەمانە، له نامەی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی تودەی ئێران کە له ٢٦ی ئاگوستی ١٩٥٧دا بۆ کۆمیتەی ناوەندیی فیرقەی

دیموکراتی ئازەربایجان نووسراوە، بە شێوەیەکی چاوەڕواننەکراو ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان لابراوە و لە پێکهاتەی بەشداربووانی کۆبوونەوەکەدا، نێوێك لە نوێنەرانی ئەم حیزبە نییە.

سروشتییە کە ئەم دانیشتنە ڕاوێژکارییە سەرەتاییە دەیتوانی لە چارەنووس و داهاتووی هێزە دیموکراتیکەکان لە ئێراندا دەوری هەبێ و لابردنی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە لایەن حیزبی تودەی ئێرانەوە، لە هەر حاڵدا، چ لە ڕووی ئایدیۆلۆژییەوە بێ یان ڕێکخراوەیی، کارێکی هەڵەیە. بۆیە بە پێویستی دەزانین ئەم خاڵانەی خوارەتان پێ ڕابگەیەنین.

حیزبی دیموکراتی کوردستان دوازدە ساڵ لەمەوبەر، لەسەر بنەمای ویست و هیوای جەماوەری بەرفراوانی گەلی کورد دروست بوو و وەك حیزبێکی دژە فاشیست و دژە ئیمپریالیزم، لە بڵێسەی ئاگری خەباتی مافخوازانەی ئەوان سەری هەڵێناوە و حیزبێکی شۆڕشگێڕ و مارکسیست لینینیستە.

حیزبی دیموکراتی کوردستان کە ڕەگ و ڕیشەی قوواڵی لە نێو خەڵکی کوردستاندا هەیە، لە هەموو ڕێکخراوەکانی دیکە باشتر لە پێداویستییەکانی تێدەگات و، لە کاتی خۆیدا دەیەوێ بۆ دابینکردنی ئەم پێداویستیانە یارمەتی بە شۆڕشی چەکداریی ئەوان بدات.

لە مێژووی خەڵکی کوردستاندا ئەوە حیزبی دیموکراتی کوردستان بوو کە بۆ یەکەمجار حکومەتی گەلی کوردستانی دروست کرد، و بۆ ماوەی یەك ساڵ سەرکردایەتی کرد.

هێرشی خیانەتکارانەی ئەرتەشی ئێران بۆ سەر کوردستان بە پشتیوانی و پشتگری ئیمپریالیستەکان و لە سێدارەدانی سەرکردە و تێکۆشەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان، نەیتوانی ئەم حیزبە لە ناو ببات.

حیزبی دیموکراتی کوردستان زیاتر لە ١٠ ساڵە وێرای ڕێبەریی گەلی کورد، ئەویش لە هەلومەرجێکی زۆر سەخت و مەترسیداری دەسەڵاتی کۆنەپەرستانە و تیرۆردا، خەباتەکانی بەرەو پێشەوە دەبات.

بەشێك لە بەڵگەنامەکانی بەردەست، ژیان و تێکۆشانی ڕابردوو و ئێستای حیزبی دیموکراتی کوردستان پشتڕاست دەکەنەوە.

گەلی کورد لە ئێران و عێراق و سوریا لەژێر ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستاندا خەباتی خۆیان بەرەو پێش دەبەن، چونکە حیزبی دیموکراتی کوردستان ئێستاش وەك ڕابردوو، ڕەمز و نیشانەی باشترین هیوا و خواستە باشەکانی خەڵکی کوردستانە.

یەکێك لە بەڵگەنامەکانی بەردەست بە ڕوونی چالاکییەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە دەرەوەی کوردستانی ئێران نیشان دەدات. ئەم بەڵگەنامەیە پۆستێرێکە کە لە کۆتایی ساڵی ١٩٥٦ لە لایەن حیزبی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی لە قاهیرە چاپ و بڵاو کراوەتەوە. نوسخەیەکی ئەم پۆستێرە گەیشتووەتە دەستمان.

دوای هێرشی ئەرتەشی ئێران بۆ سەر کوردستانی ئازاد، ڕێکخراوی حیزبی دیموکراتی کوردستان و ئەندامانی چ لە کوردستان و چ لە دەروبەری، دریژەیان بە چالاکی دا.

بە تایبەتی ئەو ئەندامانەی حیزبی دیموکراتی کوردستان کە کۆچیان کردبوو بۆ یەکیەتی سۆڤیەت، چالاکییەکی بەرفراوانیان بۆ بووژاندنەوە و سەرلەنوێ سازکردنەوەی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٤٧دا هەبوو.

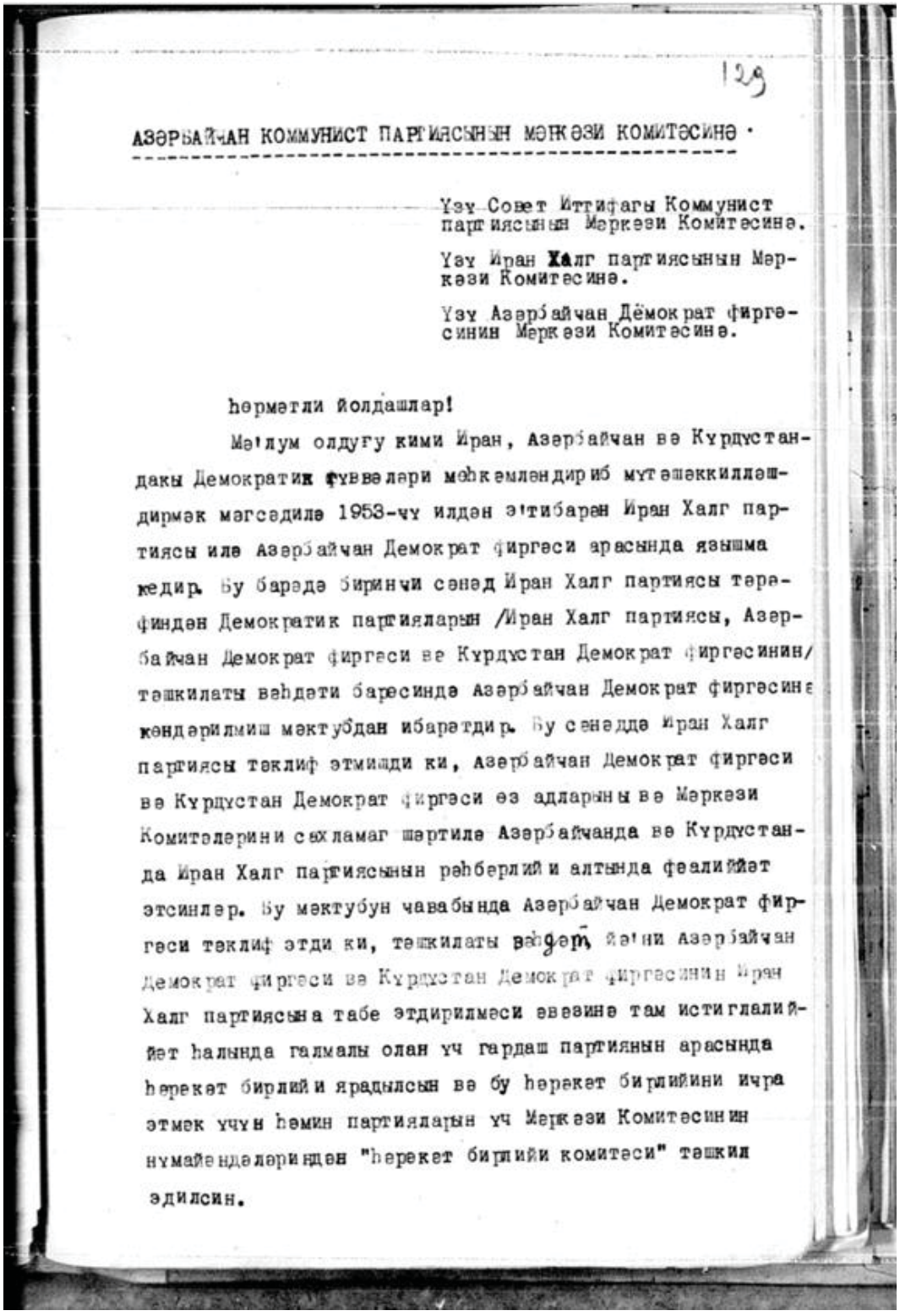
بێجگە لەوەش، پێویستە ئاماژە بە چالاکیی بانگەشەکردنی بەرفراوانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بکرێ کە کاریگەرییەکی زۆری لە سەرانسەری کوردستاندا هەبووە.

ئێستا نزیکەی دە ساڵە ڕۆژنامەی کوردستانی ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بە بەردەوامی و بە ڕێك و پێکی چاپ و بڵاو دەبێتەوە.
هەرچەندە کۆمیتەی ناوەندیی پێکهاتوو لە ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە تاراوگەدا بەهۆی هەندێك هۆکار هەڵوەشایەوە، بەڵام چالاکیی بانگەشەکردنی حیزبی دیموکراتی کوردستان هەر بەردەوامە.
ئەو خاڵانەی لە دێڕەکانی پێشوودا ئاماژەیان پێکراوە، ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە حیزبی دیموکراتی کوردستان، وەك حیزبێکی سیاسی سەربەخۆ، هێشتا زیندووە و چالاکە.
بێگومان بە هێزتر بوون و یەکپارچەیی هێزە دیموکراتیکە ئاراییەکانی ئێران یارمەتیدەری پتەوکردنی پێوەندیی برایانەی گەلان و هاوکاریی هاوبەشی نێوانمان لە ڕێگای گەیشتن بە ئازادییە. ئێمە بە نۆرەی خۆمان لە قوڵایی دڵەوە پشتگیری [لەم ڕەوتە] دەکەین و هیوای سەرکەوتنی بۆ دەخوازین.
سروشتییە کە نەبوون و بەشداری نەکردنی نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەو دانیشتنە ڕاوێژکارییەدا نیشاندەری ئەوەیە کە ئەو دانیشتنە ڕاوێژکارییە نوێنەرایەتی هەموو هێزە دیموکراتییەکانی کۆمەڵگا ناکات و هەر لەبەر ئەوەش، ئەم دانیشتنە شیاوی پەسەندکردنی هیچ بڕیارنامەیەك بەناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان نییە.
ئەو مەسەلەیە دەتوانێ ببێتە هۆی سەرنەکەوتنی کۆبوونەوەی ڕاوێژکاری. لەبەر ئەوەش، بۆ پەرەپێدان و پتەوکردنی پێوەندی و هاوکاریە هاوبەشەکانی حیزبە براکان، پێشنیار دەکەین نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ ئەو کۆبوونەوەی ڕاوێژکارییە بانگ بکەن.

دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی "کوردستان"، ئۆرگانی حیزبی دیموکراتی کوردستان

وەتەمیشی سوڵتان
ڕەزمئاوەر عەبدوڵڵا واژۆ
قازی ڕەحیم واژۆ
گەلاوێژ عەلی واژۆ
مەحمودزادە قادر واژۆ

٥ سپتامبری ١٩٥٧

129

АЗӘРБАЙЧАН КОММУНИСТ ПАРТИЯСЫНЫН МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИНӘ.

Үзү Совет Иттифагы Коммунист партиясынын Мәркәзи Комитәсинә.

Үзү Иран Халг партиясынын Мәркәзи Комитәсинә.

Үзү Азәрбайчан Дёмократ фиргәсинин Мәркәзи Комитәсинә.

Һөрмәтли йолдашлар!

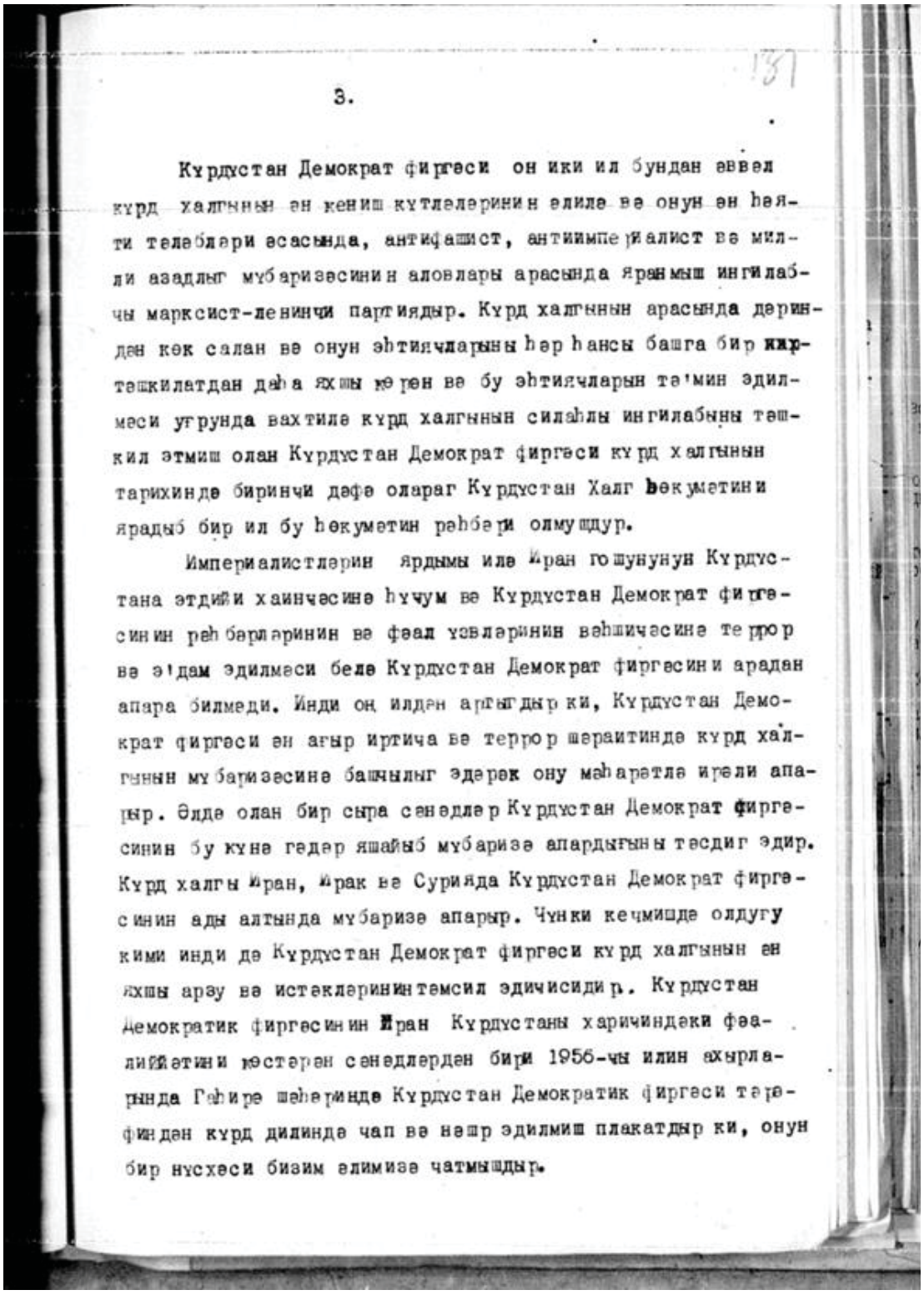
Мә'лум олдуғу кими Иран, Азәрбайчан вә Күрдүстандакы Демократик гүввәләри мөһкәмләндириб мүтәшәккилләшдирмәк мәгсәдилә 1953-чү илдән әтибарән Иран Халг партиясы илә Азәрбайчан Демократ фиргәси арасында язышма кедир. Бу барәдә биринчи сәнәд Иран Халг партиясы тәрәфиндән Демократик партияларын /Иран Халг партиясы, Азәрбайчан Демократ фиргәси вә Күрдүстан Демократ фиргәсинин/ тәшкилаты вәһдәти барәсиндә Азәрбайчан Демократ фиргәсинә көндәрилмиш мәктубдан ибарәтдир. Бу сәнәддә Иран Халг партиясы тәклиф этмишди ки, Азәрбайчан Демократ фиргәси вә Күрдүстан Демократ фиргәси өз адларыны вә Мәркәзи Комитәләрини сахламаг шәртилә Азәрбайчанда вә Күрдүстанда Иран Халг партиясынын рәһбәрлиги алтында фәалиййәт этсинләр. Бу мәктубун чавабында Азәрбайчан Демократ фиргәси тәклиф этди ки, тәшкилати вәһдәт, йә'ни Азәрбайчан Демократ фиргәси вә Күрдүстан Демократ фиргәсинин Иран Халг партиясына табе этдирилмәси әвәзинә там истиглалиййәт һалында галмалы олан үч гардаш партиянын арасында һәрәкәт бирлиги јарадылсын вә бу һәрәкәт бирлийини ичра этмәк үчүн һәмин партияларын үч Мәркәзи Комитәсинин нүмайәндәләриндән "һәрәкәт бирлийи комитәси" тәшкил әдилсин.

2.

Сонралар 1957-чи илдә Совет Иттифагы Коммунист партиясы Мәркәзи Комитеси тәрәфиндән Азәрбайчан Демократ фиргәсинин Мәркәзи Комитесинә вә Иран Халг партиясынын Мәркәзи Комитесинә һемин мәсәлә һаггында көндәрилмиш мектубда да дейилирди ки, Ирандакы демократик гүввәләрин даһа да мөһкәмләндирилмәси мәгсәдилә үч гардаш партиянын нүмайәндәләринин--Иран Халг партиясынын Мәркәзи Комитесинин Сияси Бүросунун, Азәрбайчан Демократ фиргәси Мәркәзи Комитесинин Иүраийә һейәтинин вә Күрдүстан Демократ фиргәсинин нүмайәндәләринин мүшавиресинин кечирилмеси мәсләһәт оларды.

Јухарыда ясланлардан көрүндүйү кими бу мүбаһисәли мәсәлә мейдана кәлән күндән индийә кими бүтүн әлагәдар сәнәдләрдә үч гардаш партиянын--Иран Халг партиясы, Азәрбайчан Демократ фиргәси вә Күрдүстан Демократ фиргәси арасындакы мүнасибат һаггында сөһбәт кедир. Лакин Иран Халг партиясынын Мәркәзи Комитесинин Азәрбайчан Демократ фиргәсинин Мәркәзи Комитесинә көндәрдийи 26 август 1957-чи ил тарихли сон мектубунда көзләнилмәдән Күрдүстан Демократ фиргәсинин ады сырадан чыхарылмыш вә тәшкил әдилмәли олан мүшавиредә онун нүмайәндәләринин иштиракы һаггында бир шей дейилмәмишдир.

Тәбии ораг Ирандакы бүтүн демократик гүввәләрин кәләчәк мүнасибатының тәлеини мүгәддәмати суретдә тә'йин этмәли олан бу мүшавиредән Иран Халг партиясы тәрәфиндән Күрдүстан Демократ фиргәсинин кәнар әдилмәси истәр сияси вә идеолоки вә истәрсә дә тәшкилати чәһәтдән дүзкүн олмаян бир ишдир. Мәһз буна көрә дә ашағыдакылары сизә билдирмәйи зәрури һесаб әдирик.

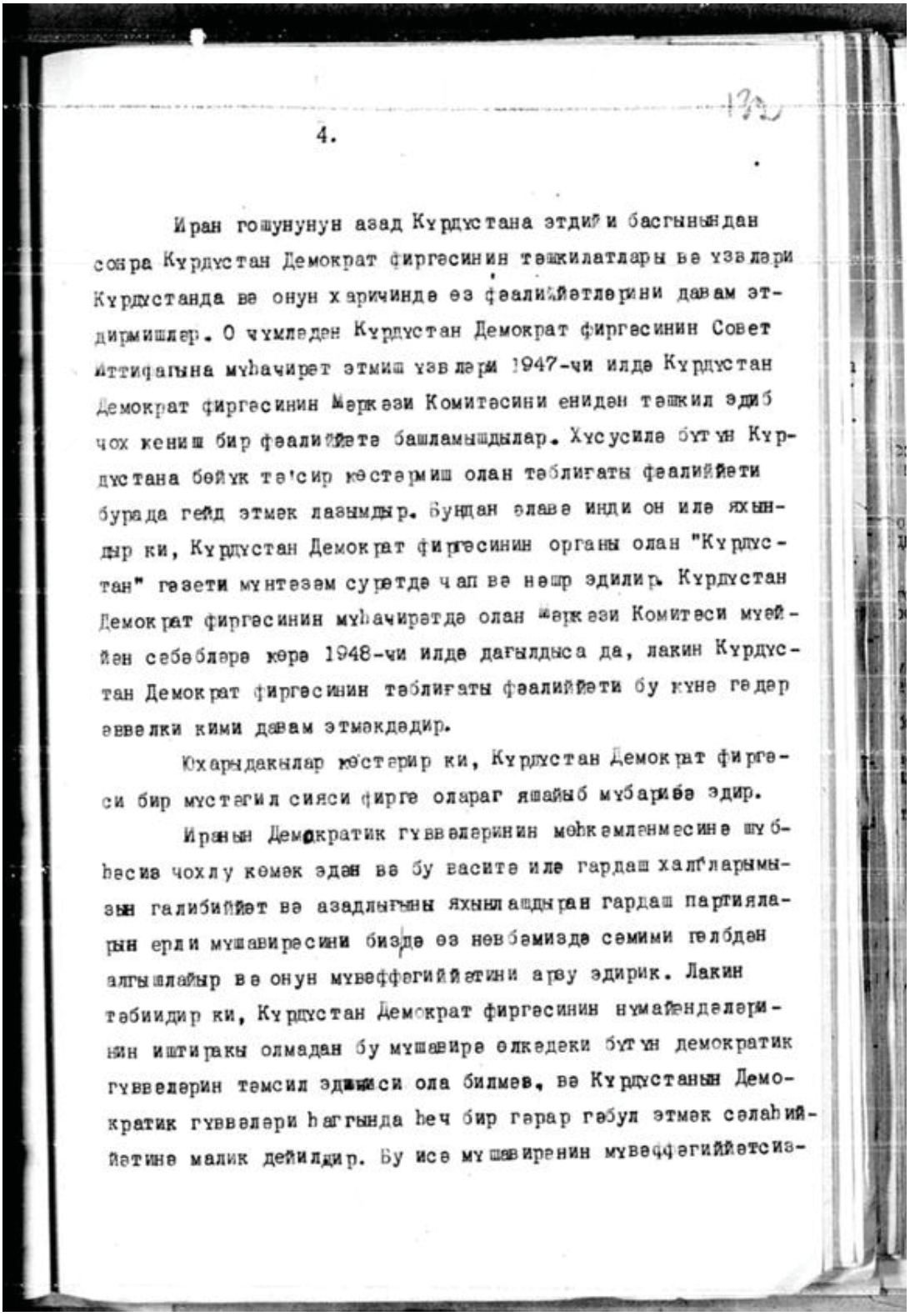

137

3.

Күрдүстан Демократ фиргәси он ики ил бундан әввәл күрд халғының ән кәниш күтләләриниң әлидә вә онун ән һәяти тәләбләри әсасында, антифашист, антиимпериалист вә милли азадлыг мүбаризәсиниң аловлары арасында јаранмыш ингилабчы марксист-ленинчи партиядыр. Күрд халғының арасында дәриндән көк салан вә онун әһтијачларыны һәр һансы башга бир тәшкилатдан даһа јахшы көрән вә бу әһтијачларын тә'мин едилмәси үғрунда вахтилә күрд халғының силаһлы ингилабыны тәшкил етмиш олан Күрдүстан Демократ фиргәси күрд халғының тарихиндә биринчи дәфә олараг Күрдүстан Халг Һөкүмәтини јарадыб бир ил бу һөкүмәтин рәһбәри олмушдур.

Империалистләрин јардымы илә Иран гошунунун Күрдүстана етдији хаинчәсинә һүчум вә Күрдүстан Демократ фиргәсиниң рәһбәрләриниң вә фәал үзвләриниң вәһшичәсинә террор вә ә'дам едилмәси белә Күрдүстан Демократ фиргәсини арадан апара билмәди. Инди он илдән артыгдыр ки, Күрдүстан Демократ фиргәси ән ағыр иртича вә террор шәраитиндә күрд халғының мүбаризәсинә башчылыг едәрәк ону мәһарәтлә ирәли апарыр. Өлдә олан бир сыра сәнәдләр Күрдүстан Демократ фиргәсиниң бу күнә гәдәр јашајыб мүбаризә апардығыны тәсдиг едир. Күрд халғы Иран, Ирак вә Сурија да Күрдүстан Демократ фиргәсиниң ады алтында мүбаризә апарыр. Чүнки кечмишдә олдуғу кими инди дә Күрдүстан Демократ фиргәси күрд халғының ән јахшы арзу вә истәкләриниң тәмсил едичисидир. Күрдүстан Демократик фиргәсиниң Иран Күрдүстаны харичиндәки фәалијјәтини көстәрән сәнәдләрдән бири 1956-чы илин ахырларында Гәһирә шәһәриндә Күрдүстан Демократик фиргәси тәрәфиндән күрд дилиндә чап вә нәшр едилмиш плакатдыр ки, онун бир нүсхәси бизим әлимизә чатмышдыр.

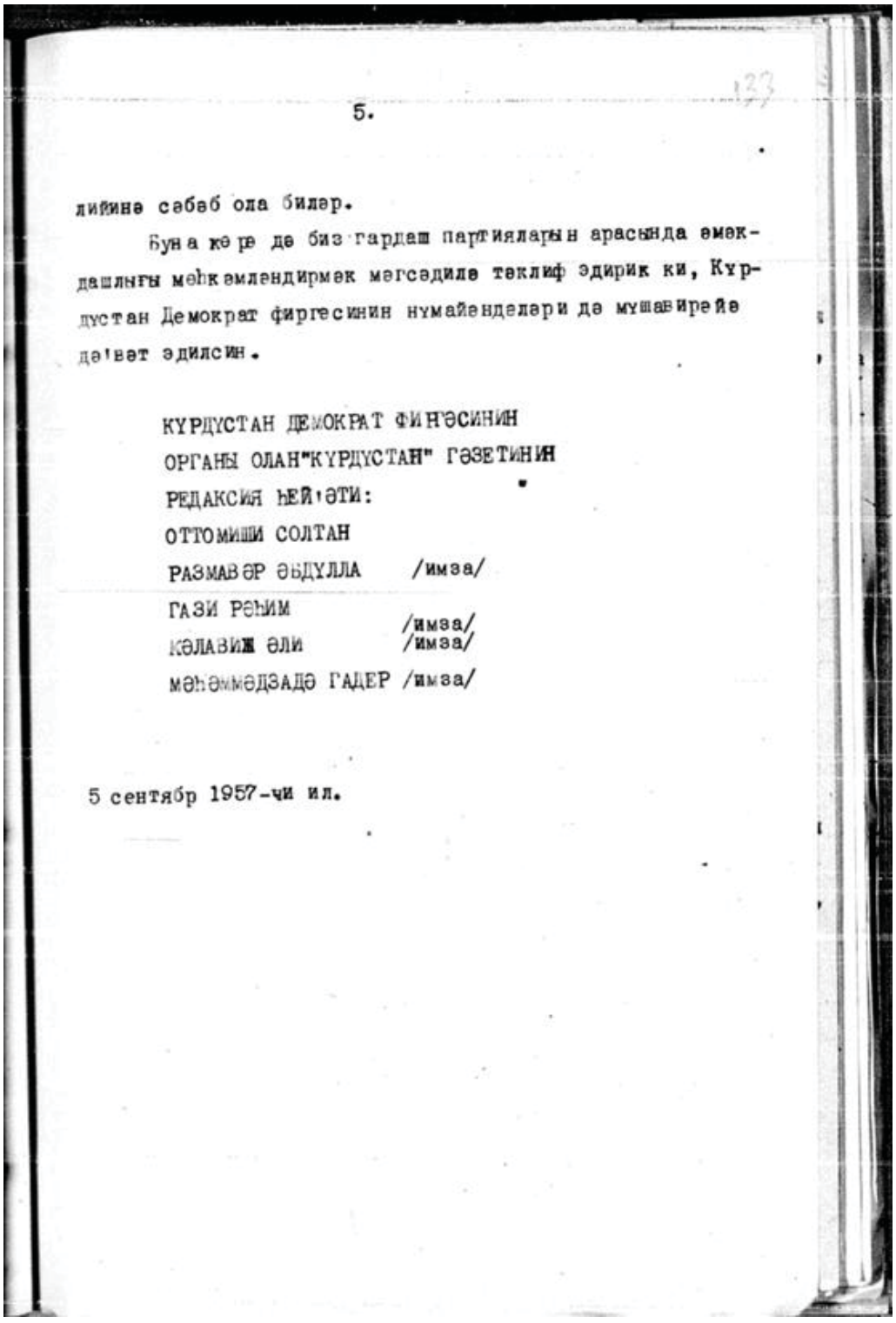

4.

Иран гошунунун азад Күрдүстана этдиӽи басғынындан сонра Күрдүстан Демократ фиргәсинин тәшкилатлары вә үзвләри Күрдүстанда вә онун харичиндә өз фәалиӽйәтләрини давам этдирмишләр. О чүмләдән Күрдүстан Демократ фиргәсинин Совет Иттифагына мүһаҹирәт этмиш үзвләри 1947-чи илдә Күрдүстан Демократ фиргәсинин Мәркәзи Комитәсини еиниден тәшкил әдиб чох кениш бир фәалиӽйәтә башламышдылар. Хүсусилә бүтүн Күрдүстана бөйүк тә'сир көстәрмиш олан тәблиғаты фәалиӽйәти бурада гейд этмәк лазымдыр. Бундан әлавә инди он илә яхындыр ки, Күрдүстан Демократ фиргәсинин органы олан "Күрдүстан" гәзети мүнтәзәм сурәтдә чап вә нәшр әдилир. Күрдүстан Демократ фиргәсинин мүһаҹирәтдә олан Мәркәзи Комитәси мүәййән сәбәбләрә көрә 1948-чи илдә дағылдыса да, лакин Күрдүстан Демократ фиргәсинин тәблиғаты фәалиӽйәти бу күнә гәдәр әввәлки кими давам этмәкдәдир.

Јухарыдакылар көстәрир ки, Күрдүстан Демократ фиргәси бир мүстәгил сияси фиргә олараг яшайыб мүбариӽә әдир.

Ираның Демократик гүввәләринин мөһкәмләнмәсинә шүбһәсиз чохлу көмәк әдән вә бу васитә илә гардаш халгларымызын галибиӽйәт вә азадлыгыны яхынлашдыран гардаш партияларын ерли мүшавиресини биздә өз нөвбәмиздә сәмими гәлбдән алгышлаӽыр вә онун мүвәффәгиӽйәтини арзу әдирик. Лакин тәбиидир ки, Күрдүстан Демократ фиргәсинин нүмаӽәндәләринин иштиракы олмадан бу мүшавирә өлкәдәки бүтүн демократик гүввәләрин тәмсил әдилмиси ола билмәз, вә Күрдүстанын Демократик гүввәләри һагғында һеч бир гәрар гәбул этмәк сәлаһиӽйәтинә малик дейилдир. Бу исә мүшавиренин мүвәффәгиӽйәтсиз-

5.

дийинə сəбəб ола билəр.

Буна кəрə дə биз гардаш партияларын арасында əмəкдашлыгы мəһкəмləндирмək мəгсəдилə тəклиф эдирик ки, Күрдүстан Демократ фиргəсинин нүмайəндəлəри дə мүшавирəйə дəʻвəт эдилсин.

КҮРДҮСТАН ДЕМОКРАТ ФИРҒƏСИНИН
ОРГАНЫ ОЛАН"КҮРДҮСТАН" ГƏЗЕТИНИН
РЕДАКСИЯ ҺЕЙʻƏТИ:
ОТТОМИШИ СОЛТАН
РАЗМАВƏР ƏБДҮЛЛА /имзə/
ГАЗИ РəһИМ /имзə/
КƏЛАВИЖ ƏЛИ /имзə/
мəһəммədЗАДə ГАДЕР /имзə/

5 сентябр 1957-чи ил.

بەڵگەی ١٠. نامەی کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ پرسی حیزبی یەکگرتووی مارکسیستی کرێکاری لە ئێران

کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

بە پێی لێکدانەوەی داواکارییەکانی کۆمیتە ناوەندییەکانی حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، هەروەها داخوازی زۆری کۆچبەرە سیاسییەکانی ئێران بۆ کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی سەبارەت بە پرسی بوونی سێ حیزبی سەربەخۆی دیموکراتیك لە ئێراندا (حیزبی تودەی ئێران، فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و حیزبی دیموکراتی کوردستان)، کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بە پێویستی دەزانێ بۆچوونی خۆی لەم بارەیەوە بۆ حیزبە براکان دەربڕێ.
کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی پێی وایە ئەو پێوەندیانەی لەم ساڵانەی دواییدا لە نێوان ئۆرگانە ڕێبەرییەکانی حیزبی تودەی ئێران و فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان پێکهاتووە، نائاساییە. تایبەتمەندیی ئەم پێوەندیانە بریتی بووە لە نامۆبوون، نەبوونی هاوکاریی نزیك و پێوەندی و یەکیەتی کردار، کە بە شێوەیەکی نەرێنی کاریگەری لەسەر دۆخی ئەخلاقی و سیاسی جەماوەری حزبی هەیە و دەبێتە هۆیی بڕینی پێوەندیی نێوان کۆمیتەی ناوەندیی حیزبە دیموکراتییەکان لە ڕێکخراوە نهێنییەکانی نێو ئێران. لە هەلومەرجی هاوچەرخدا، کاتێك

پێویست بە یەکگرتوویی هەموو ئەو هێزانەیە کە توانای خەباتکردنیان بۆ سەربەخۆیی نەتەوەیی ئێران، دژ بە کۆنەپەرەستە ناوخۆیی و هێزە تێکدەرەکانی ئیمپریالیزم هەیە، ئەو وەزعە و چۆنییەتی کاری ناو حیزبە دیموکراتیکەکان زیانی گەورە لە بزووتنەوەی دیموکراتیکی ئێران دەدات.

کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بە پشتبەستن بە هەڵوێستی مارکسیستی لینینیستی کە لە هەموو وڵاتێکدا دەبێ یەك حیزبی مارکسیستی کرێکاری بوونی هەبێ، لەسەر ئەو باوەڕەیە، لە بنەڕتدا باشترین چارەسەر، سازدانەوەی حیزبێك بۆ تەواوی ئێران بە بوونی یەك ناوەندی سەرکردایەتییە، بەڵام لەگەڵ پاراستنی [قەوارەی] فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجانی ئێران و حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لەسەر مافی رێکخراوە حیزبیە نەتەوەییەکان کە وێرای هەبوونی کۆمیتە ناوەندی خۆیانن دەچنە نێو حیزبێکی یەکگرتوو و پێرەوی لە یەك ناوەندی ڕێبەریی دەکەن.

بەو پێیەی کە دامەزراندنی حیزبێکی یەکگرتوو ئەرکی خودی حیزبە براکانە، کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی پێی وایە دەکرێ پێشنیاری پێکهێنانی کۆبوونەوەیەك لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی تودەی ئێران، کۆمیتەی ناوەندی دەفتەری کارگێڕیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان و نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بدات بۆ تاوتوێکردنی ئەم پرسە و پەرەپێدانی کار لە نێو جەماوەری خەڵکدا. کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی دەتوانێ بۆ پێکهێنان و بەڕێوەبردنی کۆبوونەوەیەکی وا لە شاری مۆسکۆ هاوکاریی بکات.

لەو کۆبوونەوەیەدا، دەکرێ لە ئێستاوە ڕێکبکەون لەسەر پێکهێنانی دەفتەرێکی پێوەندیی لە نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندی حیزبە براکان، و بە لەبەرچاوگرتنی سەرنجپێدانی سەرەکی بە کار لە نێو جەماوەری خەڵك لە ئێران، ئەوە دەتوانێ یارمەتی بە پتەوتر کردن و گەشەسەندنی پێوەندی دۆستانە لە نێوان حیزبەکاندا بدات. دەفتەری پێوەندییەکان دەتوانی یارمەتیی پەسەندکردنی بڕیارە ڕێکەوتووەکان لە لایەن کۆمیتەی ناوەندییەکانەوە بدات، بۆ وێنە لە بواری ئامادەکردنی پلاتفۆرمی سیاسی هاوبەشی حیزبە دیموکراتیکەکان، کە بە وردی و بە ڕوونی ئەرکی دەستبەجێی حیزبەکان لە خەبات بۆ سەربەخۆیی نەتەوەیی ئێران، بۆ ئاشتی و بۆ مافە گرنگەکانی گەلانی ئێران دیاری بکات، تا لەسەر بنەمای پلاتفۆرمێکی وا، بەرفراوانترین تویژێك لە کرێکار، جوتیار، سنعەتکار و ڕووناکبیرە پێشکەوتنخوازەکان، هەروەها کۆڕگەلێکی دیاریکراو لە بۆرژوازی میللی یەکبگرن و ڕابکێشێندرێن بەرەو بزاڤێکی چالاك.

١١ ژانویەی ١٩٥٧

ژمارەی پ ٦٨ / **XXIII** مۆری کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی

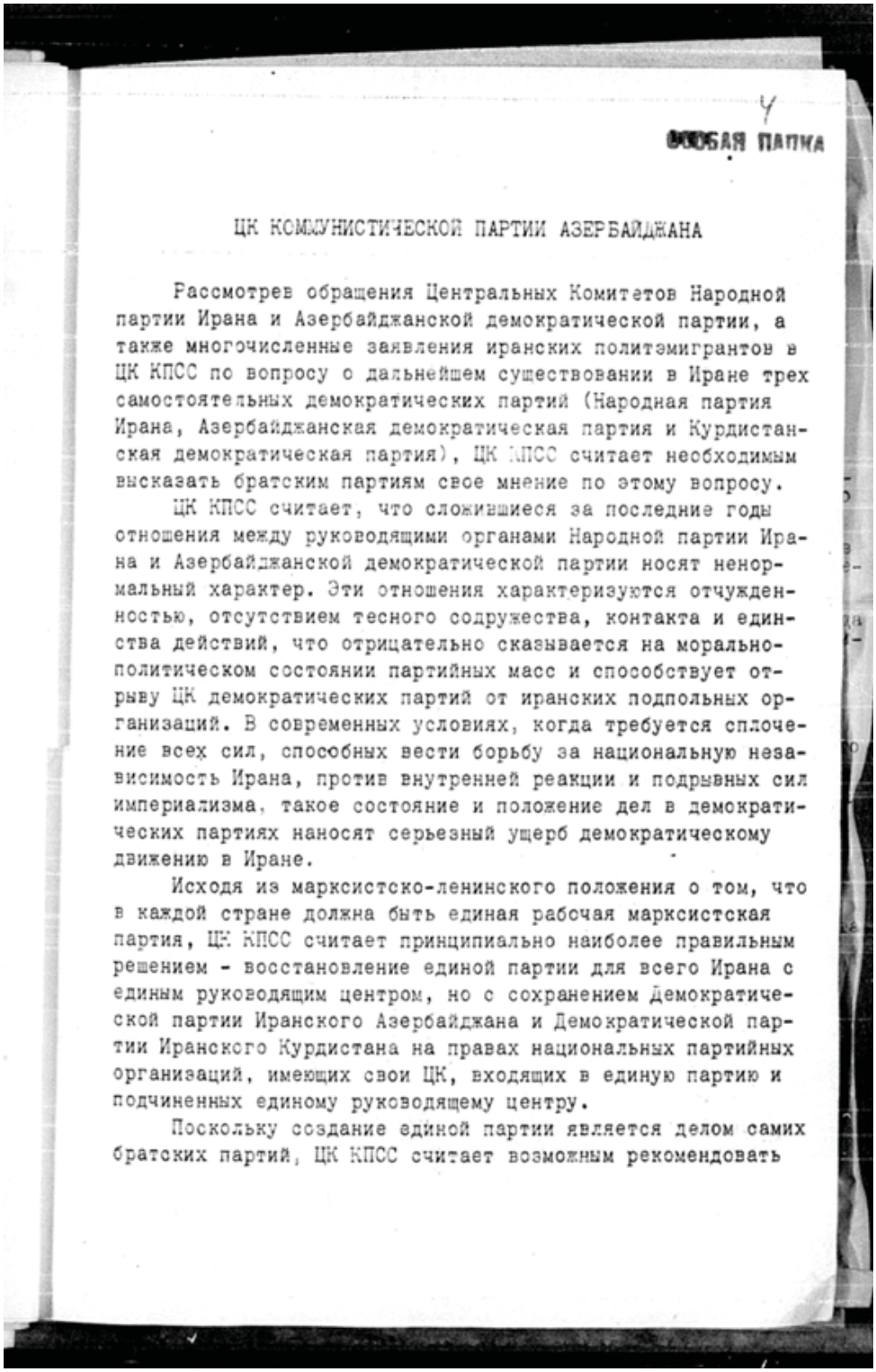
کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی

١٠ — ك پ، ن. ب

مۆر: کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

بەشی نهێنیی

ژمارەی گەیشتوو ٩ س س ١٩ ی ژانویەی ١٩٥٧

Y

ОСОБАЯ ПАПКА

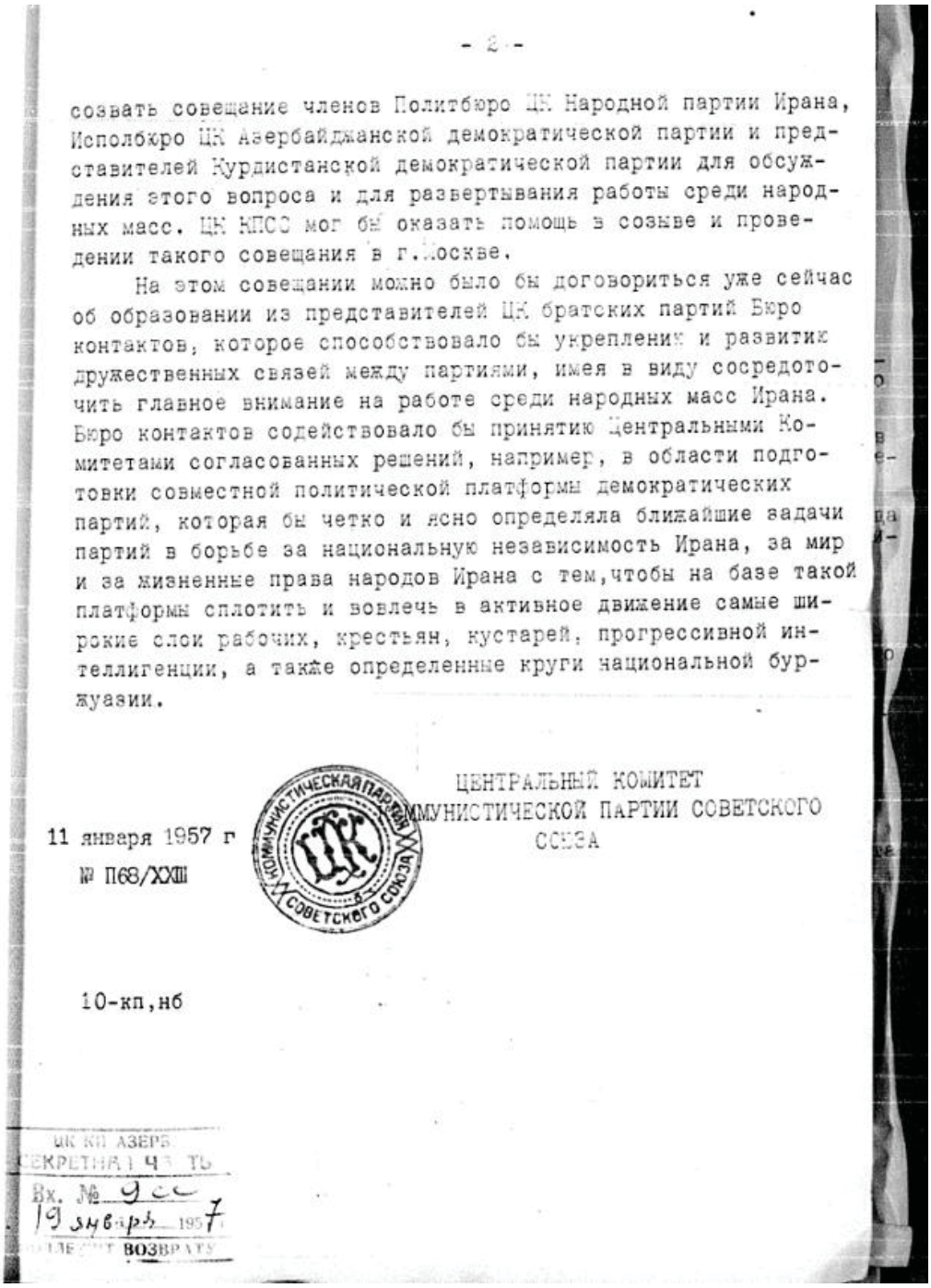
ЦК КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Рассмотрев обращения Центральных Комитетов Народной партии Ирана и Азербайджанской демократической партии, а также многочисленные заявления иранских политэмигрантов в ЦК КПСС по вопросу о дальнейшем существовании в Иране трех самостоятельных демократических партий (Народная партия Ирана, Азербайджанская демократическая партия и Курдистанская демократическая партия), ЦК КПСС считает необходимым высказать братским партиям свое мнение по этому вопросу.

ЦК КПСС считает, что сложившиеся за последние годы отношения между руководящими органами Народной партии Ирана и Азербайджанской демократической партии носят ненормальный характер. Эти отношения характеризуются отчужденностью, отсутствием тесного содружества, контакта и единства действий, что отрицательно сказывается на морально-политическом состоянии партийных масс и способствует отрыву ЦК демократических партий от иранских подпольных организаций. В современных условиях, когда требуется сплочение всех сил, способных вести борьбу за национальную независимость Ирана, против внутренней реакции и подрывных сил империализма, такое состояние и положение дел в демократических партиях наносят серьезный ущерб демократическому движению в Иране.

Исходя из марксистско-ленинского положения о том, что в каждой стране должна быть единая рабочая марксистская партия, ЦК КПСС считает принципиально наиболее правильным решением - восстановление единой партии для всего Ирана с единым руководящим центром, но с сохранением Демократической партии Иранского Азербайджана и Демократической партии Иранского Курдистана на правах национальных партийных организаций, имеющих свои ЦК, входящих в единую партию и подчиненных единому руководящему центру.

Поскольку создание единой партии является делом самих братских партий, ЦК КПСС считает возможным рекомендовать

- 2 -

созвать совещание членов Политбюро ЦК Народной партии Ирана, Исполбюро ЦК Азербайджанской демократической партии и представителей Курдистанской демократической партии для обсуждения этого вопроса и для развертывания работы среди народных масс. ЦК КПСС мог бы оказать помощь в созыве и проведении такого совещания в г.Москве.

На этом совещании можно было бы договориться уже сейчас об образовании из представителей ЦК братских партий Бюро контактов, которое способствовало бы укреплению и развитию дружественных связей между партиями, имея в виду сосредоточить главное внимание на работе среди народных масс Ирана. Бюро контактов содействовало бы принятию Центральными Комитетами согласованных решений, например, в области подготовки совместной политической платформы демократических партий, которая бы четко и ясно определяла ближайшие задачи партий в борьбе за национальную независимость Ирана, за мир и за жизненные права народов Ирана с тем, чтобы на базе такой платформы сплотить и вовлечь в активное движение самые широкие слои рабочих, крестьян, кустарей, прогрессивной интеллигенции, а также определенные круги национальной буржуазии.

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

11 января 1957 г

№ П68/XXIII

10-кп,нб

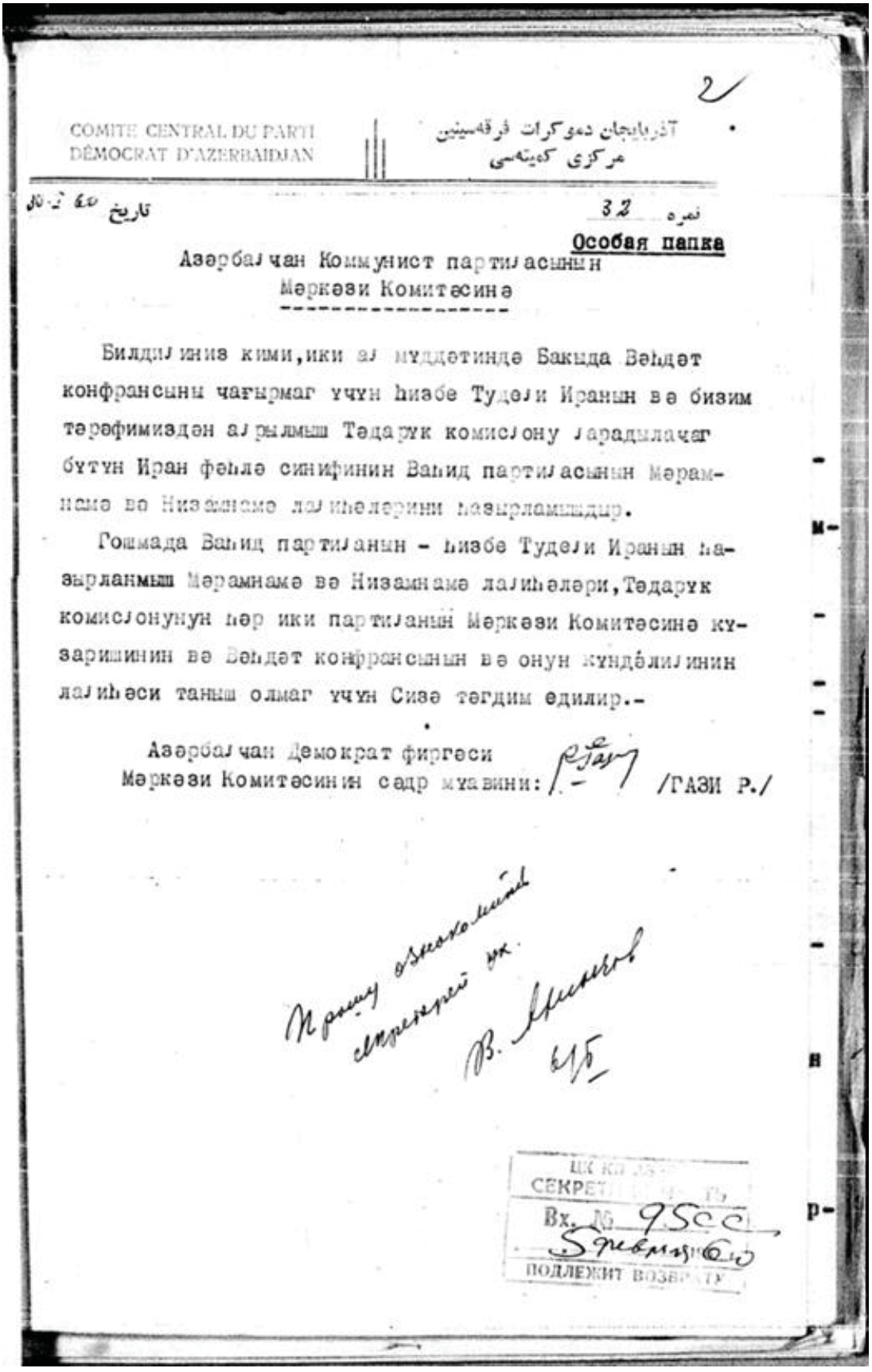
ЦК КП АЗЕРБ.
СЕКРЕТНАЯ ЧАСТЬ
Вх. № 9сс
19 января 1957
ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ

بەڵگەی ١١. نامەی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لە پێوەندی لەگەڵ کۆنفرانسی یەکگرتن لە باکۆ

کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان
ژمارەی ٣٢ ڕێکەوتی ٣٠.١.١٩٦٠

بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

هەر وەك ئاگادارن، بۆ بەڕێوەبردنی کۆنفرانسی یەکگرتن لە باکۆ لە ماوەی دوو مانگی داهاتوودا، لە نێوان حیزبی تودەی ئێران و ئێمەدا کۆمیسیۆنێکی برایی پێکهاتووە. ئەرکی ئەم کۆمیسیۆنە نووسین و ئامادەکردنی ڕەشنووسی مەرامنامە و پێرەوی ناوخۆی تاکە حیزبی چینی کرێکاری ئێرانە.
بۆ ئاگاداریی بە هاوپێچ، ڕەشنووسی مەرامنامە و پێرەوی ناوخۆی حیزبی یەکگرتوو، ڕاپۆرتی کۆمیسیۆنی بەرایی بۆ کۆمیتە ناوەندی هەر دوو حیزبەکە و مەرامنامە و دەستوری کاری کۆنفرانسی یەکگرتن ئاراستەی ئێوە دەکەین.
جێگری سەرۆکی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان:
قازی ڕ.
مۆری کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان
بەشی نهێنینی
ژمارەی گەیشتنی ٩٥ س س
٥ فێوریەی ١٩٦٠

COMITE CENTRAL DU PARTI
DÉMOCRAT D'AZERBAIDJAN

آذربایجان دموکرات فرقەسینین
مرکزی کمیتەسی

тарих 22.12.46

нөмрə 32

Особая папка

Азəрбаjчан Коммунист партиjасынын
Мəркəзи Комитəсинə

Билдиjиниз кими,ики аj мүддətində Бакыда Вəһдət конфрансыны чағырмаг үчүн Һизбе Тудеjи Иранын вə бизим тəрəфимиздən аjрылмыш Тəдарүк комисjону jарадыласаг бүтүн Иран фəһлə синифинин Вəһид партиjасынын Мəрамнамə вə Низамнамə лаjиһələрини һазырламышдыр.

Гошмада Вəһид партиjанын - Һизбе Тудеjи Иранын һазырланмыш Мəрамнамə вə Низамнамə лаjиһələри,Тəдарүк комисjонунун һəр ики партиjанын Мəркəзи Комитəсинə күзаришинин вə Вəһдət конфрансынын вə онун күндəлиjинин лаjиһəси таныш олмаг үчүн Сизə тəгдим едилир.-

Азəрбаjчан Демократ фирғəси
Мəркəзи Комитəсинин сəдр мүавини: /ГАЗИ Р./

Прошу обеспечить секретарей ЦК.
В. Ермилов
6/12

ЦК КП(б)
СЕКРЕТ... ОТД.
Вх. № 9566
ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ

بەڵگەی ١٢. پرسی کۆبوونەوەی ئەحمەد تۆفیق لەگەڵ بەرپرسانی یەکیەتی سۆڤیەتی

بۆ کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت
ئاگادارتان دەکەمەوە کە لە ٢٠ی مارسی ١٩٦٠ نامەیەکم لە یەکێك لە سەرکردەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان، ئەحمەد تۆفیق (بەناوی سەید عەبدوڵڵا ئیسحاقی)ەوە پێگەیشت، کە ئێستا نیشتەجێی کۆماری عێراقە.
کۆتایی ساڵی ڕابردوو هاوڕێ ئەحمەد تۆفیق لەگەڵ کوردە دیموکراتەکانی دیکە لە ئەنجامی سەرکوتکردنی بەرفراوانی کوردە دیموکراتەکان لە لایەن دەسەڵاتدارانی ئێرانەوە، کۆچی کرد بۆ عێراق.
هاوڕێ ئەحمەد تۆفیق، لە نامەکەیدا بەناوی سەرکردایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە ڕێگەی منەوە داوا دەکات، پێتان ڕابگەیەنم کە ئەوان زۆر حەز دەکەن لەگەڵ نوێنەرانی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی کۆببنەوە. [ناوبراو] دەنووسێ: "باوك و براکانمان /واتە کۆمیتەی ناوەندی و ئەندامانی حیزب – ق .ڕ./ زۆر حەز دەکەن بە چاوپێکەوتنیان لەگەڵ باوکی مەزن/ حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی ق. ڕ/ بەو پێیەی زۆر پرس هەیە کە بەبێ ئامۆژگاری باوە گەورە ناتوانین چارەسەری بکەین، هەموو داوا دەکەن و ئاواتەخوازن ئەم کۆبوونەوەیە بە زووترین کات ئەنجام بدرێ. داوات لێدەکەین داواکارییەی ئێمە بە ئاگایی باوکی مەزن بگەیەن. من و

هاوڕێکانی دیکە، خۆمان بۆ کۆبوونەوەکە ئامادە دەکەین و بە بێ ئوقرەییەوە چاوەڕێی ئەنجامی هەوڵەکانی تۆین...

هاوڕێ ئەحمەد تۆفیق هەروەها دەنووسێ، ئەگەر ئەو سەفەرە ڕووبدات پێویستە بیر لە خەرجی سەفەر بکەمەوە. ئەو لەگەڵ ئەم نامەیە لیستی نیشتمانپەروەرانی کوردی ناردووە کە لە مانگی نوامبری ساڵی ڕابردوو لە لایەن دەسەڵاتدارانی ئێرانەوە دەستبەسەر کرابوون. لەم لیستەدا ناوی ئامۆزاکەم ڕەحیم جەوانمەردی قازی تێدایە.

هاوڕێیانی ئازیز! وێرای ئاگادارکردنەوەی ئێوە لە داواکاریی سەرکردایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بە ئەرکی خۆم دەزانم پێتان ڕابگەیەنم، کە ئێمە، واتە سەرکردایەتی حیزبی تودەی ئێران و فرقەی دیموکراتی ئازەربایجان زۆر کەم لەبارەی چالاکییەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران لەم ساڵانەی دواییدا دەزانن، هیچ پێوەندییەکمان لە نزیکەوە لەگەڵیان نییە. بەڵام بەو پێیەی ئێستا بڕیارمان داوە یەك حیزبی کرێکارانی مارکسیستی بۆ هەمووی ئێران دروست بکەین، پێویستە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران یش [بەرەو ئەم ڕەوتە] ڕاکێشین، چوونکە بەبێ ئەم حیزبە چارەسەرکردنی ئەم پرسە زۆر گرنگە بۆ ئێمە ئەستەم دەبێ. جگە لەوەش، بەپێی زانیارییەکانمان، دوو ڕەوت لە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا لەسەر پرسی دروستکردنی یەك حیزب بۆ هەمووی ئێران هەیە، لەوانە مەیلی دروستکردنی یەك حیزب بۆ هەمووی کوردستان (ئێران، عێراق، تورکیا و هتد .) هەیە، پێویستە بە بیرۆکەی خۆمان واتە دامەزراندنی یەك حیزب بۆ ئێران، بەرهەڵستی ببینەوە.

بۆ ئەوەش، ئێمە پێویستیمان بە ئامۆژگاریی و یارمەتی ئێوە هەیە. پێمان وایە ئەگەر سەرکردایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەگەڵ

نوێنەرانی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی کۆببێتەوە و خۆیان ئاگاداری ئامۆژگارییەکانی ئێوە بنەوە، ئەوان بە دڵنیاییەوە ڕێگای ڕاست هەڵدەبژێرن و ئەمەش خزمەت بە دروستکردنی یەك تاقە حیزب لە ئێران بە خێرایی دەکات.

ئەگەر کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی بە پێویستی بزانێ نوێنەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بۆ گفتوگۆیەك بانگهێشتن بکات، ئەوە دەتوانرێ لە ڕێگەی باڵۆێزخانەی سۆڤیەت لە بەغداوە ئەم کارە بکرێ.
بەو پێیەی هاوڕێانم چاوەڕێی وەڵام لەلای منەوەن، داواتان لێدەکەم ئامۆژگاریم بکەن چۆن وەڵامیان بدەمەوە.

بە ڕێزمەوە،
قازی ڕەحیم

٢١ی مارسی ١٩٦٠

53

ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМИТЕТУ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ
ПАРТИИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Настоящим довожу до Вашего сведения, что 20 марта 1960 г. мною было получено письмо от одного из лидеров Курдистанской Демократической партии Ахмеда Тофига /он же Сейд Абдулла Исхаги/, который в настоящее время проживает в Иракской республике.

Тов.Ахмед Тофиг вместе с другими курдскими демократами эмигрировались в Ирак в конце прошлого года в результате массовой репрессии Иранских властей против курдских демократов.

Тов.Ахмед Тофиг в своем письме от имени руководства КДП через меня просит передать Вам, что они очень хотели бы встретиться с представителями КПСС. Он пишет: "Наш отец и братья /имеет в виду ЦК и членов партии - Г.Р./ очень и очень хотели, чтобы встретиться с великим отцом /КПСС - Г.Р./. Все просят и желают, чтобы встреча эта состоялась скорее, так как есть очень много вопросов, которые без советов великого отца не можем решать. Мы просим тебя доведи до сведения великого отца нашу просьбу. Я и еще один другой товарищ готовились к встрече и с нетерпением ждем результат твоего старания...

Тов.Ахмед Тофиг также пишет, что, если поездка состоится я должен думать и о расходах на проезд. Он вместе с этим письмом послал список курдских патриотов, которые были арестованы в ноябре прошлого года со сто-

54.

2.

роны иранских властей. В этом списке есть фамилия моего двоюродного брата - Рагим Джаванмерди Гази.

Дорогие товарищи! Поставив Вас в известность о просьбе руководства КДП, я считаю своим долгом доложить Вам, что мы, т.е.руководство НПИ и АДП очень мало знаем о деятельности КДП за последние годы, связи с ними почти не имеются. Но раз сейчас решили создать единую марксистскую рабочию партию для всего Ирана, то необходимо привлечь и КДП, так как без этой партии будет трудно решать данный весьма важный для нас вопрос. Тем более по имеющимся данным в рядах КДП по вопросу создания единой партии для всего Ирана имеются две тенденции, в том числе тенденции создания единой партии для всего Курдистана /Иранский, Иракский, Турецкий и т.д./. Необходимо этому противопоставить нашу идею, т.е. создание единой партии в Иране.

Для этого нужен Ваш совет и помощь. Нам кажется, что если руководство КДП встретится с представителями КПСС и сами узнают Ваш совет, то они безусловно изберут правильный путь и это послужит быстрейшему осуществлению создания единой партии в Иране.

Если ЦК КПСС будет считать нужным пригласить представителей КДП на беседу, то это можно сделать через Советское посольство в Багдаде.

Так как товарищи ждут от меня ответа, то прошу дать мне совет, что мне им ответить.

С уважением

ГАЗИ РАГИМ

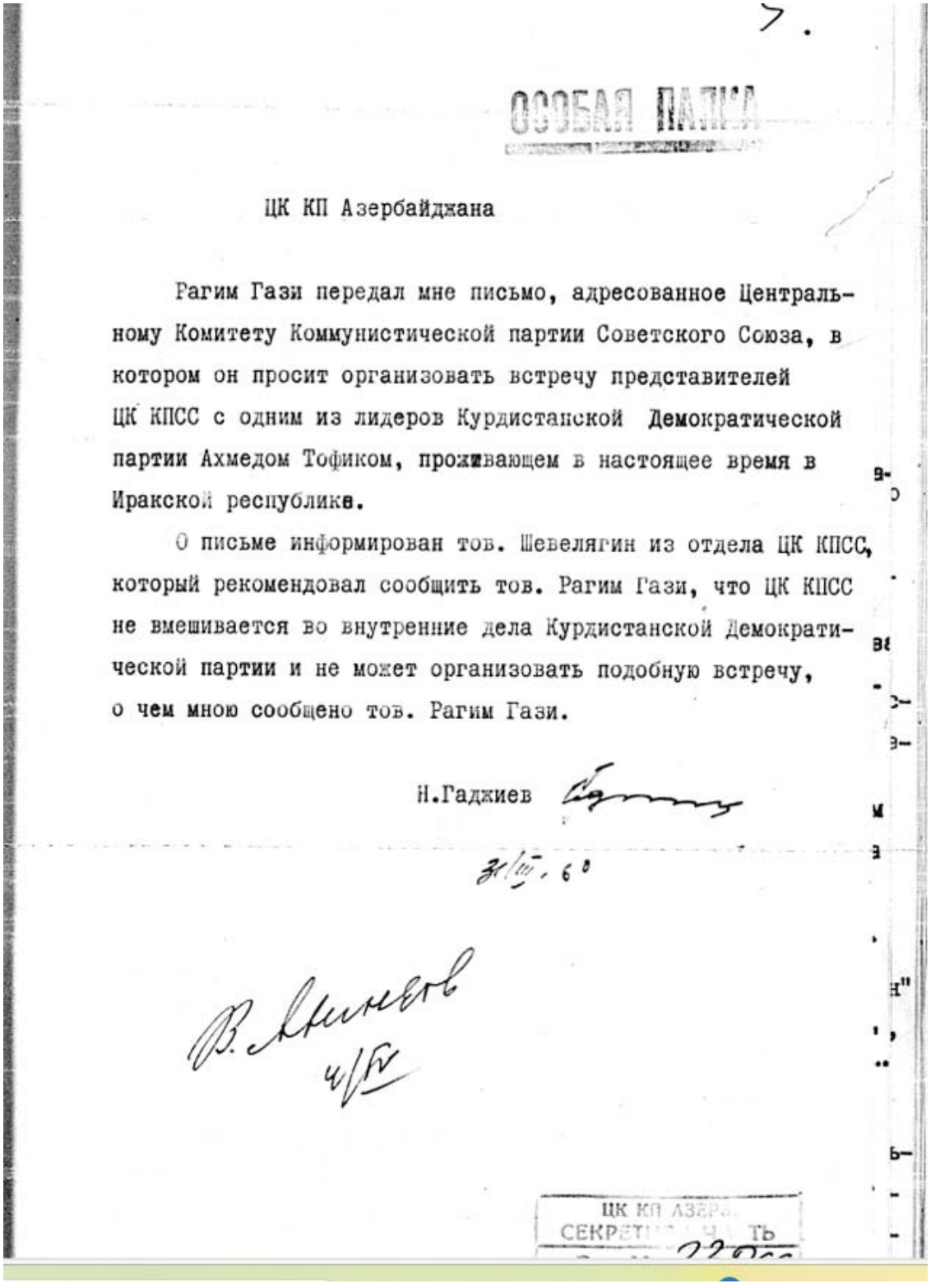
21 марта 1960 г.

بەڵگەی ١٣. وەڵامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان بە نامەکەی ڕەحیم قازی

کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

ڕەحیم قازی نامەیەکی پێدام کە ئاراستەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی کردبوو، تیایدا داوای ڕێکخستنی کۆبوونەوەی نوێنەرانی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لەگەڵ ئەحمەد تۆفیق یەکێك لە سەرکردەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی کردووە، کە ئێستا دانیشتووی کۆماری عێراقە.
هاوڕێ شێویلاگین لە بەشی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لەم نامەیە ئاگادار کراوەتەوە، پێشنیاری کرد هاوڕێ ڕەحیم قازی ئاگادار بکرێتەوە کە کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی دەست تێوەردان لە کاروباری ناوخۆی حیزبی دیموکراتی کوردستان ناکات و ناتوانێ کۆبوونەوەیەکی لەو شێوەیە ڕێك بخات، منیش هاوڕێ ڕەحیم قازیم لەوە ئاگادار کردەوە.
ن.حاجیەف
واژۆ
٣١/ ٣/ ٦٠
واژۆ و. کلینکۆف

موری کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان
بەشی نهێنینی
ژمارەی گەیشتنی ٢٣٠ س س ٣٠/مارسی ١٩٦٠

7.

ОСОБАЯ ПАПКА

ЦК КП Азербайджана

Рагим Гази передал мне письмо, адресованное Центральному Комитету Коммунистической партии Советского Союза, в котором он просит организовать встречу представителей ЦК КПСС с одним из лидеров Курдистанской Демократической партии Ахмедом Тофиком, проживающем в настоящее время в Иракской республике.

О письме информирован тов. Шевелягин из отдела ЦК КПСС, который рекомендовал сообщить тов. Рагим Гази, что ЦК КПСС не вмешивается во внутренние дела Курдистанской Демократической партии и не может организовать подобную встречу, о чем мною сообщено тов. Рагим Гази.

Н.Гаджиев

31/III. 60

В. Алиев
4/IV

ЦК КП АЗЕР...
СЕКРЕТ... ЧАСТЬ

بەڵگەی ١٤. نامەی ڕەحیم قازی بۆ کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لە پێوەندی لەگەڵ کێشەکانی سێیەمین کۆنفرانسی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان

کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی

هاوڕێیانی ئازیز! وەك دەزانن لە ٢٧ و ٢٨ی فوریەی ١٩٦٠ سێیەمین کۆنفرانسی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان لە باکۆ بەڕێوەچوو.
من بە تەواوی هاوڕام لەگەڵ هەڵوێستی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان سەبارەت بە دەست تێوەرنەدان لە کاروباری ناوخۆی حیزبەکەمان و پشتڕاستی دەکەمەوە، بەڵام بەو پێیەی ئەم کۆنفرانسە لە باکۆ بەڕێوەچوو و نوێنەرانی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان لەوێ ئامادە بوون، بە ئەرکی خۆم دەزانم کە بە تێروتەسەلی لە پرۆسەی ئەم کۆنفرانسە ئاگادارتان بکەمەوە، چونکە ئەم کۆنفرانسە لایەنی ڕقەبەریی هەبوو و گروپێك بە ئاشکرا دژی من کاری دەکرد.
زۆر پێش بەڕێوەچوونی کۆنفرانسەکە، من وەك ئەندامی مەکتەبی سیاسی و جێگری سەرۆکی کۆمیتەی ناوەندی، پێوەندیم بە هاوڕێ غوڵام یەحیا دانیشیان سەرۆکی کۆمیتەی ناوەندییەوە کرد، بۆ ئەوەی ڕای ئەو لەبارەی پێکهاتەی نوێی کۆمیتەی ناوەندی بزانم، بەڵام هیچ بۆچوونێکی دەرنەبڕی و تەنیا دوو ڕۆژ پێش دەستپێکردنی کۆنفڕانسەکە منی بانگ کرد و لیستێکی پیشاندام. من ناڕەزایەتیم دەربڕی بەرامبەر بەوەی ئەو ناوی هاوڕێیانێك وەکو سەرۆکی کۆمیتەی باکۆی فیرقەی دیموکراتی

ئازەربایجان و سەرنووسەری ڕۆژنامەی "ئازەربایجان"ی لەو لیستەدا نەگونجاندبوو، من گوتم ئەو کەسانە بە شێوەی ئاسایی دەبێ لە پێکهاتەی کۆمیتەی ناوەندیدا بن، بە تایبەت کە هەردووکیان لە ماوەی کورتی چالاکییان لە دەزگای [حیزبیدا]، خۆیان بە باشی نیشان داوە. تەنانەت لە ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندیشدا چالاکییەکانی کۆمیتەی باکۆ و دەستەی نووسەران بە شێوەیەکی ئەرێنی هەڵسەنگێندرا. هەروەها پێشنیارم کرد هاوڕێگەلێك وەك [تەقی]شاهین، [حەمید] محەمەدزادە، [عەلی] شەمیدە و ئەوانی دیکە کە لە نێو ئەندامانی ئێمەدا خۆشەویستن و بۆ ماوەی ۸ ساڵ لە لایەن ڕێبەرایەتیی پێشووی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان/[ئەبولقاسم] چەشم ئازەر،[میر ڕەحیم] وەلایی، دانشیان/ لە چالاکییە حیزبییەکان دوور خرابوونەوە، بخرێنە ناو ئەم لیستەوە.

ئەم هاوڕێیانە هەموویان عینوانی ناوزەدی هەیە. هاوڕی شاهین لە ساڵی ۱۹۳۵ەوە ئەندامی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانە و چەند ساڵێك وەك یەکێك لە "۵۳ کەس" لە زیندانداوە بووە، و لەم دواییانەدا ئەومان بە ئەندامیەتی کۆمیسیۆنی کاروباری پێوەندییدار بە هاوڕێیانی حیزبی تودەی ئێران دەستنیشان کرد... لە لیستەکەی هاوڕێ دانشیاندا ناوی کەسانێك وەك ئەمین‌زادە و محەمەدزادە کە ئەندامی کۆمیتەی ئامادەکاری دارشتنی بەرنامە و دەستووری حیزبی یەکگرتووی مارکسیستی کرێکاریی ئێران بوون، نەبوو، لەکاتێکدا هاوڕی دانشیان ناوی سێیەم ئەندامی ئەم کۆمیسیۆنەی، واتە فەرەج دەست گوشادەی لە لیستەکەدا گونجاندبوو.

لە لیستی هاوڕێ دانشیاندا ناوی هاوڕێ [حەلیمە] بلووری سەرنوسەری پێشووی [لەوەدەچێ مەبەست ڕۆژنامەی 'ئازەربایجان' بێ] هاتبوو کە ئێمە وەك مەکتەبی سیاسی بڕیارمان دابوو بەهۆی توانا نەبوون لە

جێبەجێکردنی ئەرکەکانی، لەو پۆستەی دووربخەینەوە. جگە لەوەش لە لیستەکەدا کەسانێك هەبوون کە بارودۆخی ئێرانیان بە گشتی نەدەزانی.
بەم چەشنە، هاوڕێ دانشیان بە تۆندی دژایەتی لەگەڵ هاوڕێیان شاهین و شەمیدە و محەمەدزادە کرد، بەڵام سەبارەت بە بەرپرسی کۆمیتەی باکۆ و سەرنووسەری ڕۆژنامەکە وتی ئێمە دەیانخەینە لیستی کۆمیسیۆنی پێداچوونەوە، لەکاتێکدا سەرۆکەکانی کۆمیتە ناوچەییەکانی سومگاییت/بە ٤٦ – ٤٠ ئەندامی حیزبی/ و قاسم ئیسماعیل / بە ١١٠ – ١٠٠ ئەندامی حیزب/ و گیوکچای[بە ٩٠ ئەندامی حیزبییەوە/ و ئەوانەی دیکە کە لە باری ڕێکخراوەییەوە بایەخێکی کەمتریان هەیە لە لیستی کۆمیتەی ناوەندیداگونجێنرابوون. هەروەها ڕاستییەکیتر ئەوەیە کە لە کۆمیتەی باکۆدا ٤ کەس خرابوونە ناو لیستەکەوە، بەڵام سەرۆکی کۆمیتەکەی تێدانەبوو، دوو ئەندامی دەستەی نووسەران خرابوونە ناو لیستەکەوە، بەڵام سەرنوسەرەکەی نا. لە کاتی بەڕێوەچوونی کۆنفڕانسەکەدا، هاوڕێ سەفەری سەرۆکی کۆمیتەی باکۆ، بە پێداگری و بە حەقەوە خۆی لە کاندیدبوونی بۆ کۆمیسیۆنی پێداچوونەوە کشاندەوە و، سەرنووسەر هاوڕێ [فەتحی] خۆشگنابی، کە تەنانەت بانگهێشتی کۆنفرانسیش نەکرابوو، نامەیەکی بۆ دەستەی لێژنەی سەرۆکایەتی کۆنفڕانسەکە نارد و داوای کرد ناوی لە لیستەکە نەخەن. تەنانەت پێش کۆنفڕانس بە هاوڕێ دانشیانم گوت کە پێویستە لیستەکە لەگەڵ ئەندامانی دیکەی مەکتەبی سیاسی، لانیکەم لەگەڵ بەشی ڕێکخستن هەماهەنگ بکرێ، بەڵام ئەو لەگەڵ ئەم بیرۆکەیەدا ناکۆك بوو.
دوای تاوتوێ کردنی ئەو لیستەی وا هاوڕێ دانشیان پێشنیاری کردبوو، من هەستم کرد کە هەوڵی دووبارەکردنەوەی هەمان مەبەستی ڕابردوو

دەدات و دەیەوێ هاوڕیکانی لە دەوری خۆی کۆکاتەوە. من هەستم کرد ئەو دیسان وەکو ڕابردوو خەریکی خۆجێگەریی یە و لە هیچ حاڵەتێکدا نایەوێ کەلك لە هاوڕێ لێهاتوو و خوێندەوارەکان وەربگرێ. بۆیە لە ڕێگەی هاوڕێ جەلیلی کە کاریگەرییەکی زۆری لەسەر هاوڕێ دانشیان هەبوو، پەیامێکم نارد کە دەست لەکار دەکێشمەوە و داواتان لێدەکەم ناوم نەخەنە لیستی کۆمیتەی ناوەندیەوە.

دوای ئەمەش کۆنفرانس دەستی پێکرد.

لە یەکەم ڕۆژی کۆنفڕانسدا هاوڕێ بلووری دژ بە من قسەی کرد و هەندێك لە هاوڕێیانی هۆڵەکە بە دەنگی بەرز پشتگیرییان لەو قسە پیسانەی ئەو لە دژی من کرد. ڕۆژی دواتر، نزیکەی کاتژمێر و نیوێك پێش دەستپێکردنی کۆنفڕانسەکە، هاوڕێ دانشیان بانگی کردم بۆ ژوورەکەی خۆی و، گوتی دەمەوێ لە پێوەندیی لەگەڵ پێکهاتەی تازە ئاخرین ڕاوێژت لەگەڵ بکەم. لیستەکەی خوێندەوە و بینیم کەسێکی نوێی لە لیستەکەدا گونجاندوە، ئەویش هاوسەری هاوڕێ بلوورییە. دوای ئەوە وێنەکەم بۆ ڕوون بووەوە و پێم گوت: تۆ هەمیشە پێتدا هەڵگوتوم و چەند جارێکیش لەبەردەم هاوڕێیانی دیکەدا گوتوتە بێ قازی ناتوانم کار بکەم. بەڵام ئێستا دەبینم مەبەستی دیکەت هەیە. بۆیە بە پێ داگرییەوە داوام لێکرد ناوم لە لیستی کاندیدەکان بۆ پێکهاتەی کۆمیتەی ناوەندی نەگونجێنی و ئەگەر ئەم کارە نەکرێ لە کاتی تاوتوێ کردندا، من خۆم دەکێشمەوە. هاوڕێ دانشیان لە وەڵامدا گوتی هیچ مەبەستێکی دیکەی نییە و بە تەواوەتی پشتیوانی لە کاندید بوونی من دەکات و هتد.

ڕۆژی ٢٨ی فوریە کاتژمێر ٩ی بەیانی کۆبوونەوەی دەستەی نوێنەرایەتی دەستپێکرد بۆ گفتوگۆکردن لەسەر کاندیدەکانی کۆمیتەی ناوەندی و کۆمیتەی پێداچوونەوە. کاتێك کاندیدبوونم بەرزکرایەوە، داوای

قسەکردنم کرد، بەڵام هاوڕێ دانشیان ڕێگەی پێنەدام و لەجیاتی من [نۆبەی] قسەکەی دا بە هاوڕێیەکی دیکە کە دژی کاندیدبوونی من بوو. بە گشتی، بە زۆرینەی دەنگ منیان خستە نێو لیستەکەوە. لە کاتی پشووەکەدا، دوای ڕاوێژکردنم لەگەڵ نوێنەری کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان، هاوڕێ ئەحمەدۆف کرد، پێم وت خۆم لە کاندیدبوون دەکشێنمەوە، ئەویش وتی بیرێکی باشە. لە هەمان کاتدا هاوڕێ جەلیلی هات بۆلام و پێیگوتم کە لە نێو دەستەی نوێنەرایەتی هەندێك کەس دەڵێن ئەگەر کەسێك دەنگ بە قازانجی من بدات سزا دەدرێت. بەڵام من بە هاوڕێیانم گوت دەنگ بە قازانجی تۆ بدەن و تۆ لە کاندیدبوونت مەکشێوە، ئێمە تۆ هەڵدەبژێرین.

لە کۆبوونەوەی بەیانی ٢٨ی فوریەدا، وتوویژ بەردەوام بوو. ئێمەی ئەندامانی مەکتەبی سیاسی، پێشتر لیستی ئەو کەسانەمان ئامادە کردبوو کە بڕیار بوو قسە بکەن . ٥٧ کەس داوای قسەکردنیان کردبوو، بەڵام ئێمە ٢٨ کەسمان هەڵبژاردبوو بۆ قسەکردن. لەم لیستەدا ناوی هاوڕێیان وەلایی و چەشمئازەر نەبوو. ڕۆژی دواتر ئەم دووانە داوای قسەیان کرد. هاوڕێ دانشیان هاتە لام و لێی پرسیم ئایا پێت وایە دەبێ ڕێیان بدەین قسە بکەن یان نا؟ من گوتم: "ئەگەر دەتەوێ لە تریبۆنی کۆنفرانسەکەوە دژی من قسە بکەن، ئەوە فەرموو بیکە ...' لەو بەینەدا من خۆم ئامادەی قسە کردن کرد، بەڵام لە هۆڵەکەوە یادداشتێکیان بەم ئامۆژگارییەوە پێدام کە باشترە قسە نەکەم، چونکە دەنگ و هەرا بەرز دەبێتەوە و ڕێگەم پێنادن قسە بکەم. بۆیە بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخەکە قسەم نەکرد.

لە کاتی وتوویژەکەدا، یەکێك لە ئاخرین وتەبێژەکان هاوڕێیان وەلایی و چەشمازەر بوون. قسەکانی ئەوان بە تەواویەتی دژ بە من بوو. هاوڕێ دانشیان تریبۆنی بەو هاوڕێیانەی دا کە لە ڕاپۆرتی کۆمیتەی ناوەندی و

کۆمیتەی پێداچوونەوەدا وەك کەسانی هاندەر و نەیارانی دامەزراندنی حیزبی یەکگرتووی کرێکارانی مارکسیستی له ئێران ناسرابوون، ئەوان تۆمەتبار بوون به دزینی پارەی ئەندامێتی و وەرگرتنی بەرتیل له هەندێك کەس و هتد.

له کۆنفرانسەکەدا هاوڕێ ئەمین‌زادەش ئەندامی پێشووی مەکتەبی سیاسی و بەرپرسی ئیدارەی بانگەشە قسەی کرد. وەختێك کاتەکەی تەواو بوو، داوای کرد ٢ خولەکیتر قسە بکات، بەڵام ئەو کاتەی پێ نەدرا. لەکاتێکدا هاوڕێیان چەشمئازەر و وەلایی کە داوای ١٠ خولەکی زیادەیان کرد، بە چەپڵە ڕێگایان پێدرا. هاوڕێ ئەمین‌زادە کاتی خۆی کارەکانی چەشمازەر، وەلایی ئاشکرا کردبوو و، هاوڕێ دانشیان چاوی دیتنی ئەوی نەبوو.

هاوڕێ دانشیان له کۆبەندی قسەکانی‌دا، بە کورتی وەڵامی ئەو تۆمەتانەی دایەوە کە چەند هاوڕێیەك له منیان دابووە، بەڵام ئەمە تەنیا مانۆڕێك بوو و له ڕاستیدا، ئەو له قسەکانی بەرگری له چشمئازەر و وەلایی کرد.

له نیوەی دووەمی ڕۆژەکەدا گفتوگۆ دەربارەی کاندیدەکانی کۆمیتەی ناوەندی دەستپێکرد. کاتێك کاندیدبوونم بەرزکرایەوە، داوام کرد قسە بکەم بۆ ئەوەی خۆم له کاندیدبوون بکشێنمەوە، بەڵام هاوڕێ دانشیان ڕێگەی پێ نەدام و [نۆبەی] قسەی بەو کەسانە دا کە دژی من قسەیان دەکرد. دوای وتاری هاوڕێی یەکەم، جارێکی تر داوام کرد قسە بکەم بۆ کشانەوە له کاندیدبوونم، بەڵام ئەمجارەش ڕێگەی پێنەدام قسە بکەم. هەموو ئەمانە لەبەرچاوی دەستەی نوێنەرایەتی و ئامادەبوونی هاوڕێ ئەحمەدۆف نوێنەری کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان ڕوویدا. سێ کەس له هاوڕێیانی بە ریز دژی کاندیدبوونم قسەیان کرد و

تەنیا یەکێکیان بە قازانجی من قسەی کرد. جگە لەوەش ٦ کەسیتر داوای قسەکردنیان کرد بۆ پشتیوانی لە کاندید بوونی من، بەڵام ڕێگەیان پێنەدرا قسە بکەن.

لە نێو ئەو کەسانەی کە دژی من قسەیان دەکرد، هەندێکیان نەك هەر بە من، بەڵکو سووکایەتیان بە برا کوژراوەکانم و بە گشتی بە کەرامەتی گەلی کورد کرد. ئەم قسانە باری ڕەگەزپەرستانەیان بوو و هیچ پێوەندییەکیان بە دروشمی سەرەکی ڕۆژانەمان، واتە دروستکردنی حیزبێکی یەکگرتوو و پتەوکردنی یەکیەتی کرداریی تەواوی هێزە دێموکراتییەکانی ئێران، نەبوو. بۆ نمونە هاوڕێ ئەسلانی گوتی: "ئازەربایجانییەکان پێویستیان بە پشتیوانی نییە، ئیمە دەتوانین خۆمان بەڕێوەببەین... قازی کێیە؟ بە گشتیی کەس لە کوردستان بنەماڵەی ئەوان ناناسێ..." هاوڕێ چەشمئازەر گوتی: "قازی لە بنەماڵەیەکی فیۆدالییە". چ چالاکییەك دەتوانێ بکات؟ ئەو بە گشتی ڕوون نییە باوکی کێیە ..." هاوڕێ دانشیان لە بەردەم ئەو لێدوانانەدا بێدەنگ بوو، ئەو هاوڕێیە کە "هەوڵ" دەدات یەکیەتی کرداری هێزە پێشکەوتنخوازەکانی ئێران دابین بکات، بێ دەنگ مایەوە.

لە دەنگدانی ئاشکرادا، ٥ هاوڕێ دژ بە بوونی ناوی من لە لیستەکەدا دەنگیان دا.

دەنگدانی نهێنی دەستی پێکرد. من دیم، زۆرکوڕەکەی هاوڕێ دانیشیان، فەرج دەست گوشادە، لە نێو ئەندامانی کۆمیسیۆنی ژماردنی دەنگەکاندا دانیشووە. لە هاوڕێ دانشیانم پرسی بۆچی دەست گوشادە لەوێ دانیشتووە؟ بە تایبەت کە ناوی لە لیستی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندیدایە. لە وەڵامدا وتی "بێگومان ئەندامانی کۆمیسیۆنی ژماردنی دەنگەکان شارەزای شێوەی کارەکە نین و ئەویش یارمەتیان دەدات". دواتر

سەرۆکی کۆمیسیۆنی ژماردن، هاوڕێ سەفەری، بە من و هاوڕێ ئەحمەدوفی گوت کە هاوڕێ ئەسەدی ئەندامێکی کۆمیسیۆنی ژماردن بە نوێنەرانی گوتبوو: "هەر کەسێك دەنگ بە قازانجی قازی بدات، ئەوە بۆی خراپ تەواو دەبێ..."

لە کۆتاییدا بە زۆرینەی دەنگ بۆ کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردرام. لە ڕاستیدا هەموو هەوڵەکانی هاوڕێ دانشیان و کەسەکانی بە شێوەیەکی سەرەکی بۆ ئەوەی بوو نەتوانم لە دەنگدانی نهێنیدا هەڵبژێردرێم و بەوە دەیویست بە ئێوە و جەماوەری ئێمە نیشان بدات کە من لە نێو دیموکراتەکاندا وەج و ڕێزم نییە.

بڕیار بوو کۆبوونەوەی پلینۆم ڕۆژی دواتر ئەنجام بدرێ. پێش دەستپێکی کۆبۆنەوەکە، بە ئامادەبوونی هاوڕێ ئەحمەدۆف لەگەڵ هاوڕێ دانشیان قسەم کرد و ئەو داوای لێکردم بۆچوونی خۆم سەبارەت بە پێکهاتەی مەکتەبی سیاسی دەربڕم. من بە تەواوەتی کاندیدبوونی خۆم ڕەتکردەوە. پاشان گوتی لە پلینۆمدا ڕایدەگەیەنێ کە قازی بە ویستی خۆی دەستی لە پۆستی مەکتەبی سیاسی کێشاوەتەوە، منیش ڕازی بووم.

پلینۆم دەستی پێکرد. لە لایەن هاوڕێ جەلیلییەوە کاندید بوونی من بەرزکرایەوە، بەڵام هاوڕێ دانشیان نەك هەر ناوی منی نەخستە دەنگدانەوە، بەڵکو تەنانەت باسی لەوەش نەکرد کە قازی بە ویستی خۆی، خۆی کێشاوەتەوە. هاوڕێ ئەحمەدۆفیش لە کۆبوونەوەی پلینۆمەکەدا ئامادە بوو و شایەتحاڵی ئەو ڕووداوانە بوو.

هاوڕێ دانشیان لیستێکی پێنج کەسی لە گیرفانی دەرهێنا و پێشنیاری کرد ئەم پێنج کەسە بۆ پێکهاتەی مەکتەبی سیاسی هەڵبژێرن.

بەو چەشنە کۆنفرانسەکەمان بەڕێوەچوو و دەمەوێ ئێوە بە تەواوی ئاگاداری ئەو بابەتانە بن.

پرسیارێك كه دێته پێش، ئەوەیە كه ئامانجی ئەم كارانه چی بووه؟ بۆچی هاوڕێ دانشیان بەو شێوەیە مامەڵەی لەگەڵ كردم؟ ڕاستییەكەی ئەوەیە له ماوەی حەوت مانگ چالاكییەكەمدا وەك جێگری سەرۆكی كۆمیتەی ناوەندی (له كاتێكدا هاوڕێم دانشیان به ئامادەبوونی هاوڕێ جەلیلی داوای لێكردم بۆ جاری دووەم ئەم بەرپرسیارێتییه له ئەستۆ بگرم) هەوڵمدا یەكڕیزی و دۆستایەتی لەنێوان گرووپەكان دروست بكەم و كەشێكی لەبار بۆ هاوكاری هاوبەشی لەگەڵ هاوڕێیانی حیزبی تودەی ئیران دابین بكەم. به پێداگریی من، دەفتەری ئێمه و پاشان پلینۆم بڕیاری گرنگیان سەبارەت به "گرووپی دژه حیزبی"[١٧] و "گرووپی خوازیاری

[١٧] لاهرودی یەكێك له ڕێبەرانی فیرقەی دیموكرات لەم پێوەندییەوه دونووسی: "له بەهاری ساڵی ١٩٥٤ زایینی بەشێك له كادره دانیشتووەكانی شاری باكۆ و خوێندكاره ئێرانییەكانی مەدرەسەی حیزبی‌یان له ساڵۆنی مەدرەسەیەك بۆ بەشداری له كۆبوونەوەیەكی حیزبی كۆكردەوه. كامبەخش كۆبوونەوەكەی كردەوه و لیستی ئەندامانی كۆمیته ناوەندی تازەی ڕاگەیاند. غولام یەحیا دانیشیان وەك سەرۆك و كامبەخش وەك جێگری سەرۆك ناسێندران. سادق پادگان، جهانشاهلو، ژنرال كاویان و كەسانێكی دیكه له ئەندامەتی كۆمیته ناوەندی ئازەربایجان لابردران. كۆبوونەوەكه به چەپڵه لیدانی بەشداربووان كۆتایی پێ هات.

لابردنی كەسانێك له ڕێبەریی و به تایبەتی سادق پادگان له سەرۆكایەتی و ئەندامەتی كۆمیته ناوەندی، بوو به هۆی كۆبوونەوەی بەشێك له كادرەكانی فیرقەی دیموكرات لەبەرامبەر كۆمیته ناوەندی و دەربڕینی نارەزایەتی ئەوان لەم ئاكاره نادیموكراتیانه. پانتایی ئەم دەنگ و هەرایه تا ئەو جێیه پەرەی سەند كه غولام یەحیا دانیشیان، نوسرەتوڵڵا جهانشاهلو و ژنرال میلاینان – یان بۆ خوێندن نارده مەدرەسەی باڵای حیزبی و عەبدولسەمەد كامبەخش‌یان نارده ئاكادێمی زانستی كۆمەڵایەتی مۆسكۆ.

ڕێبەرایەتی فیرقەی دیموكراتی ئازەربایجان به شێوەی دانراو به میر قاسم چەشمئازەر(سەرۆك) و ڕەحیم قازی (جێگری سەرۆك) و میر ڕەحیم وەلایی (بەرپرسی كارو باری بانگەشەیی) سپێردرا. ئەو ڕێبەرییه كه تا ڕادەیەك گەنج بوو بێ هیچ چاوپۆشی و بەخشین لەگەڵ ڕێبەریی لابردراو و لایەنگرانی هەلسوكەوتێكی تووندی كرد، كۆمیسیۆنێك بۆ بەرهەڵستی ئەوانەی لابردابوون پێكهات. ئەم كۆمیسیۆنه هەموو ڕۆژێ پێش نیوەڕۆ له خوێندنگه پێكدەهات و هەتا ئێوارێ دریژەی بوو. دەسته

هەڵوەشانەوە[١٨] گرت کە لە ساڵانی ١٩٥٤ و ١٩٥٥دا چالاك بوون. من هەوڵمدا ئەو هاوڕێیانە بگەڕێنمەوە سەر چالاکیی حیزبی کە ماوەیەکی زۆر بێ هیچ هۆکارێك لە چالاکیی حیزبی دوور خرابوونەوە. هەوڵمدا لە چالاکییەکانی کۆمیتە ناوەندی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان دەرفەت بە دیاردەی خۆجێیگەریی و ناسیۆنالیستی پێشوو ندەم.

دەستە تاوانبارەکان لە پشت دەرگا کۆدەبوونەوە. چەشمئازەر، ڕەحیم قازی و میر ڕەحیم وەلایی لە کۆبوونەوەکانی ئەم کۆمیسیۆنەدا بەشداریان دەکرد و پرسیاریان لە تاوانباران دەکرد، ئەوانەی لە هەڵوێستی خۆیان پاشەکشەیان نەدەکرد لە ئەندامیەتی فیرقە دەردەکران و ئەوانەی لەکارەکانیان پەژیوانییان دەردەبڕی، بڕیارێکی سووکتریان بۆپ دەردەکردن.

سەبارەت بە گۆڕانی ڕێبەریی، ڕێژەی بەرهەڵستکاران چ لە باکۆ و چ لە چەند بەشێکی دیکە بەرچاو بوو. سادق پادگان، ژنرال کاویان لە سەرەوەی ئەوان بوون. لە بارودۆخی کۆچبەری و لەو سەردەمەدا کەس نەدوێرا لەسەر شەقامەکاندا ناڕەزایەتی خۆی دەربڕی، بە تایبەتی ناڕەزایی دەربڕینی بەکۆمەڵ باو نەبوو، بەم حاڵەش کێشەکان لە نێو ڕێکخراوی کۆچدالە لایەن کۆچبەرانەوە چارەسەر دەکرا، تەنیا سزای دژ بە بەرهەڵستکاران ئەوە بووکەسانێك لە فیرقە دەرکران و کەسانێکش لۆمە کران.

سەرنجراکێش ئەوەیە کە ئەفسەرانی حیزبی تودە لەم ڕەوتە 'دژە حیزبیەدا' لایەنی ڕێبەریی دانراویان گرت. ئەم ئەفسەرانە لە سەردەمی حکومەتی میللی لە لایەن کامبەخشەوە هاتبوونە ئازەربایجان و لە ڕاهێنانی سەرباز و فیداییەکانی حکومەتی میللی ئازەربایجاندا بەشداریان کردبوو ... لاهرودی ١٠٨ - ١٠٧

[١٨] مەسەلەی هەڵوەشانەوەی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان لە بنکە[حەوزە] حیزبییەکاندا لە لایەن چەند کەس لە ئەفسەرە پێشوەکانی حیزبی تودەی ئێران کە دانیشتووی باکۆ و مۆسکۆ بوون هاتە گۆڕێ و کەسانیك لە ئەندامانی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجانیش بەوان پەیوەست بوون. ... ئەوان دەیانوویست ڕێخراوی فیرقە هەڵوەشێتەوە و لە ئازەربایجان بە نێوی حیزبی تودەی ئێران دەست بە چالاکی بکات. ئەم کێشەیە تا ئەو ڕادیە چووە پێش کە هەر دوو لایەن(فیرقە و دژەکانی فیرقە) پاشەکشەیان نەکرد. ڕێبەری حیزبی تودە پشتیوانی لەوان کرد، ڕێبەریی فیرقەش زۆر بە تووندی کاردانەوەی لە خۆی نیشاندا. لە ئاکام دا لایەنگرانی هەڵوەشانەوە لە لایەن ڕێبەریی حیزبی تودەی ئێرانەوە لە ئازەربایجان بردرانە دەرێ و بۆ کار لە ڕادیۆ فارسیی چین نێردرانە پێکەن.[لاهرودی. ١١٦ یادها و ملاحظەها]

ناڕەزایەتی سەرەکی هاوڕێ دانشیان لە چالاکییەکانم لە کاتی کاری هاوبەشمان ئەوە بوو کە من ئەندامەکانی "گرووپی دژە حیزبی"م بەرەو کارکردن ڕاکێشابوو. هەمووی ئەم کارانە بەو هۆیەیە کە ئەم هاوڕێیانە کاتی خۆی ڕەخنەیان لە هاوڕێ دانشیان گرتبوو، لەبەر ئەوەی ئەم هاوڕێیانە خوێندەوارن، لەبەر ئەوەی زۆربەیان دانیشتووی ڕەسەنی ئازەربایجانی ئێرانن...

هاوڕێیانی ئازیز، سەرەڕای تەواوی ئەو شتانەی ڕوویانداوە، من وەك ڕابردوو، وەك ئەندامێکی حیزبی، هەموو توانای خۆم دەخەمە گەڕ بۆ بەهێزکردنی دۆستایەتی نێوان گەلانمان، بۆ ئەوەی یەکیەتیی کرداری هێزە دیموکراتیکەکانی ئێران پتەوتر و نزیکتر بێتەوە. من هەوڵ دەدەم لە ڕیزەکانی حیزبی یەککگرتووی مارکسیستی کرێکاری دامەزراوی ئێران — حیزبی تودەی ئێران دا جێگایەکی شایستە بۆ خۆم بدۆزمەوە.

لەگەڵ ڕێزم

قازی. ڕ. ح

٦ی مارسی ١٩٦٠

مۆری کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

ژمارەی گەیشتوو ٧٠ س س

١٠ی مارسی ١٩٦٠

58

ОСОБАЯ ПАПКА

ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМИТЕТУ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ
СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Дорогие товарищи! Как Вам известно 27 и 28 февраля 1960 г. в Баку проходила третья конференция АДП.

Я полностью согласен и одобряю позицию ЦК КП Азербайджана о невмешательстве в наши партийные дела, но так как конференция проходила в Баку и там присутствовали представители Компартии Азербайджана, я считаю своим долгом подробно информировать Вас о ходе конференции, так как конференция носила тенденциозный характер и там в открытой форме действовала группировка, деятельность которой была направлена против меня.

Еще задолго до конференции я как член бюро и заместитель председателя ЦК обратился к председателю ЦК товарищу Данишяну Гуламу, чтобы узнать его мнение о новом составе ЦК, но он не высказал своего мнения, лишь два дня до открытия конференции он меня вызвал к себе и показал список. Я возражал против того, что он не включил в список таких товарищей, как председателя Бакинского Комитета АДП и редактора газеты "Азербайджан" и сказал, что они механически должны быть в составе ЦК, тем более оба товарища за короткое время работы в аппарате показали себя с очень хорошей стороны. И даже в отчетном докладе ЦК была положительная оценка деятельности БК и редакции за последнее время. Я также предлагал включить в список таких товарищей как Шахин, Мамедзаде, Шемиде и других, которые имеют популярность среди

59

2.

нашего контингента и в течение 8 лет были отстронены от партийной деятельности со стороны бывшего руководства АДП /Чешмазер, Вилаи, Данишян/. Эти товарищи все имеют кандидатское звание. Тов.Шахин с 1935 года является членом Компартии Ирана и несколько лет в составе "53-х" находился в тюрьме, а за последнее время мы его назначили членом комиссии по работе с товарищами из НПИ... В списке тов.Данишяна не были такие товарищи как Аминзаде и Мамедзаде, которые были членами Подготовительной Комиссии по разработке программы и устава единой марксистской рабочей партии в Иране, а фамилия третьего члена этой комиссии, т.е. Дасткушаде Фараджа тов.Данишян включил.

В списке товарища Данишяна была фамилия бывшего редактора т.Биллури, которую мы решением бюро освободили как несправившуюся с работой. Кроме того были и фамилии и таких товарищей, которые по существу не знают иранскую действительность.

Итак, тов.Данишян категорически возражал против т.Шахина, Шамиде и Мамедзаде, а насчет председателя БК и редактора он сказал, что мы их включим в список ревкомиссии, тогда как председателей районных комитетов как Сумгаитской /40-46 членов партии/, Касум-Исмаиловской /100-110 членов партии/, Геокчайской /90 членов партии/ и других, сравнительно малозначительных организаций, включил в состав ЦК. Или другой факт, из членов БК 4 товарища включил в состав ЦК, а председателя нет, из членов редколлегии 2 товарища включены, а редактора нет. Во время конференции председатель БК тов.Сафари категорически

(61)

3.

и справедливо отказался от своей кандидатуры в составе ревкомиссии, а редактор тов.Хошкенаби, который не был даже приглашен на конференцию, послал письмо в Президиум конференции с просьбой не включать его в список. Еще до конференции я говорил тов.Данишяну, что необходимо список согласовать и с другими членами бюро, хотя бы с орготделом, но он с этим тоже не согласился.

После изучения списка, который рекомендовал тов.Данишян я чувствовал, что он повторяя свое прошлое вредное намерение хочет создать вокруг себя только своих друзей. Чувствовал, что он опять таки как и в прошлом занимается местничеством и никак не хочет привлекать заслуженных и грамотных товарищей. Поэтому я через тов.Джалили, который имеет влияние на т.Данишяна,передал, что я отказываюсь от работы и прошу мою кандидатуру не выдвигать в состав ЦК.

Итак, началась конференция.

В первый день конференции выступила против меня тов.Биллури и некоторые товарищи из зала громкими возгласами одобряли нецензурные ее слова по моему адресу. На следующий день, часа полтора до открытия конференции тов.Данишян вызвал меня к себе в кабинет и сказал, что хочу окончательно посоветоваться с тобой о новом составе. Он прочитал список и я вижу, что он включил в список одного нового товарища, т.е. мужа тов.Биллури. После этого мне картина стала ясна и я сказал ему, "Ты везде хвалишь меня и несколько раз при других товарищах гово-

61

4.

рил, что я без Гази не могу работать. Но теперь вижу, что у тебя другое намерение. Поэтому я убедительно прошу не включай мою фамилию в список кандидатуры в состав ЦК и без того во время обсуждения я буду давать отвод". В ответ он сказал, что у него других намерений нет и он будет полностью поддерживать мою кандидатуру и т.д.

28 февралл в 9 часов началось совещание представителей делегации для обсуждения кандидатуры в состав ЦК и ревкомиссии. Когда была выдвинута моя кандидатура я попросил слова, но мне тов.Данишян слова не представил, а представил слово другому товарищу, который выступил против моей кандидатуры. Вообщем, большинством голосов меня включили в список. Во время перерыва посоветовавшись с представителем ЦК КП Азербайджана тов.Ахмедовым, я сказал, что на конференции дам отвод и он сказал так будет лучше. Между прочим в это же время тов.Джалили приходил ко мне и сказал, что некоторые люди ходят среди делегатов и говорят, что кто будет голосовать за Гази того будут наказывать. А я сказал своим ребятам, чтобы они голосовали за тебя, а ты отвод не давай, мы тебя изберем...

На утреннем заседании 28 февралл продолжались прения. Заранее мы, т.е. члены бюро, подготовили список выступающих. Слово просили 57 человек, а мы наметили дать слово 28 товарищам. В этом списке фамилии товарища Вилаи и Чешмазера не было. Они на следующий день попро-

5.

сили слова. Тов.Данишян обратился ко мне и спросил, как ты думаешь им слово предоставить или нет? Я сказал: "Если хочешь трибуну конференции направить против меня, то пожалуйста...". Между прочим, я тоже приготовился выступить, но из зала передали мне записку о том, что не советуем тебе выступать, так как поднимают шум и не дадут тебе говорить, итак, видя такую обстановку я не выступил.

Во время прений предпоследними выступили т.т.Вилаи и Чешмазер. Их выступление полностью было направлено против меня. Тов.Данишян представил трибуну тем товарищам, которые в отчетном докладе ЦК и ревкомиссии были охарактеризованны как провокаторы, противники создания единой марксистской рабочей партии в Иране, как люди ворующие членские взносы и получившие взятку от отдельных людей и т.д.

Между прочим, на конференции выступил бывший член бюро, заведующий отдела пропаганды тов.Аминзаде. Когда у него время по регламенту истекло он попросил 2 минуты, но ему не давали, а когда т.Чешмазер и Вилаи попросили по 10 минут лишних, под аплодисменты им предоставили. Тов.Аминзаде в свое время разоблачал деятельность Чешмазера и Вилаи и тов.Данишян его ненавидит.

Тов.Данишян в своем заключительном слове коротко ответил на те обвинения, которые выдвинули некоторые товарищи против меня, но это был маневр и он в своей речи по существу защищал Чешмазера и Вилаи.

Во второй половине дня началось обсуждение кандидатов в состав ЦК. Когда была выдвинута моя кандидатура

65

6.

я попросил слова, чтобы дать отвод, но т.Данишян мне слова не предоставил, а предоставил слово тем, которые выступали против меня. После выступления первого товарища, я еще раз просил слова для отвода, опять он мне слова не дал и это все проходило на глазах делегатов и в присутствии представителя ЦК КП Азербайджана. Против моей кандидатуры выступили подряд 8 товарища, а за - один. Кроме него еще 6 товарищей просили слова в поддержку моей кандидатуры, но им слова не предоставили.

Из выступающих товарищей против меня, некоторые оскорбили не только меня, но и моих погибших братьев и вообще достоинство курдского народа. Эти выступления носили националистический характер и не как не соответствуют нашему ежедневному довунгу, т.е. создание единой партии и укрепление единства действия всех демократических сил Ирана. Например, тов.Аслани говорил: "Азербайджанцам не нужна опека, мы сами можем управлять собой... Кто такой Гази? Вообще в Курдистане никто не знает их фамилии...". Тов.Чешмазер говорил: "Гази происходит из семьи феодалов, какой от него может быть деятель. Он вообще человек без определенного отца...". Слушая эти слова тов.Данишян молчал, молчал товарищ, который "старается" обеспечить единство действия прогрессивных сил Ирана...

На открытом голосовании 5 товарищей голосовали против включения моей фамилии в бюллетень.

Началось тайное голосование. Я вижу, что приемный

64

7.

сын тов.Данишяна Десткушаде Фередж сидит среди членов счетной комиссии. Я спросил т.Данишяна, почему Десткушаде там участвует? Тем более его фамилия есть в списке членов ЦК. На ответ он говорил, что "наверно члены счетной комиссии не знают порядка работы и он им помогает". В дальнейшем председатель счетной комиссии тов.Сафари мне и тов.Ахмедову говорил, что один из членов счетной комиссии т.Асади говорил делегатам: "кто будет голосовать за Гази, ему будет плохо...".

Итак, меня большинством голосов избрали в состав ЦК.

Оказывается все старания тов.Данишяна и его людей направлены были к тому, чтобы во время тайного голосования меня не избрали и этим самым он хотел показать Вам и нашему контингенту, что я не имею авторитета среди демократов.

На следующий день должен был состояться пленум. До открытия пленума я в присутствии тов.Ахмедова имел беседу с тов.Данишяном и он просил мое мнение о составе бюро. Я сказал, что категорически отклоняю свою кандидатуру, Тогда он говорит, что он сообщит на пленуме, что Гази по собственному желанию отказывается быть членом бюро. Я согласился.

Пленум начался. Со стороны тов.Джалили была выдвинута моя кандидатура, но тов.Данишян не только не поставил на голосование мою кандидатуру, но и даже не сказал о том, что Гази по собственному желанию отказывается. На пленуме присутствовал тов.Ахмедов и сам был очевидцем.

65

8.

Тов.Данишян вынул из своего кармана список и предложил избрать в состав бюро 5 товарищей.

Таким образом, проходила наша конференция и я хочу, чтобы Вы имели полное представление.

Возникает вопрос, к чему все это? Почему тов.Данишян так поступил по отношению ко мне? Суть дела заключается в том, что я в своей деятельности за последние 7 месяцев как зам.председателя ЦК /между прочим тов.Данишян в присутствие тов.Джалили сам просил меня вторично занимать этот пост/ старался создать среди контингентов единство и дружбу, благоприятную обстановку для совместной работы с товарищами из НПИ. По моему настаиванию наше бюро, а затем пленум отметил решение о "антипартийной группе" и "группы ликвидаторов," имеющие место в 1954 и 1955 годах. Я старался привлекать к партийной деятельности тех товарищей, которые долгое время без всякого основания как "антипартийные" были отстранены от работы. Я старался не дать возможности в деятельности ЦК АДП, как в прошлом имелись местнические и националистические явления.

Главное недовольство тов.Данишяна от моей деятельности во время совместной работы было то, что я привлекал к работе членов "антипартийной группы". И это потому, что эти товарищи в свое время критиковали тов.Данишяна, потому, что эти товарищи являются грамотными, потому, что они большинство являются коренными уроженцами Иранского Азербайджана...

66

9.

Дорогие товарищи, несмотря на то, что все это происходило, я и попрежнему как член партии приложу все усилия к тому, чтобы укреплять дружбу между нашими народами, чтобы единство действий демократических сил Ирана было еще крепче и теснее. Я буду стараться найти для себя достойное место в рядах создаваемых единой марксистской рабочей партии в Иране - НПИ.

С уважением

ГАЗИ Р.Г.

6 марта 1960 г.

ЦК КП Азерб.
СЕКРЕТ... ЧАСТЬ
Вх. № 1700сс
10/III 1960
ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ

بەڵگەی ١٥. وەلامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان بە داواکاریی ڕەحیم قازی

کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان

بە پێی فەرمانی سکرتاریای کومیتەی ناوەندی، من هاوڕێ شێویلیاگین - م لە بەشی کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی لە داواکارییە پێگەیشتووەکانی هاوڕێ ڕەحیم قازی سەبارەت بە ڕەخنەگرانی چالاکیی ئەو لە کۆنفرانسی سێیەمی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان، هەروەها هاوڕێ ئازەرلی لە کارە ناڕاستەکانی دانشیان غوڵام و ڕەحیم قازی ئاگادار کردەوە.
پێشنیار کرا، ئەم داواکاریانە بە ئارشیو بدرێ و نووسەران ئاگادار بکرێنەوە کە کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی و کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان دەست تێوەردان لە کاروباری ناوخۆیی فیرقەی دیموکراتی ئازەربایجان ناکەن و من ئەو کارەم بە جێ گەیاند.

ن.حاجیەف
واژۆ

٣١/ ٣/ ٦٠

واژۆ و. کلینکۆف

مۆری کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجان
بەشی نهێنی
ژمارەی گەیشتنی ٧٠ س س / ٧١ س س
٣١/مارسی ١٩٦٠

55.

ОСОБАЯ ПАПКА

ЦК КП Азербайджана

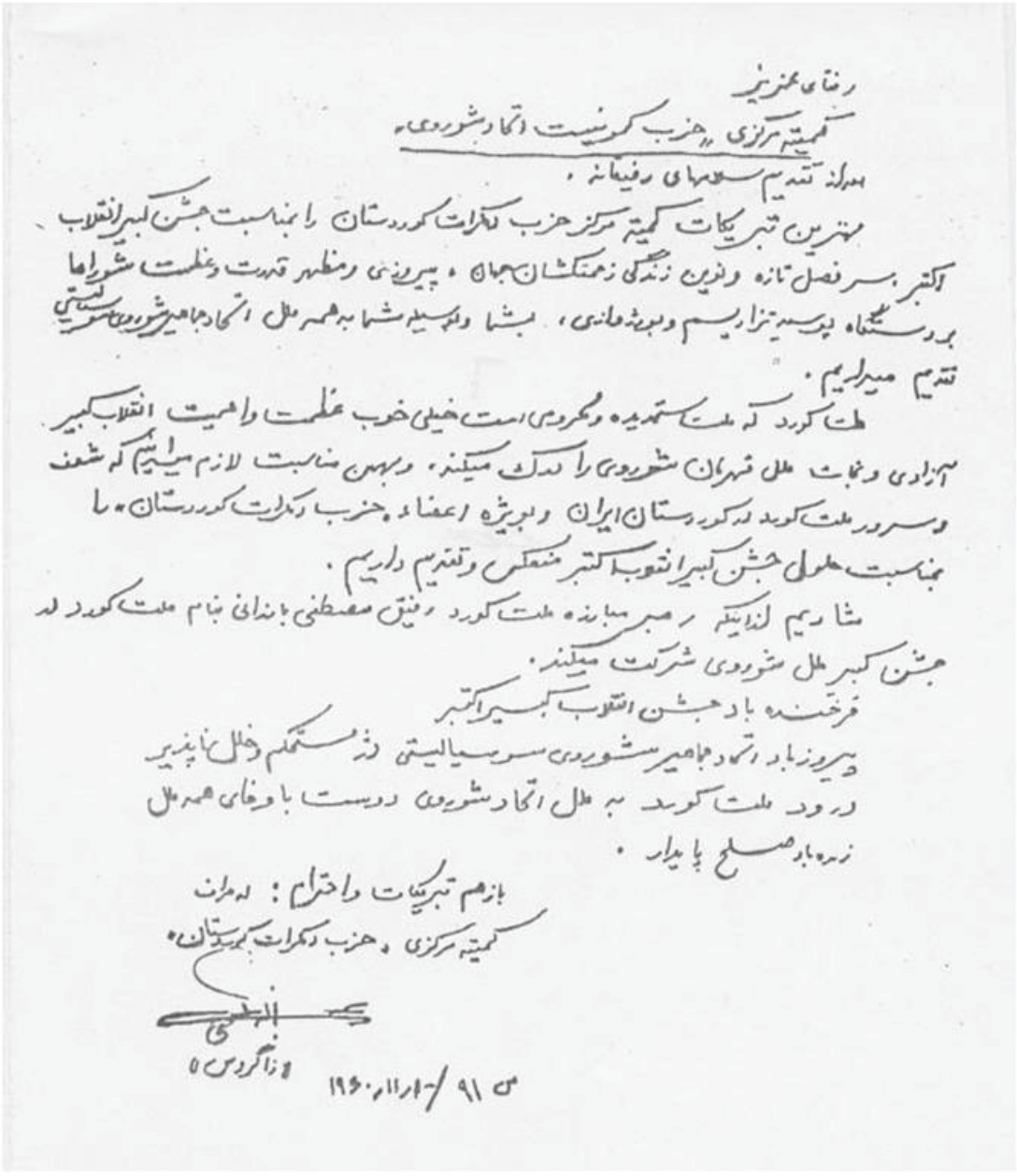
По поручению Секретариата ЦК мною информирован Отдел ЦК КПСС, тов. Шевелягин о поступивших заявлениях от тов. Рагим Гази по поводу критики его действий на 3-ей Конференции Азербайджанской Демократической партии и от тов. Азарли о неправильных действиях Данишьяна Гулама и Рагима Гази.

Рекомендовано эти заявления сдать в архив. Авторам сообщить, что ЦК КПСС и ЦК КП Азербайджана не вмешиваются во внутренние дела Азербайджанской Демократической партии, что мною исполнено.

Н.Гаджиев

ЦК КП АЗЕРБ.
СЕКР. ЧАСТЬ
К Б. 1 170cc 171cc
31-III 1960
ПОДЛ. ВОЗВРАТУ

بەڵگەی ١٦. نامەی ئەحمەد تۆفیق بۆ کۆمیتە ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەتی

رفقای عزیز
کمیته مرکزی "حزب کمونیست اتحاد شوروی"
همراه تقدیم سلامهای رفیقانه،
مهترین تبریکات کمیته مرکزی حزب دمکرات کوردستان را بمناسبت جشن کبیر انقلاب اکتبر، بر فصل تازه و نوین زندگی زحمتکشان جهان، پیروزی و مظهر قدرت و عظمت شوراها بر دستگاه پوسیده تزاریسم و بورژوازی، بشما و بوسیله شما به همه ملل اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی تقدیم میداریم.
ملت کورد که ملت ستمدیده و محرومی است خیلی خوب عظمت و اهمیت انقلاب کبیر آزادی و نجات ملل قهرمان شوروی را درک میکند، و بهمین مناسبت لازم میدانیم که شعف و سرور ملت کورد در کوردستان ایران و بویژه اعضاء حزب دمکرات کوردستان را بمناسبت جشن کبیر انقلاب اکتبر منعکس و تقدیم داریم.
مشاریم لنینیکه رهبر مبارزه ملت کورد رفیق مصطفی بارزانی بنام ملت کورد در جشن کبیر ملل شوروی شرکت میکنند.
فرخنده باد جشن انقلاب کبیر اکتبر
پیروز باد اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی دژ مستحکم و ملل ناپذیر
درود ملت کورد به ملل اتحاد شوروی دوست با وفای همه ملل
زنده باد صلح پایدار.

با هم تبریکات و احترام: از طرف
کمیته مرکزی حزب دمکرات کوردستان.

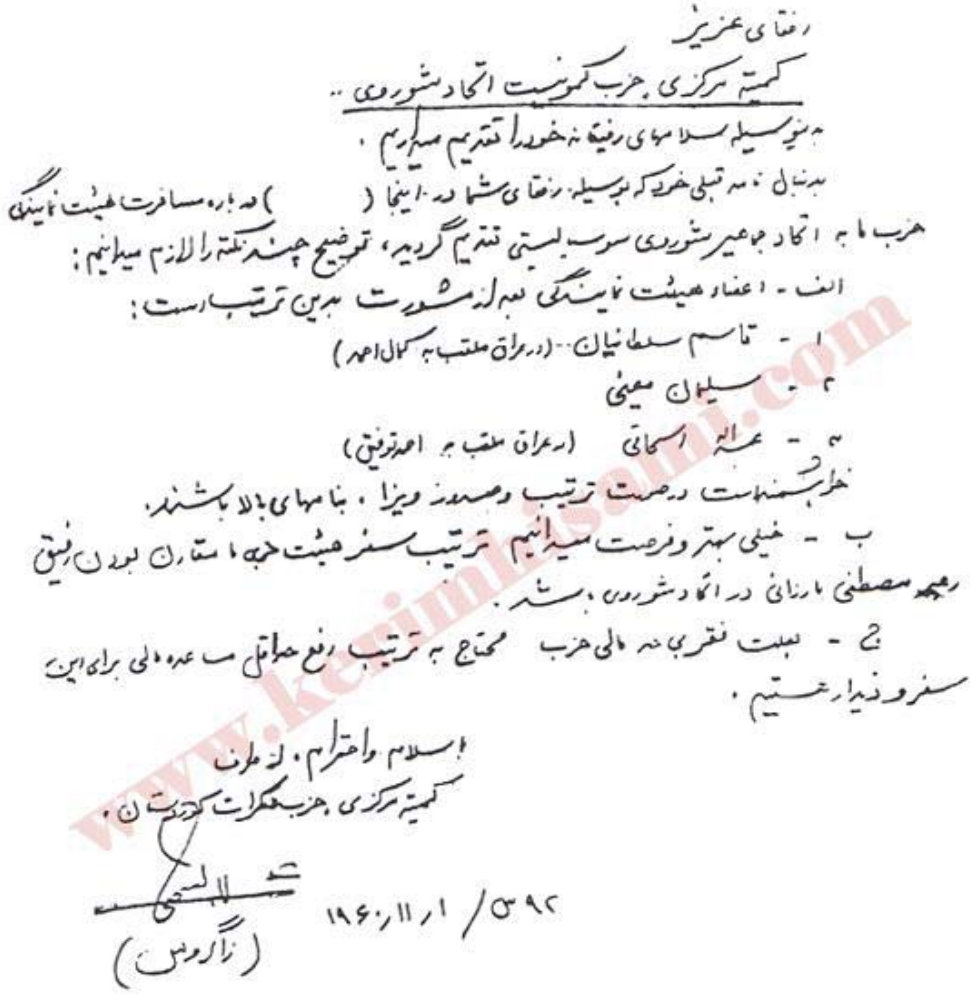
ع. ا. قاسملو
دبیر کل

١٩٦٠/١١/٧ ص ٩١

سەرچاوە: کەریم حیسامی ل. ٣٣٦

بەڵگەی ١٧. ئاگاداری ئەحمەد تۆفیق سەبارەت بە ئەو ئەندامانەی دەبوو سەردانی یەکیەتی سۆڤیەتی بکەن.

نامەی ئەحمەد توفیق بۆ ک.ن، حیزبی کۆمونیستی شورەوی

رفقای عزیز
کمیتە مرکزی حزب کمونیست اتحاد شوروی ..
بوسیلە سلامهای رفیقانە خود را تقدیم میداریم .
بدنبال نامە قبلی خود کە بوسیلە رفقای شما در اینجا ( ) درباره مسافرت هیئت نمایندگی
حزب ما بە اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی تقدیم گردید، توضیح چند نکتە را لازم میدانیم :
الف - اعضاء هیئت نمایندگی بعد از مشورت بدین ترتیب است :
١ - قاسم سلطانیان .. (در عراق ملقب بە کمال احمد)
٢ - سلیمان معینی
٣ - عبدالله اسکافی (در عراق ملقب بە احمد توفیق)
خواهشمند است در صدور ترتیب و صدور ویزا ، بنامهای بالا باشند .
ب - خیلی بهتر و مناسب میدانیم ترتیب سفر هیئت حزبی ما متشکل بودن رفیق
رحیم مصطفی مازندانی در اتحاد شوروی باشد .
ج - بعلت فقر بی حد مالی حزب محتاج بە ترتیب رفع حوائج ما عده مالی برای این
سفر و دیدار هستیم .
با سلام و احترام . از طرف
کمیتە مرکزی حزب دمکرات کردستان .
(زاگروس)
١٩٦٠/١١/١ / ٥٩٢

www.kerimhasami.com

سەرچاوەکان

١. ئارشیوی نەتەوەیی کۆماری ئازەربایجان پارێزراو لە ئارشیوی ئەنجومەنی نێونەتەوەیی ئێرانناسی لە ئامستردام.
https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH02736

٢. سمایل بازیار، کاریگەریی بیری چەپ لەسەر بزاڤی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، حیزبی دێموکراتی کوردستان وەك نمونە ـ١٩٤٥ – ١٩٩١). سالّی چاپ ٢٠٢٠/١٣٩٩ هەرێمی کوردستان

٣. امیر علی لاهرودی، یاد ماندەها و ملاحظەها، نشر فرقه دمکرات آذربایجان، باکو ١٣٨٦(٢٠٠٧)

٤. دکتۆر یاسین سەردەشتی، ژیان و تێکۆشانی ئەحمەد تۆفیق"عەبدوڵڵای ئیسحاقی"(١٩٣١ – ١٩٧٣) لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی بەڵگەنامەییە، چاپخانەی شڤان، سلێمانی ٢٠٠٧

٥. کەریم حیسامی، پێداچونەوەی بەرگی دووەم (بزوتنەوەی نیشتمانی کورد لە کوردستانی ئێران ١٩٤٧ – ١٩٧٨)، کتێبی هەرزان، چاپی یەکەم، سوید ١٩٩٧

٦. کەریم حیسامی، "لە بیرەوەریەکانم" ١٩٦٥ – "١٩٧٠ بەرگی سێیەم، لاپەرەکانی ٧ و ٨، ستۆکهۆڵم ١٩٨٨

٧. سارمەدین سادق وەزیری، بەرگری لە دوو سیمای هەڵکەوتووی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد، یاد زیندووان قازیی محەمەد و ئێحسان نووری پاشا و بەسەرهاتی هەڵبژاردنی خولی حەڤدەهەمی مەجلیسی شووڕای میللی لە مەهاباد. وەرگێڕ: حەسەن قازی، وەشانخانەی ٤٩ کتێب، سوید، ٢٠٢٢

٨. " به بۆنەی دەرچوونی ٢٠٠ مین ژمارەی دەورەی دومی "ڕوژنامەی کوردستان"؛ کوردستان اورگانی حزبی دیموکراتی کوردستان، ژمارە ٢٠٠، چووار شەممو ١١ خەزەڵوەری ١٣٢٨

9. William C. Burdett American Consul, Information collected jointly with Vice Consul Charles W. Cox, Jr. Foreign Service Of The United States Of America, From Tabriz 40, February 20, 1951, To: Department aof State, 788.00/2-2052, Ref: Contel #42, November 27, 1950, Report On Western Azerbaijan
https://soas.on.worldcat.org/oclc/1391704550

لەم نووسەرە:

به فارسی:

۱. سالم زیستن آموختنی است! انتشارات زانکو بوکان، چاپ اول ۱۳۹۰، چاپ دوم، نشر روشنگری، آلمان ۲۰۱٦
۲. واژەنامه پزشکی روسی به فارسی، انتشارات انوشه، مینسك ۱۹۹٤
۳. فرهنگ پزشکی روسی – لاتین به فارسی و فرهنگ روسی به فارسی زیست شناسی، انتشارات انوشه، مینسك ۱۹۹٦
٤. تاریخ کردستان، لازاریف، محوی و ... ترجمه از روسی، منصور صدقی و کامران امین آوه، انتشارات فروغ، کلن ۲۰۰۷
٥. چپ سنتی و جنبش ملی کرد در ایران، نشر روشنگری، آلمان ۱۳۹٥
٦. کردستان معاصر، لازاریف، محوی و دیگران ترجمه از روسی، چاپ اول، ۱۳۹٥، چاپ دوم ۱۳۹٦ نشر روشنگری، آلمان
۷. افعال و مبانی دستور زبان آلمانی، چارلز جی. جیمس، ترجمه از انگلیسی، نشر روشنگری، چاپ اول ۱۳۹٥
۸. شبان کرد، عرب شمو، ترجمه از روسی، نشر توکلی، تهران، ۱٤۰۰ (۲۰۲۱)
۹. مبانی پزشکی اعتیاد، سنندج، نشر تافگه، ۱٤۰۰
۱۰. جستارهایی پیرامون جنبش ملی کرد (مجموعه مقالات سیاسی – اجتماعی) نشر روشنگری، آلمان- ۱٤۰۰
۱۱. گسترش اندیشه‌های مارکسیسم – لنینیسم در ایران (تا جنگ جهانی دوم)، عبدالحسین آگاهی، برگردان از روسی، چاپ اول تهران، ۱٤۰۱ خورشیدی، چاپ دوم آلمان ۱٤۰۲ خورشیدی/۲۰۲۳ میلادی
۱۲. تقسیم سیاسی کردستان ۱۹۱٤ – ۱٥۱٤(تراژدی کرد)، یوگینیا ایلینیچنا واسیلیه‌وا، برگردان کامران امین آوه، ۱٤۰۳/ ۲۰۲٤

بە کوردی:

١٣. بنەماکانی نەخۆشیی دڵ و ڕەگەکان، دەزگای ڕۆشنبیری جەماڵ عیرفان، سلێمانی، ٢٠٢٠
١٤. بنەماکانی شێرپەنجەی گەدە – ڕیخۆڵەیی، تیرۆید، مەمك و پرۆستات، د،حەسەن شەتەوی، د.کامەران ئەمین‌ئاوە، بلاوکراوەی ناوەندی غەزەلنووس، سلێمانی، ٢٠١٨
١٥. زانستی پزشکی بە زمانێکی ساکار، چاپی یەکەم دەزگای سپیرێز، باشوری کوردستان ٢٠٠٧، لە چاپدانەوەی دەزگای موکریانی ٢٠١٤
١٦. نەخۆشییەکانی هەناو، دەزگای موکریانی، هەولێر، ٢٠١٢
١٧. شوانی کورد، عەڕەبی شەمۆ، وەرگێڕان لە ڕووسییەوە:
- چاپی کۆمەڵگای فەرهەنگی ئەحمەدی خانی، سۆران، باشوری کوردستان، ساڵی ٢٠٢٠؛
- چاپەمەنی ئامیار، سنە، ڕۆژهەلاتی کوردستان، ٢٠٢٣ ز. ١٤٠١ی هەتاویی
١٨. چەپکێك ڕەوانگە و ڕەخنە، دەزگای"ڕۆشنگەری"، ئاڵمان، ٢٠٢١
١٩. چوار کەسایەتی بە ڕەچەڵەك کورد، کۆی بابەت، وەرگێڕان لە ڕووسی‌و ئینگلیزییەوە، دەزگای ڕۆشنگەری، ئاڵمان ٢٠٢٢
٢٠. چوار چەمکی سیاسی، لە ڕوانگەیەکی چەپ و کوردییەوە (دیموکراسی، لیبرالیزم، نیولیبرالیزم، سۆسیالیزم)، خانەی موکریانی، هەولێر ٢٠٢٢
٢١. بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی، کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستان، (سێ وتار)، خانەی موکریانی، هەولێر ٢٠٢٢
٢٢. لە نێوان ڕاستی و چەواشەکاریدا، چاپخانە: ڕۆژهەلاتی کوردستان، کوردستان/هەولێر ٢٠٢٥

Democrats Of Eastern Kurdistan in the Soviet Union Documents

1947-1960

(A Collection Of 17 Documents)

Dr. Kamran Aminave